

קונטרס

דברי תורה

על התורה - ספר שמות

שנאמרו על ידי

ב"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

*

ה'תשנ"ו-ז

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
חודש אדר תשנ"ז לפ"ק

בס"ד

נדפס לע"נ הרב החסיד
מו"ה **שאול יחזקאל גרינפעלד** ז"ל
בן הרה"ח ר' **זאב** ז"ל
ראש הקהל דקהלתינו
נפטר כ"ו אדר א' תשנ"ה לפ"ק
תנצב"ה

*

נרשם מפי השמועה - הוצאה בלתי מוגה

*

יצא לאור ע"י
הרב חיים פרענקל
4802 14-th Avenue
871-1733

פרשת שמות

- א -

ואלה שמות בני ישראל גוי' יששכר זבולון ובנימין
(שמות א' א')

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש
וביתו באו, ראובן שמעון לוי ויהודה. יששכר זבולון ובנימין.

צ"ב דכאן הקדים יששכר קודם זבולון, ובפרשת ויחי
בברכת יעקב אבינו ע"ה לבניו הקדים זבולון קודם יששכר
דכתיב (בראשית מ"ט י"ג) זבולון לחוף ימים ישכון והוא
לחוף אניות וירכתו על צידון, יששכר חמור גרם רובץ בין
המשפטים, וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט
שכמו לסבול ויהי למס עובד.

ובזוה"ק (בפרשת ויחי) מקשה למה הקדים זבולון
ליששכר, הרי לפי סדר האחים יששכר נולד לפניו, וגם דמשה
רבינו בברכותיו הקדימו כדכתיב שמח זבולון בצאתך
ויששכר באהליך.

ותירץ בזוה"ק ובילקוט שהקדים זבולון ליששכר דגדול
המעשה יותר מן העושה, וכן פירש"י בפרשת וזאת הברכה
דלכן הקדים זבולון ליששכר שתורתו של יששכר ע"י זבולון
היתה.

- ב -

ולכאורה תמוה תי' זה, כי ממ"ש חז"ל בברכות (דף ל"ד
ע"ב) א"ר יוחנן כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא למשיא
בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה תלמיד חכם
מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלקים

זולתך יעשה למחכים לו, ע"כ. מפורש שמעלת יששכר הת"ח העושה הוא הרבה יותר גדול ממעלת זבולון התומכו.

וכתב החתם סופר (בפרשת ויחי) על פסוק וישם את אפרים לפני מנשה, דכוונת יעקב אבינו ע"ה בזה היתה להראות שמעלת אפרים שהוא התורה גדולה יותר ממנשה שהוא התומך תורה.

ובספר ראש דוד להחיד"א ז"ל (בפרשת קדושים) מביא דע"י תנאי גורעין משכר הלימוד אבל שכר תורה דנשים אינו גורע משכר בעליהן אלא הוא שכר בפני עצמו, ומשמע דרך ע"י תנאי גורעין ובלי תנאי אין גורעין מהשכר, וצ"ב מאי הנפק"מ.

- ג -

ונראה לבאר הענין, בהקדם מ"ש האוהה"ק בפרשת כי תשא (על פסוק זה יתנו) דיששכר וזבולון מה שיטול זבולון מתורתו של יששכר לא שיתנכה מחלקו של הלומד אלא שהשכר כפול דיששכר יש לו כל השכר, וזבולון ג"כ מקבל כל השכר.

אך בספה"ק חפץ ד' מהאוה"ק הק' (על מסכת ברכות) כתב דע"י תנאי מגרעין שכר הלומד וזכות תומכו, וצ"ב דלכאורה יהיה סתירה בדבריו הקדושים ממ"ש בספר אוה"ק למ"ש בספר חפץ ה'.

וי"ל דהנה הגרעק"א ביו"ד (סימן רמ"ו) מציין על מ"ש הרמ"א שם דיכול אדם להתנות עם חבירו שיעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסתו ויחלוק עמו בשכר, ובש"ך שם כתב שיחלוק עמו בשכר התורה ובשכר שירות זה יהא בין שניהם

יחד, ומציין בספר אש דת עה"ת (בפרשת וילך) ובשו"ת מהר"ם אלשאקר בשם רבינו האי גאון (סימן ק"א) שמפרשים שיש שני דרגות בשכר של יששכר וזבולון, מדרגה אחת היא שמחלק בהשכר כמו שכתב הש"ך שוה בשוה שיששכר נוטל חצי מהרוחה של זבולון, וזבולון נוטל חצי שכר מתורתו של יששכר, ומדרגה שניה הוא שאין חולק עמו בפרנסתו שוה בשוה כמו שכתב הש"ך, רק נותן לו כדי פרנסתו זה אינו מגרע משכרו של יששכר, ועל זה נאמר הפסוק אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה, דיש לו שכר גדול.

ועפ"י מובן מ"ש האוה"ח הק', שכותב בפרשת כי תשא שהשכר שלם לכל אחד מיירי שלא התנה עמו כלום רק נותן לו כדי פרנסתו אז אינו מגרע מתורתו של יששכר דלא התנה עמו שיגרע ממילא השכר שלם לכל אחד, אבל אם התנה עמו שיהיה לו חלק מתורתו שוה בשוה אז מגרע מתורתו של יששכר.

ועפ"י האש דת י"ל דמהגמ' ברכות שמשמע דיששכר הוא יותר גדול מזבולון, מיירי למהנה תלמיד מנכסיו, כמו המדרגה השניה שמביא האש דת, שאינו נותן לו חצי הרוחה רק נותן לו כדי פרנסתו אז יששכר הוא גדול יותר מזבולון, אבל הזוה"ק שכותב דזבולון הוא כמו יששכר ואפילו גדול יותר, דגדול המעשה יותר מן העושה, מיירי שהתנו שיחלק עמו בשכר שוה בשוה, אז הוא כמו הת"ח ממש.

ומובן ג"כ הפסוקים שהקדימו זבולון לפני יששכר, שמיירי שהתנו עמו שיחלק עמו בשכרו כמ"ש הש"ך שוה בשוה, וא"כ הוא כמו הת"ח ממש, ועל כן הקדימו דגדול המעשה יותר מן העושה.

ומובן ג"כ מה שאמרו רז"ל במס' ברכות (דף י"ז ע"א) גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנאמר נשים שאננות שמענה קול בנות בוטחות האזנה אמרתי, א"ל רב לרב חייא נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנווי גבריייהו מבי רבן ונטרי לגבריייהו עד דאתו מבי רבן. והחיד"א מביא ביאור הגמ' דשכר של נשים גדול יותר מאנשים, דלומדי תורה זוכין לשכר רק אם לומדים לשמה, אבל מחזיקי לומדי תורה, אע"פ שהלומדים שלא לשמה מ"מ המחזיקים אם כוונתן לשמה זוכין לשכר תורה מחמת כוונתן הטובה.

- ד -

ולפי דברינו מובן שגדול המעשה יותר מן העושה וג"כ אין מנכין משכר בעליהם ומנכין הוא רק בהתנה חצי על חצי, ולזכות לאשה כזו צריכים שתהיה בת ת"ח מגזע צדיקים.

ולפי דברינו הנ"ל דדוקא במתנה חצי על חצי זבולון גדול מיששכר, אבל בלא התנו רק ממציא לו כדי פרנסתו אין זבולון גדול יותר, י"ל דהנה בגמ' ברכות הנ"ל איתא שהנשים זוכין משום שמחכים לבעליהם עד דאתו מבי רבן ומשכימין לבעליהן. וזהו יותר ממה שזבולון עושה ליששכר, דהרי זבולון רק ממציא לו כדי פרנסתו שהוא עובד ביום וממילא השכר שלם לכל אחד בשוה, אבל האשה יש לה מעלה גדולה יותר, שהרי מסורה לבעלה בכל לבה ונפשה שילמוד תורה יומם ולילה, ונמצא דחוץ מזה שיש לה שכר דגדול המעשה יותר מהעושה, יש לה ג"כ ההבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים, ולאשה כזו יכולין לזכות אם נושא בת ת"ח, שה"י לה החינוך הזה, שראתה איך אמה

עוזרת לאביה ומשחררת אותו מכל צרכי הבית ומכל שעבודי ענינים גשמיים כדי שיוכל לעסוק בתורה יומם ולילה מתוך הרחבת הדעת.

יעזור השי"ת שהחתן שהוא אוהב צדקה וחסד ות"ח בעצמו, הוא בבחינת יששכר וזבולון שניהם יחד, ויעלה הזיווג יפה יפה לבנין עדי עד ויראו דורות ישרים מבורכים ונזכה לביאת משיח צדקנו בב"א.

- ה -

וזש"ה ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה וגו', ראובן שמעון לוי ויהודה יששכר זבולון ובנימין, ודקדקנו מדוע הקדים כאן יששכר לזבולון כסדר תולדתם, ובפרשת ויחי הקדים יעקב אע"ה זבולון ליששכר. אך הנ"ל מובן, דבאמת יש מעלה לזבולון על יששכר דגדול המעשה יותר מן העושה כנ"ל, ועי"ז כשמחלק זבולון שוה בשוה עם יששכר יש לו מעלה יותר, אך באמת יששכר שהוא הת"ח גדולה מדרגתו יותר מזבולון שעוסק במו"מ באופן שזבולון ממציא לו רק כדי פרנסתו, דאז השכר שלם לכל אחד כנ"ל, ואז יש מעלה ליששכר יותר מזבולון, וע"כ הקדים הכתוב יששכר לזבולון כ"א כסדר תולדתם, דיששכר קודם לזבולון, ובאמת יששכר גדולה מעלתו על זבולון, ודו"ק.

- ו -

ודברי הרמ"א והש"ך צ"ב, למה לא הזכירו מדריגה השני של יששכר זבולון כמו שהעתיק הגרעק"א ז"ל ביו"ד שם (סימן רמ"ו) ב' המדריגות ביששכר וזבולון, וכמ"ש גם בשו"ת מהר"ם אלשקר הנ"ל בשם רבינו האי גאון. אך בזה

י"ל דבזמן הרמ"א והש"ך היו העשירים עמי הארץ שלא הבינו את הענין להחזיק את יששכר בלי תנאי, כמ"ש הראש דוד והאוהחה"ק הנ"ל, והע"ה לא השיגו איך אפשר שהם עובדים עבודה קשה כל היום והת"ח יקבל כל השכר, אבל לחלק שניהם יחד כמו שמסביר הרמ"א והש"ך, דבר זה הבינו ג"כ, וע"כ לא כתבו הרמ"א והש"ך ב' האופנים הנ"ל, דאז הי' מתקלקל כל ענין החזקת יששכר וזבולון, ע"כ לא העתיקו אופן הב' שהוא מדרגה היותר נעלה בשותפות יששכר וזבולון, ודו"ק.

* * *

-ב-

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (א, א)

- א -

א) ודקדקו המפרשים דתיבת את יתירה בפסוק, או דהול"ל עם יעקב.

ב) גם צ"ב משום מה משמיענו הכתוב כאן שבאו בני ישראל למצרים עם יעקב, הלא כבר כתוב בפרשת ויגש ובפרשת ויחי שיעקב ירד למצרים.

ג) בפסוק ה', ויוסף היה במצרים. ופירש"י והלא הוא וכו' ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים. אלא להודיעך צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו ע"כ.

(ד) להלן בפסוק ז', ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד וגו', ופירש רש"י וישרצו - שהיו יולדות ששה בכרס אחד. וצ"ב מדוע הי' הנס דוקא שהיו יולדות ששה, ולא מספר אחר.

- ב -

ואפשר לומר דהנה ארז"ל שבני ישראל במצרים היו גדורים בעריות, ולא פגמו ברית קודש ח"ו, ועל תיקון זה הי' עיקר ירידתם למצרים כמ"ש הארז"ל דענין גלות מצרים הי' לתקן פגם ברית קודש שנפגם ע"י חטא אדה"ר באותן ק"ל שנים וכו'.

ובאמת זכו לזה להיות שמורים במדה זו ע"י שהיו דבוקים בצדיק הדור שהוא יעקב ויוסף, כי צדיק הדור מעלה את בני דורו ושומר עליהם שלא יפגמו בחטא ח"ו, וכמו שכתבו המפרשים על פסוק (בראשית נ', י"ז) שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך, ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך. ודקדקו המפרשים בתיבת "ועתה", מה ענינו לכאן, מדוע דוקא עתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך.

ופירשו בזה דעד עכשיו הי' יעקב אבינו צדיק הדור, והיו השבטים חוסים בצלו וסומכים עליו שהוא יעלה אותם ויתקנם כראוי ברוחניות, אמנם כעת שנפטר יעקב אבינו ע"ה הי' יוסף בבחינת צדיק הדור, צדיק יסוד עולם, וזהו "ועתה", פי' כעת שנפטר יעקב אבינו ע"ה ואתה הנך צדיק הדור כעת, ע"כ מתחננים אנו בפניך "שא נא לפשע עבדי אלקי אביך", שיעלה אותם ויתקנם מחטאיהם ומפגמיהם. וזהו כפל הלשון, דבתחילה אמרו שא נא פשע אחיך וגו' ואח"כ עוד הפעם ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך, דהראשון קאי על חטא מכירת יוסף שימחול להם, והשני

קאי על חטאיהם האחרים, שביקשו ממנו שיתקן אותם ויעלה אותם בעבודת השי"ת, והיות ותחילה צריכים לבקש מחילה על עבירות שבין אדם לחבירו, ע"כ ביקשו קודם אודות חטא מכירת יוסף, ואח"כ אמרו ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך, עכ"ל.

- ג -

גם ידוע מה שארז"ל במדרש שבשכר ג' דברים נגאלו אבותינו ממצרים, שלא שינו את שמם, לשונם ולבושם. וי"ל דכל זה בא להם ע"י שהיו דבוקים במדתו של יעקב אבינו ע"ה שהוא אמת, ע"ש הכתוב תתן אמת ליעקב, ע"כ לא רצו לשנות כלום, כי כאשר משנים זיז כל שהוא מהדרך המקובל הרי זה פגם ג"כ במדת האמת, שהוא אמת ללא כחל ושרק, וע"כ לא שינו את שמם, לשונם ולבושם.

והנה ארז"ל (פסחים כ"ב ע"ב) על פסוק ולא יאכל את בשרו, את הטפל לבשרו. חזינן דאת רומז לטפל.

- ד -

וי"ל דעל זה רמז הכתוב כאן, ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, שאף כשהיו כבר בבחינת באים שהוא לשון הוה, עדיין ראויים ליקרא בשם **בני ישראל**, שאין ישראל אביהם מתבייש עמהם כלל, כיון שלא פגמו במדתו שהוא מדת האמת וגם במדת היסוד נשמרו כראוי.

- ה -

וקא מתמה קרא, דאיך יכלו להחזיק מעמד שם במצרים, על זה בא כמשיב **את יעקב**, את פי טפל, שהיו טפלים ודבוקים ביעקב אבינו ע"ה, ובאו ביחד עם יעקב והיו דבוקים בצדיק הדור, ע"כ **איש וביתו באו**, שנשמרו ונגדרו

מן העריות וכל אחד הי' בבחינת איש וביתו, שהוא מדריגה גדולה, וכל זה עמדה להם רק בשכר שהיו דבוקים בצדיק הדור שהוא יעקב אבינו ע"ה, שהי' חומתו אמ"ת שהוא רומז ליסוד ג"כ, וע"י שהיו דבוקים במדת האמת ובמדת היסוד, נשמרו שלא יחטאו במצרים ח"ו.

- ו -

ובאמת מדת היסוד ומדת האמת אחת הם כנודע, והשומר בריתו בטהרה נקרא שהולך בדרך האמ"ת כנודע כל זה מספה"ק. וזהו ענין את יעקב, שהיו דבוקים במדתו של יעקב אבינו ע"ה שהוא מדת האמת, ע"כ זכו איש וביתו באו, שהיו נשמרים במדת היסוד והיו גדורים בעריות.

- ז -

וזהו הרמז ג"כ בתיבות יעקב איש וביתו באו, סופי תיבות בגימטריא שד"י, דהנה איתא בזוה"ק דמאן דנטיר ברית שרוי עליו שם שד"י, ובא הרמז על זה בפסוק תיכף בתחילת ירידתם למצרים, לרמז דזאת היא שעמדה להם שישרה עליהם שם שד"י וישמור עליהם שלא יפגמו.

- ח -

גם יש להטמין ברמז דתיבות איש וביתו באו עה"כ ראשי תיבות בגימטריא י', והנה אות יו"ד רומז ליסוד, ורמז הכתוב עוה"פ שבזכות שמירת הברית זכו ליגאל, וכדאיתא במדרש שפרעה עשה פעולות שונות שלא יוכלו לפרות ולרבות (וכמו שאמר הבה נתחכמה לו פן ירבה) אמנם הקב"ה הרבה והפרה אותם במדה יתירה, שלא שלטה עליהם קליפת פרעה, בגלל שהיו גדורים בעריות, וכמו

שמיים המדרש על זה, כל אלה מכוחו של יעקב. והרמז בזה דיעקב הוא בחינת עקביים, שהוא שמירת הברית.

- ט -

ואמרו רז"ל, אמר הקב"ה אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה, ואפשר לומר ברמז הדברים לפי הנ"ל, כן רומז למדת האמת, כמו שאמר הכתוב (במדבר כ"ז ז') כן בנות צלפחד דוברות, ועל זה אמר הקב"ה ואני אומר **כן ירבה**, שמידת האמת תפרה ותרבה אצל בני ישראל במצרים, וממילא יהיו שמורים גם במידת היסוד, ועי"ז יוכלו לפרות ולרבות בגשמיות כמובן.

- י -

ובזה יתיישב קושיא ג', שהיא קושיית רש"י ז"ל, מדוע הזכיר הכתוב עוד הפעם שיוסף היה במצרים. אמנם לדרכינו בא הכתוב לרמז שכל זה שישראל היו שמורים במצרים וגדורים מעריות, ה"י בכחו של צדיק הדור, ובתחילה ה"י זה יעקב אבינו ע"ה, ואחר כך ה"י זה יוסף הצדיק ע"ה, ועי"י שהיו דבוקים בצדיק הדור שהוא יוסף, היו שמורים מן העריות, וע"כ הזכיר הכתוב כאן עוד הפעם, דהטעם שעדיין נקראים בני ישראל, הוא משום **ויוסף היה במצרים**, ומדתו היתה בתוך כל אחד ואחד מישראל.

- יא -

וזהו שכתב רש"י **להודיעך צדקתו של יוסף**, דזהו שייך גם לכל ישראל, דכיון שהיה יוסף צדיק גדול כ"כ עי"ז היה יכול להשפיע לבני ישראל ג"כ שיהיו דבוקים במדתו מדת יסוד צדיק.

- יב -

ואחר כך כתב רש"י עוד, **הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך**, דאיתא בזוה"ק מאן דנטיר ברית זוכה למלכות, וזהו **הוא יוסף שהיה במצרים**, מדת יוסף הצדיק ע"ה שהיא שמירת היסוד, ע"כ **ונעשה מלך**, דמאן דנטיר ברית זוכה למלכות, ומדה זו היתה בכל ישראל שהיו דבוקים ביוסף צדיקא.

- יג -

וזהו ג"כ מ"ש רש"י ז"ל על פסוק וישרצו, שהיו יולדות ששה בכרס אחד. ודקדקנו (קושיא ד') מדוע דוקא ששה ולא מספר אחר. ולדרכינו יש לומר שזה היה מדה כנגד מדה (עיין סוטה דף ח' ע"ב) דהנה מדת יסוד היא מדה הששית משבעה מדות הקדושות, וע"כ בא הרמז, דבשכר ששמרו מדת היסוד, ע"כ זכו מדה כנגד מדה, שהיו יולדות **ששה בכרס אחד**, דיסוד הוא מדה הששית, ודו"ק.

- יד -

ועפ"י הנ"ל שהיו דבוקים במדת האמת מדתו של יעקב אבינו ע"ה, יש לומר עוד דהנה איתא בזוה"ק דאות ו' רומז לאמת (וע"כ אין פסוק שמתחיל באות ו' במזמור ל"ד שבתהלים, לדוד בשנותו את טעמו וגו', כיון ששינה את טעמו אין שם פסוק שמתחיל באות ו', דאות ו' הוא מדת האמת, שהוא ההיפוך משינוי הטעם, ואכמ"ל בזה). וכיון שהיו דבוקים במדת האמת, מדתו של יעקב אבינו ע"ה, וע"כ לא שינו שמם לשונם ולבושם, ע"כ ילדו ששה בכרס אחד, דאות ו' רומז למדת האמת ודו"ק.

- טו -

עוד אפשר לפרש באופן אחר קצת בביאור הפסוק את יעקב איש וביתו באו. ודקדקנו בתיבות את יעקב.

ואפשר לומר דהנה אמרו רז"ל (פסחים דף כ"ב ע"ב) שמעון העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש וכו' עד שבא רבי עקיבא ודרש את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים. וברש"י שיהא מורא רבך כמורא שמים.

ופירשו המפרשים, דאם הרב הוא ירא שמים, ממילא משפיע בזה מדת יראת שמים גם על תלמידיו כאשר יראים ממנו, דיעשו ק"ו בעצמם, אם אנו יראים מרב בשר ודם, מכ"ש שיש לנו לירא מהקב"ה.

- טז -

וזהו י"ל לדרכינו ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה **את יעקב**, את לרבות תלמידי חכמים, דכיון שהיו דבוקים ביעקב אבינו שהוא רבם, באו מזה לידי מורא שמים ג"כ, ועל זה סיים הכתוב **איש וביתו באו**, רמז ליראת שמים, כמו שאמרו רז"ל (שבת דף ל"א ע"א) במי שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, מאן דלית ל"י דרתא ותרעא לדרתא עביד. הרי דהיראה נקראת בית. וזהו **את יעקב**, כיון שהיו דבוקים ביעקב אבינו וה"י עליהם מורא רבם, ממילא **איש וביתו באו**, היתה להם יראת שמים שנקרא ביי"ת, וכל זה ע"י שהיו דבוקים ביעקב אבינו ע"ה, וכמו שפירשו בספה"ק מאמר הגמרא (ברכות ל"ג ע"ב) אין לגבי משה יראה מילתא זוטרתא הוא, דמי שהוא דבוק במשה רבינו, וכן בכל הצדיקים שבכל דור ודור שנקראים על שם משה, כמאמרם

(סוכה דף מ"ב ע"א) משה שפיר קאמרת, "לגבי משה", יראה מילתא זוטרתא היא, כיון שלמדים מדת היראה ממשה רבינו ע"ה.

- יז -

וזהו שאמר ג"כ כאן, **את יעקב**, כיון שהיו דבוקים ביעקב אבינו ע"ה, עי"ז **איש וביתו באו**, זכו ליראת שמים ג"כ, דמורא רבך כמורא שמים, והבן.

- יח -

ועפ"י הנ"ל בדרשת רבי עקיבא את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, יש לפרש ג"כ מדרש פליאה, שלח נא ביד תשלח ביד רבי עקיבא, ותמוה. ולהנ"ל י"ל דמשה רבינו ע"ה ברוב ענוותנותו חשב שלא ירצו ישראל לשמוע בקולו, כי אין הוא ראוי להיות מנהיגם שיהא להם מורא רבך ממנו, וע"כ אמר שלח נא ביד תשלח **ביד רבי עקיבא**, שהוא דורש את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, וכשישמעו בני ישראל דרשה זו של רבי עקיבא, את ה"א תירא לרבות תלמידי חכמים, ילמדו ג"כ לירא מרבם, ועי"ז יוכל לפעול אצלם שירצו לצאת ממצרים.

- יט -

ובגוף הענין של דביקות בצדיק הדור ובתלמידי חכמים, י"ל דזהו מה שאמר (בפסוק ח') ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, וברש"י עשה עצמו כאילו לא ידע, דפרעה הרשע לא רצה שבני ישראל יהיו דבוקים בצדיק הדור, בידעו שצדיק הדור גודר פירצות ישראל שלא יחטאו, וע"כ **אשר לא ידע את יוסף**, שלא רצה שבני ישראל יהיו דבוקים בצדיק הדור. אמנם זאת עמדה להם לישראל, דע"י

דביקותם ביוסף צדיקא באו לידי שמירת היסוד, ובגלל זה
זכו לצאת מגלות מצרים.

פרשת וארא

ככלות השבעה לפטירת האדמו"ר מראצפערד זצ"ל

- א -

**וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת
סבלות מצרים וגו' וידבר משה לפני ה' לאמור הן בני
ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל
שפתים (שמות ו' ז-יב).**

פירש"י ערל שפתים אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני
אומר שהוא אטום. וצ"ב מה בעי רש"י בזה.

- א -

ואפשר לומר לעניינינו דהנה כאן אנו עומדים להספיד את
הרב מראצפערד זצ"ל, שהי' שם לילות כימים להפיץ
בישראל את דבר ה' ולתקן תקנות שונות, וכמה עמל ויגע
להדפיס סידורים שיוכלו ישראל להתפלל בהם ולכוון בעת
התפלה מה שצריכים לכוון, והי' עושה ופועל שלא יהיו
ישראל בבחינת ערל שפתים ח"ו, בידעו שעיקר עיכוב הגלות
בעוה"ר הוא בגלל חוסר תפילה כראוי, וגם קיבץ וריבץ
פעלים ללא ליאות במלחמת מצוה נגד פאה נכרית, שמירת
הכשרות בענייני בשר בחלב ושאר פירצות.

וגם זה מרומז בתיבות ערל שפתים, שכתב רש"י ז"ל וערל
בשר וכו' וערלתם ערלתו עשו לו אוטם וכיסוי איסור שיבדיל
בפני אכילתו, שלש שנים יהיה לכם ערלים אטום ומכוסה
ומובדל מלאכלו, עיי"ש ברש"י.

- ב -

ולדרכינו י"ל דכל זה מרומז בפרשתינו אשר בו נפטר הרב
מראצפערד ז"ל, שפעל ועשה כ"כ בענייני כשרות המאכלים,

וכן בענין פאה נכרית שכבר אסרוהו רבותינו הגדולים מכל הדורות זי"ע, וידע היטב שבזה תלוי עיקר גאולתינו ופדות נפשינו, ועי"ז אמר משה רבינו ע"ה **הן בני ישראל לא שמעו אלי**, אם אין ישראל שומעים בקולי לתקן תקנות נחוצות בדת העומדים על הפרק, איך ישמעני פרעה, איך ישמע פרעה להסכים שיגאלו ישראל ממצרים ומכל הגלויות (שקרוים על שם מצרים כדאיתא בחז"ל על שם שהם מצירים לישראל), אם **ואני ערל שפתים**, שאני אוטם שפתי מלהתפלל כראוי וכנכון, וכן הביא רש"י ז"ל אזנם אטומה משמוע, פי' שלא אבו לשמוע דברי מוסר שאני אומר להם.

וזהו **הן בני ישראל לא שמעו אלי**, שאפילו בעלי המדרגה שנקראים ישראל, לא שמעו אלי להוריד פאה נכרית מעל ראשי בנותיהם, **ואיך ישמעני פרעה**, פי' אותן שהן הולכות פרועי ראש ל"ע, איך ישמעו בקולי שלא ללכת פרועי ראש רח"ל.

וביותר הי' דבוק בעבודת התפילה כנודע, ועל קוטב זה שלח את בניו שילמדו בישיבת תולדות אהרן בירושלים עיה"ק, בהעריכו את ערך עבודת התפילה שמדריכים בה את התלמידים במוסדות תולדות אהרן, שיתפללו בקול ובכוונה, וגם לרבות שיתנהגו בקדושה ובטהרה בדרכי הצניעות כראוי, וזה הי' כל מגמתו, להדריך את בניו ובני ישראל בכלל בעבודת התפילה והצניעות.

וידוע שבכל נסיעותיו שהי' נוסע לירושלים עיה"ק הי' מחלק חנם אין כסף מאות סידורים לילדי עיה"ק ירושלים תו"ב, וכל זה מחמת עז רצונו להכניס נחיצות עבודת התפילה כראוי בילדי בני ישראל, וכעת נחסר מאתנו צדיק

זה והלך לעולמו בפתע פתאום, ובודאי כל זה בעון הדור כי צדיק נתפס בעון הדור.

- ג -

ובריש פרשתינו כתיב **וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב**, וברש"י **וארא אל האבות**. והמפרשים מדייקים מה הוסיף רש"י בזה, וארא אל האבות, הלא בפסוק מפורש אל אברהם אל יצחק ואל יעקב.

ולדרכינו י"ל דלא די במה שיודעים שהיו אברהם יצחק ויעקב בעולם ושהקב"ה נגלה עליהם, רק צריכים לדעת **"אל האבות"**, שהם היו אבותינו הקדושים, ועיקר מגמתנו צריך להיות ללכת בדרכיהם, ואף שבעוה"ר יש הסתר פנים בעולם ומקויים אצלנו **ושמי ה' לא נודעתי להם**, מ"מ צריכים לידע שהיו לנו אבות קדושים אברהם יצחק ויעקב. וזהו מה שהוסיף רש"י **וארא אל האבות**.

וכמה הצטער אותו צדיק הרב מראצפערד ז"ל על דבר זה, שנהי' דבוקים בדרכי אבותינו הקדושים מוסדי דור דור, ועל זה פעל כ"כ הרבה, שלא ילבשו פאה נכרית, וגם יזהרו מבשר וחלב, ובענין עבודת התפילה, כי רק בתיקון ענינים אלו נזכה לצאת מגלות הזה, שנקרא ג"כ על שם מצרים, ונזכה לגאולה בב"א.

ותמיד לא הסתפק הרב מראצפערד במה שפעל ועשה לטובת אחב"י ברוחניות ובגשמיות, אלא רצונו היתה תמיד לעשות עוד ועוד, וכפי ששמעתי ממנו כמ"פ שיש עוד הרבה מה לעשות להפיץ דבר ה' בקרית חוצות.

- ד -

ועפ"ז נראה לבאר עוד מאה"כ וארא אל אברהם וגו' וברש"י **וארא אל האבות**, בהקדם דברי הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע שאמר בכוונת דברי רש"י אלו דאבות פי' רצון, כמאה"כ לא אבה יבמי, וכן הוא אומר ולא אבה ה"א לשמוע אל בלעם וגו'. וזהו **וארא אל האבות**, שהקב"ה מסתכל על רצונם של ישראל, שרצונם להיות טוב, עכתודה"ק (ועיין רמב"ם הלכות גיטין מ"ש מענין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, דרצונו של האדם לשמוע בקול ה', ומי מעכב שאור שבעיסה מעכב).

ויש להוסיף לענינינו שאנו עומדים כעת ככלות השבעה לאותו צדיק הרב מראצפערד ז"ל, אשר תמיד הי' עז רצונו לעשות פעלים לתורה ולמצוות, שבני ישראל יקיימו המצוות כראוי, ועל כל מה שפעל בזה גדולות ונצורות רצה תמיד לפעול עוד ועוד יותר מזה ולא הסתפק במה שעשה כבר.

- ה -

ועל זה אמרו רז"ל (שבת דף ס"ג ע"א) על פסוק אז נדברו וגו' ולחושבי שמו, מאי ולחושבי שמו, חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, אמר רבי חנינא בר אידי כל העושה מצוה כמאמרה אין משרין אותו בשורות רעות שנאמר שומר מצוה לא ידע דבר רע, א"ר אסי ואיתימא ר' חנינא אפילו הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה שנאמר באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה, וסמך ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע עיי"ש.

ולענינינו י"ל הכוונה במ"ש ונאנס ולא עשה, דאם הי' רצונו לא רק לעצמו, אלא שבני ישראל בכלליותן יקיימו

מצות כראוי, וכדוגמת הרב ז"ל מראצפערט שעשה פעלים להרבצת תורה וקיום המצות, ונאנס מחמת שנסתלק באמצע שנותיו ולא גמר עבודתו בקודש, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה ממש. ולפי"מ דאיתא שם בשבת דאפילו הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה כנ"ל, א"כ בכחו לבטל כל גזירות רעות מעלינו ומעל כל ישראל, ולפעול הגאולה השלימה בב"א.

וידוע מ"ש הרבי ר' זושא זי"ע (וכע"ז איתא בספה"ק נועם אלימלך בפרשת מצורע) בביאור הגמרא (קידושין דף מ' ע"א) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, דמי שעושה שלא לשמה יש לו מעשה בלי מחשבה דהלא מחשבתו היא שלא לשמה, והצדיק שרוצה לעשות מצוה אמנם לפעמים נאנס ואינו יכול לבוא לידי גמר מעשה, יש לו מחשבה טובה בלי מעשה, וזהו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, שהקב"ה מצרף המחשבה טובה של הצדיק העובד לשמה, עם המעשה הטוב של מי שעשה המצוה שלא לשמה, וביחד יש כאן מצוה שיש לה גוף ונשמה עכדה"ק.

- ו -

ולענינינו י"ל ג"כ דזהו הכוונה בגמרא שבת הנ"ל כל העושה מצוה **כמאמרה**, פי' המצוה בשלימות שיש כאן בין המחשבה טובה (של הצדיק שפעל שיקיימו בני ישראל מצוות ומעשים טובים) ובין המעשה עצמה של האנשים המקיימים המצוה, אין מבשרים אותו בשורות רעות, פי' כשבא למעלה מבשרים אותו רק בשורות טובות, שלא יארכו זמן הגלות עוד, אלא ברגע קטן אקבצך בב"א, וכל זה בזכות שפעל הצדיק ועשה חלקו לקרב את הגאולה, ועפ"ז מובן

הסמיכות למ"ש מקודם חישוב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה.

- ז -

ועפ"י יתבאר מאמר הכתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, פי' שאני מסתכל על מעשיהם הטובים שעשו האבות, ולא זו בלבד, אלא **וארא אל האבות**, שאני מסתכל על מה שרצו תלמיד לקדש שם שמים ברבים עוד ועוד, ולהפיץ דבר ה' בכל העולם, על זה ג"כ אני מסתכל, ובשכר רצונם הזה אני מבטל גזירת הגלות מעל ישראל, וכנ"ל, וע"כ **וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם**, ודו"ק.

ועיין בספר "ישמח משה" על תנ"ך בהקדמה (קונטרס תהלה למשה דף י"א ע"ב), שכתב וזל"ק:

מבואר בזוהר תרומה דף קכ"ח ע"ב, שהוא זכאה בעי למרדף בתר חייבא וכו' בגין דיתחשב עלי' כאילו הוא ברא ליי, ודאי איהו שבחא דיסתלק ביי יקרא דקוב"ה יתיר משבחא אחרא וכו', ועל דא כתיב באהרן ורבים השיב מעון, וכתוב בריתי היתה אתנו החיים והשלום. ועי"ש בדף קכ"ט ע"א כמה הפליגו שם **כמה גדולים זכות הצדיקים שמחזירים רשעים בתשובה**.

וכתב עוד שם: וכן שמעתי מאדמו"ר ז"ל, אשר סיפר לו מוזלל"ה, איך שפעם אחת נפגשו בעולם העליון רש"י ז"ל עם הרב הקדוש ר' איציקל מדראהאביטש, ושאל רש"י ז"ל [מאת] ר' איציקל, איזה זכות ומצוה יש לו לבנו הרב הקדוש ר' מיכל המגיד מישרים מזלאטשוב מה ששומע שמרעישין בכל העולמות עם בנו הרב הנ"ל. והשיב לו ר' איציקל הנ"ל,

איך שלומד תורה לשמה. ולא נתקררה דעתו של רש"י ז"ל. ואמר לו עוד, שבנו הרבה לסגף את עצמו בתעניתים וסיגופים, וגם בזה לא נתקררה דעתו הקדושה. ואמר לו עוד, אשר הרבה בגמ"ח וצדקה ופיזר נתן לאביונים וכדומה, ועוד לא נתקררה דעתו. שוב אמר לו שרבים השיב מעון ועשה הרבה בעלי תשובה בעולם, ובזה נחה ושקטה דעתו של רש"י ז"ל, ונחה דעתו הקדושה מה שמרעישים אתו כל הפמליא של מעלה, ע"כ.

וכעת שעלה למרום הרה"צ מראצפערד, אשר כל ימיו פעל לעשות בעלי תשובה ולקרב לבות ישראל לאביהם שבשמים, וכעת שהגיע לעולם העליון מראים לו את פעולותיו הטובות שעשה להרבות כבוד שמים, א"כ הגיע העת שנבקש מאתו שימליץ טוב בעדינו ויעשה רעש במרומים לפעול את גאולתינו ופדות נפשינו, ושיקויים בנו והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה וגו', בב"א.

- ח -

ואפשר לומר עוד באופן אחר קצת לענינינו בביאור דברי רש"י שכתב **וארא אל האבות**, דהנה כל אחד מאתנו צריך ללכת בדרכי אבות, ולעשות כמעשה אברהם יצחק ויעקב שהיו מגלים שמו יתברך בעולם, ואברהם אבינו הי' מחזר אחרי בני אדם להכניסם תחת כנפי השכינה כמו שכתוב "ואת הנפש אשר עשו בחרן", ודרשו חז"ל שהי' אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים, וכמ"ש הרמב"ם (הל' ע"ז פ"א ה"ג) כיון שהכיר [אברהם אבינו ע"ה את בוראו]. . . התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם, ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והי' מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה

לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין עליו ושואלין לו על דבריו, ה' מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם, **ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים**, והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב, ומינהו ללמד, וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים עליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם, והבדיל אחד ממונה כדי שלא תשכח הלימוד. וה' הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם, ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עכ"ל.

ומובא במדרש ויקרא רבה פ"ה על פסוק שה פזורה ישראל, **מה דרכו של שה לוקה באחד מאבריו וכולם מרגישים**, ר"ל שדרכו של השה כל העדר מתחברים ביחד, וכשאחד לוקה ברגלו והיא עומדת יעמדו כולם, **וכן ישראל, אם אחד חוטא כולם ערבים בעדו**.

ואיתא במדרש שמות רבה (פ"ב, ב), אמרו רבותינו, כשהי' מרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית. כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו, אמר, אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתיפו והי' מהלך. **אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל**. הוי ומשה הי' רועה. עכ"ל.

ובפעולותיו הרבות למען קיום המצוות כראוי, קיים מ"ש בפרשת קריאת שמע (ואתחנן ו, ה) ואהבת את ה' אלקיך וגו', ופי' חז"ל (יומא פו, א) **שיהא שם שמים מתאהב על**

ידך (לחבירך, רש"י). והוא כמו אוהבו הנאמן של המלך, שמשתוקק לאהב את המלך על כל בני המדינה, שיהיו הכל נאמנים בעבודתם למלך באהבה ובלב שלם. ואהבה כזו התבטאה אצל הנפטר זצ"ל, שהי' מדפיס סידורים ומפיצם בעולם, וכל זה כדי לאהב את הקב"ה אצל בני ישראל, שיעבדו אותו ית' כראוי בעבודה שבלב זו תפילה.

גם עשה הרבה למען קדושת בית המדרש, שיענו אמן יהא שמי' רבה כראוי, והי' דורש ודורש מענינים אלו בלי ליאות, והי' מחלק קול קורא'ס מענין קדושת בית הכנסת, וקיים בזה מה שכתבו בספר חרדים, בתשב"ץ וברמב"ם בפירוש הכתוב ואהבת את ה' אלקיך, שידרוש לאחרים דברי כבושין עד שיאהב אותו יתברך על בריותיו ויכניס בלבם אהבתו יתברך. וכמו איש נאמן האוהב את המלך, שהוא משתדל בכל כחו להכניע את האומות האחרות להכניסם תחת ממשלת מלכו, כמו כן השתדל הוא ז"ל להכניס בני אדם תחת ממשל אדון עולם ית"ש.

ובספר הקדוש חובת הלבבות שער אהבת ה' פ"ו כתב, וכן מי שאינו מתקן אלא נפשו בלבד, תהי' זכותו מעוטה. **ומי שמתקן נפשו ונפשות רבות, תכפל זכותו** כפי זכיות כל מי שמתקן לאלוקים, כמו שאמרו חז"ל כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ואמרו משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו שנאמר (דברים ל"ג) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, ואומר (משלי כ"ד) ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב וכו', עיי"ש.

- ט -

ולזה הסמיך הכתוב אחר כך **אלה ראשי בית אבותם**, (ועיין רש"י שהקשה דבאמת מדוע הזכיר זה כאן, וכתב

רש"י מתוך שהוזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן עיי"ש). ולדרכינו י"ל דלהורות בא דבכל הדורות צריכים מנהיגי ישראל להיות בבחינה זו כמו משה רבינו ע"ה, וכנ"ל שמשה זכה וזיכה את הרבים וזכות הרבים תלוי בו, וע"כ תיכף בתחילת פרשת התגלות משה רבינו (דפרשת וארא הוא הפרשה השני' שבה מוזכר משה בתורה, וכאן מובא התחלתו להיות מנהיגם של בני ישראל) נאמר פסוק זה, לרמז לנו שכל מעייניהם וחפצם של ראשי בית אבותם בכל דור ודור צריך להיות בבחינת משה רבינו ע"ה, לתקן פירצות בחומת בית ישראל ולעורר את ישראל לעבודת השי"ת.

- י -

ואפשר לומר עוד קרוב לדרך הנ"ל באופן אחר קצת, במ"ש רש"י ז"ל **וארא אל האבות**, דהקב"ה מסתכל על הצדיקים מה שהולכים בדרכי האבות במצות הכנסת אורחים, שאברהם אבינו ה' מכניס אורחים לביתו במסירת נפש כמ"ש רש"י בפרשת וירא שאברהם ה' יושב פתח האהל לראות אם יש עובר ושב ויכניסם לביתו.

א וכהאי עובדא דהגה"ק בעל קדושת לוי זי"ע מבארדיטשוב, קודם שנתמנה לרב היה סמוך על שולחן חותנו, והיה דרכו לשמש את כל האורחים הרבים שהיו מתאכסנים בבית חותנו, שהיה איש עשיר ומנכדי עירו, והוא, הרה"ק מבארדיטשוב, בעצמו היה טורח להביא להם אלומות קש לשכיבה, והיה מכין להם המצעות.

פעם אחת אמר לו חותנו: למה לך לטרוח כל כך בעצמך, וכי לא תוכל לתת לאיזה גוי אגורת כסף שישא את חבילות הקש?

השיבו הרה"ק מבארדיטשוב: כלום נכון לכבד הגוי במצוה, ועוד לשלם לו שכר בעד זה...

וכן התנהג הרה"צ מראצפערד, שהכניס לביתו כל מיני אנשים מישראל, אפילו חסרי דעה ל"ע, וכבר שמעתי השבוע מאיש אחד שאמר שבא מא"י איזה אורח תמהוני וחסר דעה ל"ע שאמר שכעת אין לו איפה להתאכסן, כי עד עתה הי' הרב מראצפערד מכניס אותו לתוך ביתו, וכעת שנפטר הצדיק חסר מעירנו גם זכות גדול זה.

בעת חליו האחרון ביקרתי אצלו בבית החולים, ואמרתי לו דמפאת חולשת לבו צריך הוא מכאן ואילך ליזהר ולשמור על בריאותו הרופפת, ועל זה ענה לי: **מען דארף דאך אויפטוהן פאר אידן, ע"כ.**

וביום פטירתו ממש סיפר לי איך שאנשים רבים צובאים על פתחו ואין בכחו לדבר עם כולם ולשמוע את בקשתם, ואמרתי לו שאולי כדאי שיעשה באיזה אופן שלא יוכלו כולם לכנוס לתוך ביתו כיון שאין כחותיו אתו כמקדם, ועל זה השיב לי בפשטות בזה"ל: "איך אוכל שלא להכניס אל ביתי אחד מאחינו בני ישראל?".

ולכן מורי ורבותי, עלינו ג"כ לעשות רצונו של הנפטר בזה שרצה להפיץ דבר ה' ולא עלתה בידו לגמור הדבר, מחמת שנסתלק באמצע שנותיו, ומאחר שענין הזה היה יקר בעיניו מאוד בעתותיו האחרונים, טרם היפרדו מאתנו לנצח ודרש לעשות התיקון הזה, ע"כ מוטל עלינו להמשיך בדרכיו.

- י -

ואמרו חכמינו ז"ל בירושלמי (ברכות פ"א) רצונו של אדם זהו כבודו. ועתה שנתאספנו לחלק לו כבוד האחרון, עליכם לעשות רצונו.

אנו מבקשים מהנפטר שיהא מליץ טוב בעד זוגתו
החשובה שהיתה מסורה אליו לשמש אותו באמונה בכל
נפשה ובפרט בעת חוליו, ועל ידי עזרתה זכה לעשות כל
הפעולות הטובות, וימליץ טוב עבורה ובעד משפחתו ובעד
כלל עירנו שהיה פועל למענם בהיותו בחיים חיותו.

ובזכות זה שנעשה רצונו האחרון, הוא ימליץ טוב עלינו
שהשי"ת ישלח לנו הגואל האמיתי במהרה בימינו אמן.

פרשת בשלח

ד' ילחם לכם ואתם תחרישון

(שמות י"ד, י"ד)

- א -

אפשר לומר הכוונה, ה' ילחם לכם, ילחם אותיות י' לח"ם, שהקב"ה יתן לכם "לחם", צרכיכם הגשמיים, מתי, אם "ואתם תחרישון", כשלא תבקשו בימים הנוראים רק על הלחם, רק תבקשו על ביאת בן דוד כמ"ש מדוע לא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם, ומובא בשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע לפרש, דהכוונה דע"כ לא בא בן ישי עד עתה, כיון ש"גם תמול גם היום אל הלחם", שאנו מתפללים רק כדי שיהא לנו פרנסה וכל טוב בגשמיות, ואלמלא היו מכוונים תפילותינו לשם שמים, היינו זוכים כבר לגאולה. וזהו ה' ילחם לכם, הקב"ה יתן לכם לח"ם ושאר צרכים גשמיים, אם ואתם תחרישון מלבקש רק על גשמיות, רק תתפללו על ישועת ה' שתתגלה מלכותו ית' בעולם.

- ב -

ועוד אפשר לפרש הכתוב בהקדם מש"כ בספה"ק קדושת לוי לקוטים שונים (עמוד תקט) מהבעש"ט זי"ע וז"ל, תפלת הגשמיות כמו רפאנו ברך עלינו וכדומה שאנו מתפללין, הוא כמו האב שיש לו געגועין על הבן אפילו על דבר שחוק של הבן שלא יחסר להבן, כי יש געגועין אצלו כביכול כי מדרך הטוב להטיב, וכל מגמתו ית' להטיב לישראל הנקראים בנים בכל מיני טובה, פירוש בטובות הגשמיים, נמצא התפלה הוא להמשיך מזון ושפע לכל העולמות, אפילו שפע גשמיות, שלא יהיה לו ית' געגועין. נמצא דתפלה זו נתקבלה תיכף, כי

התפלה שאנו מתפללין בשבילנו מדקדקין למעלה אם אנו ראויין להתקבל, אבל התפילה שאנו מתפללין לו ית' ובשבילו ית', אין שום מסך מפסיק.

- ג -

ובזה נראה לפרש הכתוב ד' ילחם לכם, שילחם עם המקטריגים שיהיה לכם שפע ברכה והצלחה, אבל ואתם תחרישון, שלא תתפללו על זה אלא תתפללו בשביל כבוד הקב"ה וממילא יהא לכם בשכר זאת שפע ברכה והצלחה אכי"ר.

אך צריך לדעת שצריך להתפלל קצת על פרנסה ג"כ ועיקר תפלתו יהיה בשביל כבוד השי"ת, כנודע ומפורסם שאחר הסתלקות הרה"ק ה"שרף" מסטרעליסק זי"ע התקשרו מגדולי החסידים שלו להרה"ק מריזין זי"ע, ובבואם מסרו לו קוויטלעך שהיה כתוב בהם רק בקשות על עניני רוחניות, כמו שהיו רגילים אצל רבם הקודם שהיה אסור לבקש על גשמיות, ורובם היו עניים מרודים, למחרת היום החזיר להם הרה"ק מריזשין זי"ע את הקוויטלעך באמור להם, כשם שצריכים לחזור אם לא כיוונו ב"שמע ישראל", כך צריכים לחזור אם לא כיוונו ב"פותח את ידך".

- ב -

כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדר דר
(שמות יז, טז)

וצ"ב שייכות יד למלחמת עמלק.

- א -

ואפשר לפרש בהקדם הפסוק (דברים כו, טו) השקיפה ממעון קדשך מן השמים וגו', ואיתא במדרש (שמ"ר מא, א, מובא ברש"י בראשית יח, טו) כל השקפות הן שלא לטובה חוץ מן השקיפה ממעון קדשך (דברים כו, טו) שהיא לטובה.

וצ"ב למה דוקא במצות מעשר (דכתיב קודם לפסוק זה, כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתי ללוי וגו') אנו זוכים להשקיפה כו' שהיא לטובה.

- ב -

ואפ"ל בהקדם הגמרא (תענית דף ט"ו) כי השקיפה הנאמר במעשר הוא לטובה כי מצוה זו אינה צריכה להיות לשמה, שמצות צדקה אפשר לקיים אף שלא לשמה כמבואר בר"ה (דף ד) הנותן סלע לצדקה על מנת שיחי' בני הרי זה צדיק גמור.

אמנם הנה מצינו במצות מעשר שנאמר מתן שכרה בצדה, כמאמר הכתוב ובחנוני נא בזאת אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די. וכן אמר הכתוב (דברים י"ד כ"ב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו', ודרז"ל (תענית דף ט"ו ע"א) עשר בשביל שתתעשר.

ומ"מ אנו רואים כמה פעמים שיש אנשים שנותנים צדקה ומעשר ואפ"ה אינם מתעשרים, ומדוע באמת אינם מתעשרים, הלא התורה הבטיחה עשר תעשר - עשר שבשביל שתתעשר.

אך התירוץ על זה עפ"י"מ שמצינו שביקש ירמיי' על אנשי ענתות הכשילם בעניים שאינם מהוגנים (עיין ב"ק דף ט"ז

ע"ב), וצריכים לחפש הרבה מאוד עד שמוצאים עני הגון באמת, תלמיד חכם וירא שמים שאז חשובה הצדקה שנותנים לפני הקב"ה.

וידוע הסיפור שהביא בספה"ק היכל הברכה פרשת ואתחנן (על פסוק הטיבו כל אשר דברו), מהרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע, וז"ל:

"וסיפר לי מורי חמי הצדיק המפורסם מוהר"ר אברהם מרדכי מפינטשוב ששמע מאיש אלקים קדוש מוהר"ר ר' זוסיא מאניפאלי שסיפר לו איך בעניותו היה שמש בעיר אוסטראה והיה דרכו להתענות שנים ושלושה ימים, ואחר כך היה הולך לבקש מאיזה בעל הבית שיתן לו על לחם להשיב נפשו. ופעם אחד אמר בלבו שזהו חסרון אמונה לילך ולבקש לחם אלא יבטח באלקיו באמונה שלימה שלא יחסר מזונו, ופעם אחד התענה שלשה ימים כדרכו ואחר התענית לא היה מי שיתן לו מעט לחם והלך והתענה עד שהיה קרוב למות ולא היה מי שיתן לו שום דבר, והיה רעש גדול למעלה ולא היה בכל המקום מי שיזדמן לפניו זה המצוה הגדולה לקיים נפש קדוש כזה. כי לא היה אפילו אחד שיהיה ראוי לזה אף שהיו שם אנשים כשרים הרבה לא היו ראויים למצוה זאת שישלח לו השם יתברך דורון כזה כמבואר בזוהר (ויקהל דף קצ"ח ע"א), וברא לו השם יתברך שני דדין בפיו, אחד הוציא דבש ואחד הוציא חלב, ושלושה חדשים היה ניזון מזה הדבש וחלב שהיה יונק מן הדדין שבפיו, ואחר עבור שלשה חדשים בא אליו אחד ואמר לו זוסיא קח לך ששה גראשין וקנה לך לחם אזי ברגע נפסק זה הדבש וחלב, כך סיפר הצדיק בפיו למורי וחמי", עכ"ל בספר היכל הברכה.

ובאמת צריכים להתפלל הרבה על זה שימצא עני ת"ח הגון שתהא הצדקה חשובה לפני הקב"ה.

- ג -

ועפ"י נראה לפרש הפסוק בפרשת בשלח (שמות יז, טז) שאנו קוראים אותו בשבת הבעל"ט (פרשת זכור), כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדר דר, וצ"ב שייכות "יד" למלחמת עמלק.

ואפ"ל, דהנה יד רומז לצדקה ומעשר שנותנים ביד, ובא הכתוב לרמז דע"י מצות צדקה נלחמים בעמלק, כי הצדקה גורמת מפלת עמלק ומפלת כל שונאי ישראל, כמ"ש רז"ל (בבא בתרא דף י') אין ישראל נגאלים אלא בזכות הצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה.

- ד -

וזהו ביאור הכתוב **כי יד על כס י-ה**, שמצות צדקה הניתנת ביד, היא עולה על כס י-ה, שעולה עד כסא הכבוד, ומעוררת "מלחמה לה' בעמלק", כי היא עיקר המלחמה לה'. ויש לרמז עוד בזה, דהנה הכסף וזהב שייכים להקב"ה כמאמר הכתוב לי הכסף ולי הזהב נאום ה', אמנם אחר שנותן האדם צדקה ומעשר, שייך הכסף אליו, דהרי המעשים טובים שעושה הוא לוקח אתו בעלותו למרום לאחר מאה ועשרים שנה, וכמאמר הכתוב ואיש את קדשיו לו יהיו, דקדשי שמים הם שלו, ששייכים אליו ולנשמתו, וע"כ אף שהמלחמה נגד עמלק הוא "לה'", דעיקר מפלת שונאי ישראל צריכה לבוא מהקב"ה בעצמו, מ"מ נתן לנו הקב"ה ענין "יד" שרומז לצדקה ומעשר, דע"י צדקה ומעשר שאנו נותנים מעוררים אנו למעלה מלחמה לה' בעמלק מדר

דר, וזהו חלקינו בהמלחמה נגד עמלק, ובשכר זאת נזכה לגאולה השלימה בב"א.

- ה -

וידוע מאמר המדרש על פסוק ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, מלמד שרפו ידיהם מדברי תורה. וראוי להבין הכוונה שרפו **ידיהם**, מה שייך תורה ליד, הלא דברי תורה לומדים בפה, והול"ל שרפו פיהם מדברי תורה.

אמנם הכוונה הוא שתומכי תורה רפו **ידיהם** מליתן צדקה², ועי"ז רפו הלומדי תורה, כמו שארז"ל אם אין קמח אין תורה, ואז ויבא עמלק וילחם עם ישראל.

הנשמע מזה שע"י נתינת צדקה מעכבים עמלק שבכל דור ודור להלחם עם ישראל, ואדרבה עיקר מלחמת עמלק הוא שהתומכי תורה לא יתנו לתלמידי חכמים צדקה ומעשר, ועי"ז רוצה להתגבר ח"ו, וזהו עיקר המלחמה לה' בעמלק מדר דר.

- ו -

ויש לומר עוד דזהו שסיים הכתוב "מדר דר", דכתיב ד"ר חסר בלי וא"ו, ויש לומר הרמז בזה, דתיבת **צדקה** עם האותיות והכולל בגימטריא ד"ר, ורמז הכתוב כאן דעיקר מלחמת עמלק בישראל הוא שלא יתנו צדקה, כי יודע שעיקר מפלתו תלוי בצדקה שישראל נותנים, ודו"ק.

² ובתניא קדישא (באגרת התשובה פ"ג) ובאגרא דפרקא (של בעל בני יששכר) אות קפ"ז כתבו דדוקא מי שלא חטא ונותן צדקה כדי לקיים המצוה, מוגבל לחומש, אבל מי שחטא, "וחטאך בצדקה פרוק" וכל אשר לו יתן בעד נפשו, ולא יגרע מרפואת הגוף שמוציאים אז כסף בלי צמצום כלל וכלל, עכת"ד.

- ז -

ועל דרך זה יש לבאר ג"כ מה שאמר הכתוב והי' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגוי', ובמתני' (ר"ה דף כ"ט ע"א) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא כל זמן שישראל משעבדים את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים וכו'.

ולענינינו י"ל ענין הרמת ידיו של משה, שרצה משה לרמוז דאם ירימו בני ישראל את ידיהם ליתן צדקה לעניים, יזכו בשכר זאת להכניע את עמלק שיהי' וגבר ישראל, ודו"ק.

- ח -

ואפ"ל עוד בדרך אחר קצת בביאור הכתוב מלחמה לה' בעמלק מדר דר, דהנה איתא בזוהר הקדוש על פסוק זה (דף ס"ז) מלחמה לה' בעמלק מדר דר, אמר ר' יהודה בכל דרא ודרא בכל דרין דאיתין לעלמא לית לך דר דלית בהו מההוא זרעא בישא וקב"ה אגח בהו קרבא, רבי יצחק אמר ועליהו כתיב יתמו חטאים מן הארץ, עיי"ש.

עוד איתא בזוה"ק (ח"ב דף קכ:): דערב רב אינון יין דנתנסך לעכו"ם, ומנהון משומדים מינים ואפיקורסים משומדים לעבירות שבכל התורה כולה.

ובספה"ק אור החמה (פי' נשא בשם הרמ"ק) כתב וז"ל, הערב רב הם גויי הארץ נשמת החיצונים. ושם (על זוה"ק משפטים דף ק"כ ע"ב) וז"ל מלחמה לה' בעמלק שהם ערבוביא בישא שכולם נתערבו אלו באלו וזרע עמלק נתערב בהם ויש רשעי ישראל שהם נחשבים מכולם שהם פריצי ישראל מהרסיך ומחריביך ממך יצאו וכו'.

ובבני יששכר (מאמרי חודש אדר) כתב, כתות הערב רב אשר בקרבנו הם יושבים, מינים מוסרים אפיקורסים, הן המה משורש עמלק הדעת דסטרא אחרא ער"ב ר"ב גימטריא דע"ת כאשר תראה בדורות הללו אשר בעוה"ר נתרבה האפיקורסות, וגם אותן דקיימין כלי חמס על ישראל לפשוט את עורם מעליהם בעצות רעות בחוקים לא טובים וד"ל, ע"כ. ועיין בספה"ק תולדות יעקב יוסף פרשת נשא.

ובזהר חי פרשת בראשית (דף קי"ג) כתב וז"ל, ועתה רוב הדור עם הראשים שלהם הם מערב רב, ע"כ.

ובספר דברי חיים בהשמטות לפרשת ויקהל כתב וז"ל, דלפני ביאת המשיח יהיו רוב הרבנים מהערב רב כו', וז"ל הדברי חיים שם: כי ישראל בעצמן קדושים אך הערב רב כל חסדים דעבדי לגרמיהו עבדו כנראה בעליל שהרבנים והחסידים והבעלי בתים שבדור המה בעוה"ר רובן מערב רב ורוצים לשרור על הציבור וכל מעשיהם רק לגרמיהו לקבל כבוד וממון ולכן אין להתחבר רק אם עובדים באמת שמוסרים נפשם לד' לא לקבל שום תועלת לעצמם, ע"כ עיי"ש עוד².

² ועיין ברעיא מהימנא פרשת נשא וז"ל, א"ל רעיא מהימנא באומאה עלך בשמא דיקו"ק לא תאחר בכל יכולתך דהא אנא בצערא סגי, ויפן כה וכה וירא כי אין איש עוזר לי לאפקא לי מהאי צערא בהאי גבורה דאתמר עלי ויתן את רשעים קברו, ולא אשתמדוען בי ואני חשיב בעינייהו בין רב רשיעייא ככלב מת דסרח בינייהו דחכמת סופרים תסרח בינייהו בכל קרתא וקרתא ובכל אתר דישאל מפוזרין בין מלכוון ואתהדרו אינון ערב רב רעין על ישראל עאנא דקב"ה דאתמר בהו ואתן צאני צאן מרעיית אדם ולית לון יכולת למעבד טיבו עם תי"ח, ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו, ומחרמין ערב רב בינייהו ולא יהבין לון באתרין סגיאיין אלא דבר קצוב דלא יהא תקומה לנפילו דלהון ואפי' חיי שעה, וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדוחקא ביגונא חשיבין ככלבים, בניס המסולאים בפז

ונמצא מכל זה דברים נוראים, דרוב הרבנים ובעלי בתים הם של הערב רב, וצריכים ללחום נגדם במלחמה גדולה, ובעוה"ר לא די שאין נלחמים נגדם אלא הרבה אנשים יש להם קשר אתם ובונים להם בנינים ופלטרין גדולים, ונותנים להם ממון כסף רב, ויש להם שם כבוד ויקר וגדולה, והצדיקים האמיתיים המקושרים לה' יושבים בעניות ל"ע וא"א להם לפעול ולעשות לצרכי שמים כראוי, להרבות פעלים לתורה וליראת שמים.

- ט -

ועל פי זה אפשר להבין מ"ש בספה"ק היכל הברכה (בפרשת ואתחנן הנ"ל על פסוק הטיבו וגו') וזה לשונו: "ואני תמהתי על בעלי בתים הכשרים למה ישנו כל הלילה ויבלו ימיהם בהבל, למה לא יעמדו באשמורת לומר תהלים וחצות כפי כחם ואחר כך ילכו להתפלל מלה במלה בכוונת הלב, כל חד כפום שיעור דיליה, ואם הוא בר הכי ללמוד על כל פנים משניות, למה ימנע עצמו מזה ולומר איזה דפין מן הזוהר הקדוש כי כל דיבורים אלו הם קישוטי הנפש חיים לנפשו, למה לא ילחם עם חלק הרע שבנפשו המונע אותו בחכמות זרות ואם ההתחלה יהיה לו קשה שלא יטעום אלא מרירות, סופו יהיה לו אור וחיות ומתיקות וחיים לנפשו בזה ובבא וכו'. ואם יסמוך בעל הבית הכשר שהוא מתומכי התורה בוודאי אין דבר גדול בעולם מן מי שהוא תומך התורה אבל

איכה נחשבו לנבלי חרש בראש כל חוצות, דלא אשכחו אכסניא בינייהו, ואינן ערב רב אינן עתירין בשלוח בחדווא בלא צערא בלא יגונא כלל, גזלנין מארי שוחד דאינן דיינין רישי עמא, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, עלייהו אתמר היו צריה לראש, באומאה עלך זמנא תנינא, ע"כ.

זעירין אינון, ועוד שיש הרבה טועין ומטעין ואם אין לו זכות לא יזכה לזה אלא ידבק עצמו בשד יהודי שהוא תלמיד חכם, והרבה צריך בקשות ורחמים בבכיה שיזכה לדבק עצמו בתלמיד חכם אמת וצדיק, ולזה לא יזכה אלא על ידי זכיות הרבה ותפלות ותחנונים כי מן השמים אין נותנים שום דבר קדושה ומצוה אלא על ידי זכות הקדום וטורח ובקשות ותפלה" ע"כ.

- י -

והכוונה במ"ש ואם אין לו זכות לא יזכה לזה אלא ידבק עצמו בשד יהודי שהוא תלמיד חכם, י"ל ג"כ כנ"ל, דיכול להיות שהוא תלמיד חכם אבל עדיין יכול להשתייך ח"ו לכת הערב רב והסטרא אחרא רח"ל, וע"כ צריך לזה זכיות הרבה ותפלות ותחנונים שיזכה לדבק עצמו בתלמיד חכם אמת וצדיק, וד"ל.

וכמה נוראים הדברים שכתב בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת נשא, ד"ה העולה) וז"ל:

"העולה מזה דראוי העושר לילך אל החכם לקבל ממנו חכמה כמו שהחכם הולך אצל העושר לקבל ממנו חסד מעשרו כי זה תכלית הבריאה כמ"ש במדרש (שוחר טוב) (תנחומא משפטים ט') על פסוק ישב עולם לפני אלקים ר"ל שאל שיהיה כולם שוין בעושר וחכמה שלא יצטרכו לקבל זה מזה, והשיבו רוח הקדש אם כן חסד ואמת מן ינצרוהו, כי במה יזכה זה עם זה, משא"כ עכשיו החכם מקבל חסד מהעושר והעושר מקבל מן החכם תורה וחכמה הנקרא אמת, ובשכר שמשפיעים זה לזה בחכמה ובעושר כך מלמעלה יורד השפע וכמ"ש בש"ס ולמוכיחים יונעם ועליהם תבוא ברכת טוב, כל זמן שתוכחה בעולם ברכה בעולם וכו'.

(תמיד כ"י ע"א) ור"ל שגורם שפע כנ"ל, וכמ"ש בתיקונים (תיקון מ"ד) יעו"ש".

"ובזה יובן חסד ואמת נפגשו, ר"ל כשעושין להשפיע זה לזה החכמים מקבלין חסד מהעושר והעשירים שומעין חכמה ומוסר הנקרא אמת מהחכמים שהוא עיקר התכלית כמ"ש חסד ואמת מן ינצורוהו כנ"ל, אז גורמים לייחד ב' מדות הגורמין שפע וברכה בעולם, וזהו צדק ושלוש נשקו" וכו'.

"ובזה יובן דברי נעים זמירות ישראל בפתח דבריו, למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק יתיצבו מלכי ארץ וגו' ור"ל שלא אמר זה דרך תרעומות להתרעם למה רגשו וכו' רק שאמר דרך מוסר לעמו ישראל בטוב טעם ודעת להבינם למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק להתעולל עלילות בריק והבל על בחירי אומה ישראל, כאשר באזנינו שמענו עלילות שונאינו בכמה מיני תחבולות אין מספר להעלותן אשר האומות מעלילין והם המוני האומות הנקראים גוים שרגשו וגם השרים של המדינה מאומות העולם הנקראים לאומים יהגו ריק, היאומן כי יסופר להאמין מחכמי אומות העולם על דברי הבל וריק כזה, אבל זה נמשך מצד כי יתיצבו מלכי ארץ מאן מלכי רבנן (גיטין ס"ב ע"א) שמעמידין על פי השר שארץ שלו, וזה שנצב לרב שנקרא מלך על פי מלכי ארץ שהארץ והעיר שלו אחר חורבן הבית [ותיבת מלכי משמש לכאן ולכאן] ויתיצבו מלכי ארץ ורוזנים שהם המנהיגים של הרב הנ"ל נוסדו יחד על ה' ועל משיחו, כי מיד יועצים עצות על ה' בענין מאכלות אסורות להעביר שוחטים טובים ולהעמיד רעים לפי רצונו וכיוצא בזה לפי מה שראתה עיני ועל משיחו שהם הלומדים העוסקים בתורה ועבודה איך

לגרשם מהעיר ולבטל מנין שלו יעשו כעובדא דאחז המלך
שאחז בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמר אם אין חכמה אין
הקב"ה משרה שכינתו בישראל שנאמר חתום תורה בלימודי
וכו' (ישעיה ח'), ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו
עבותימו, ור"ל כי עצתם איך להשליך עבותות האהבה
שבינם לבינו ית' ע"י שיש להם מקום מיוחד להתלמד
ולהתפלל ולהסיר מוסרותימו שע"י תורה ומוסר כולם
כנענים לפניהם ולהסיר עול מעלינו זהו תוכן עצתם".

"והנה באלו יש ב' כתות כנ"ל שיש יראי השם לשם שמים
וכנ"ל, ובזה אמר יושב בשמים ישחק ר"ל כי זה שהוא ברום
המעלות בשמים שכבר נתקשר באהבה ית' גם עתה ישחק
וישמח ולא יחוש כלל לעצתם, משא"כ אד' ילעג למו, כי כת
ב' הנ"ל שהי' במדרגה תחתונה הנק' אד' כנודע שלא היה
לשם שמים רק ליטול את השם שהוא מחסידי ארץ, וכעת
שרואה שיועצים עליהם הרוזנים וכו' מיד הוא עצמו ילעג
למו על היראים כדי שלא ימצא בו שום דבר מחסידים שלא
ילכד בעצת רוזנים, וזה הוא השמירה של מעלה לבל יכנס
פנימה כל מי שיהי' כי מי שאינו הגון אז ידבר אלימו באפו
ובחרונו יבהלמו כדי שיהיו נרפים מהתורה והעבודה לכוונה
הנ"ל, אבל ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי, ור"ל שדוד
אמר על עצמו ואני שעמדתי בנסיון כל הבזיונות והשפלות
וכעת אני נסכתי מלכי שאינו נצב ממלכי ארץ עפ"י השררה
רק ואני נסכתי מלכי שהוא אלקי עולם ה' על ציון הלומדים
המצויינים בהלכה שעיקר מלכותי ונסיכותי הוא על
הלומדים העוסקים בתורת ה' ועבודתו כמ"ש חבר אני לכל
אשר יראוך וכו' (תהלים קי"ט) ועל זה הוא סמוך לשון
חיבור כמו ועליו מטה מנשה (במדבר ב') כי הם נטורי קרתא

(פתיחתא דאיכ"ר א') וא"צ לומר שלא לגרשם מהעיר רק שהם עיקר ממשלתי. וגם על הר קדשי שהם ראשי קציני אלופי ישראל שהם נקראים הר והם גורמים קדושתו כמ"ש (דברים ב') ויהי כאשר תמו וידבר ה' אלי שאין קדושת שמו על נביאים כי אם בזכות ישראל ומה שהעמיד ית' אותי לנסיך ומלך הוא בזכות ישראל שהם נקראין קודש ישראל לה' ראשית תבואתו (ירמיה ב') וחס על כבודם שיהיה להם רועה נאמן לבל יגיס דעתו עליהן כמו שאמרו (יומא כ"ב ע"א) אין ממנין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלוין אחוריו", עכלה"ק הנוגע לעניינינו.

רואים אנו ג"כ מדברי התולדות יעקב יוסף שהצדיקים ועובדי ה' יושבים בעניות ובדחקות משא"כ אותם שדורשים רק כבוד עצמם יושבים על מי מנוחות ולא חסר להם כלום וכנ"ל.

ולכן צריך באמת סייעתא דשמיא גדולה לזה, שתהיי הצדקה שנותן באופן ראוי והגון, שיתן לעני הגון ת"ח וירא שמים שאינו שייך לכת הערב רב רח"ל.

- יא -

וזהו מרומז כאן בפסוק "כי יד על כס י-ה", פי' כדי שתהא המצוה שנותן צדקה ומעשר **על כס י-ה** ויהי הכסא שלם, צריך האדם לדעת שהוא **מלחמה לה'**, כי הס"מ מסמא את עיניו ואומר לו על העמלקים שהם צדיקים, ולהיפך על הצדיקים אומר לו שאינם צדיקים אמיתיים רק מהערב רב רח"ל, וזהו מדור דור שהמלחמה הזאת הוא מדור דור, שעל כן לא זכינו לגאולה השלימה בדורות הקדמונים אע"פ שהיו צדיקים גדולים וקדושים, מ"מ עדיין לא זכינו לגאולה,

והטעם בזה כי הצדקה אינה באופן הראוי, מחמת עצת היצה"ר שהוא עמלק, ויודע שבזה תלוי עיקר מפלתו כנ"ל.

- יב -

ודבר זה מרומז בפסוק השקיפה ממעון קדשך מן השמים, וצ"ב למה לא אמר בלשון שהשי"ת יראה, "ראה" ממעון קדשך מן השמים. אך התירוץ על זה הוא שיש כמה אופנים של ראייה, ובחינת השקפה הוא ראייה חזקה, והכוונה בזה, אם כשנותן מעשר וצדקה ג"כ משקיף ומחפש ליתן לצדיק באמת, אז השי"ת נותן לו ג"כ מדה כנגד מדה.

- יג -

ומתורץ קושייתנו מדוע יש כמה וכמה אנשים שנותנים מעשר וצדקה ואין רואים שיתעשרו, אך הטעם בזה כיון שאין המעשר והצדקה באופן הראוי כדת וכדין, וע"כ גם לא זכינו עדיין לגאולה אף שאמרו רז"ל גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, והרי בכל הדורות נתנו ישראל צדקה ומעשר, אך לזכות לזה שיהי' צדקה הגונה כראוי צריך זכות גדול, וע"כ עדיין לא נושענו.

- יד -

ומבואר לפי"ז ג"כ מ"ש השקיפה ממעון קדשך מן השמים, דהשקפה היינו הבטה חזקה, והכוונה שהקב"ה משקיף ממעון קדשו מן השמים לראות אם נותנים צדקה ומעשר כראוי, שע"ז מקיימים מחיית עמלק ושיהי' כסאו שלם.

- טו -

ובזה יש לפרש הפסוק ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, פ"י ושביה בצדקה שצדיקים האמיתיים כאילו שהם בשביה¹ אצל הרבנים ובעלי בתים ששייכים לערב רב כנ"ל, וע"כ סיים הכתוב **בצדקה**, שצריכים סייעתא דשמיא ליתן צדקה לצדיקים אמיתיים ולתלמידי חכמים ויראי שמים.

ויובן ביותר על פי מה ששמעתי מתנ"ח וחסידי אמיתי ששמע מהרבי מלויבאוויטש זי"ע שצדקה צריכים ליתן לכל אחד, אבל סכומים גדולים צריכים ליתן ליחידי סגולה. ולפרש קצת דבריו הק' י"ל, כי הרודף צדקה הקב"ה ממציא לו מעות ובני אדם מהוגנים לזכות בהם כדי לקבל עליהם שכר, ועי"ז זוכה ג"כ לבנים בעלי צדקה וחסד.

- טז -

ויש לומר עוד רמז בפסוק הנ"ל כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדר דר, דתיבות י"ד על"י עולים מספר קי"ד, ויש בזה רמז לשם יב"ק (ר"ת יעננו ביום ק'ראנו) עם ב' ידות, רמז ליד הנותן ויד המקבל, דע"י מצות צדקה מקשרים ומשלבים שמותיו הק' של הקב"ה². ויש לומר עוד דתיבות כ"ס י"ה בגימטריא צ"ה, שהוא מספר ב' שמות הקדושים שיהיו לעתיד לבוא, אדנ"י יהי"ה (ככתוב ביום

¹ שהצדיק בעצמו כל בקשותיו הם לצורך הכלל, כדאיתא במשנה (סוכה ל"ו:), אר"ע צופה הייתי ברבן גמליאל ור' יהושע, שכל העם היו מנענעים את לולביהם והם לא נענעו אלא באנא ה' הושיעא נא, וראיתי בספרים לפרש היינו שרוב העולם מבקשים על הפרנסה והם בקשו רק על ישועה כללית של כל ישראל.

² כידוע מספה"ק דשם יב"ק הוא מספר שמות הו"י אדנ"י אה"י.

ההוא יהי"ה ה' אחד ושמו אחד), ולרמז כנ"ל דגדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, דע"י הצדקה גורמים שתהי' הגאולה וישולבו ב' שמות הק' אדנ"י יהי"ה.

- יז -

ועפ"י יש לפרש מ"ש בבעל הטורים על פסוק מלחמה לה' בעמלק מדר דר - **מדר דר בגימטריא לימי משיח**. ועיין רש"י שכתב כי יד וכו' נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם וכו'. והכוונה בזה לדרכינו, דע"י הצדקה שנותנים ביד גורמים בזה לקרב את הגאולה, וזהו שכתב בעה"ט **מדר דר בגימטריא לימי משיח**, דע"י כי יד על כס י"ה מקרבים את ימי ביאת משיח כנ"ל.

- יח -

ובזה יש לפרש הפסוק בפי' ויקהל שתי ידות לקרש האחד משולבות אשה אל אחותה. פי' שבא הכתוב לרמז **דשתי הידות**, של הנותן ושל המקבל, צריכים להיות **משולבות**, ולא יהי' פירוד בין הדבקים ח"ו, ושניהם - הנותן והמקבל - צריכים לכוון הכוונה של השם הוי' **לקרש** אותיות **קשר**, שיהיו מקושרים אחת אל אחת כנ"ל.

- יט -

ואפ"ל עוד ברמז הכתוב, **קרש** אותיות **קשר**, רומז לקשר של תפילין של הקב"ה כמבואר בברכות (דף ז) עה"פ (שמות לג, כג) "וראית את אחורי" הראהו קשר של תפילין שבראש, ובתרגום יונתן (שם) כתב, הראהו קשר תפלה של יד, תפילין של ראש מכיון נגד מצוות התלוין במח, ותפילין של יד מכיון נגד מצוות התלוין בלב וביד כמו שאנו אומרים בלשם

יחוד, ועיין תיקו"ז (תיקון כב, סה:), וע"י מצות תפילין התלויין ביד, שמרומז להנותן צדקה ביד, יבא ליזהר ג"כ בהמוח, פי שיחשוב איך לקיים מצות צדקה שיקיים המצוה כתיקונה, בבחינת שתי ידות לקרש **האחד**, שיהי קשר תפילין הראה לעניו תמונת ה' לנגד עיניו, שע"י מצות צדקה יגרום שיהא הכסא שלם כנ"ל.

- כ -

וזהו מרומז ג"כ בפסוק הנ"ל **ציון במשפט תפדה ושבי"ה בצדקה**, שבי"ה אותיות שב י"ה, דע"י הצדקה זוכים לגאולה, ואז יהי **שב י"ה**, שיחזור להיות י"ה במקום ו"ה שהוא עתה.

- כא -

עוד אמרתי בביאור הפסוק **שתי ידות לקרש האחד משולבות**, דהנה **קרש** אותיות **קשר** כנ"ל, ובא לרמז כאן מה שארז"ל (סנהדרין דף כ"ו ע"א) קשר רשעים אינו מן המנין, והרמז בזה לענייננו, שהאדם צריך להזהר שלא תשלוט הס"א על ממונו, וזוכה לזה ע"י שנותן צדקה לעניים מהוגנים.

ויש לרמז עוד בתיבת **שתי**, שעולה מספר ר"ת של שבעה שמותיו של יצה"ר, מ'כשול, צ'פוני, ע'רל, א'בן, ט'מא, ר'ע, ש'ינא (סוכה דף נ"ב ע"א). והרמז בזה, דהיצר הרע רוצה לקשור את ידו של הנותן שלא יתן צדקה כי אם לעניים שאינם מהוגנים, ובא הרמז בז' שמותיו, כי היצה"ר מפתה להאדם כל פעם בתירוץ אחר, פעם אומר לו שהעני אינו כדאי ליתן לו, ופעם אומר לו שבאמת אינו עני אלא עשיר, ופעם אומר לו איך תתן לו כסף שמא למחר לא יהי לך עוד,

וכדומה בטענות שונות, וע"כ נקרא היצה"ר בשמות שונות, כי מאז ומתמיד בא בטענות שונות אל האדם שלא יתן צדקה, וזהו הרמז בשתי ידות, דע"י שהנותן משלב את ידו עם יד המקבל ונותן לו צדקה כפי הראוי, ע"י ממילא מבטל את כח היצה"ר וכת דילי".

- כב -

ואפשר לומר עוד עפ"י התולדות יעקב יוסף ועוד שהבאנו לעיל, די"ל דזהו הרמז בשמותיו של היצה"ר, שבאמת מסכים היצה"ר לפעמים שיתן צדקה, רק ברצונו שהאדם יתן צדקה למי שרמוז **במכשול**, היינו למנהיג כזה שהוא מכשיל את הרבים רח"ל, ולפעמים מסכים היצה"ר שיתן צדקה למי שהוא בבחינת **צפוני**, שרק מבחוץ נראה כאדם הגון אבל באמת זממו צפון בתוככי קירות לבבו, וזהו בחינת **צפוני** שנקרא יצה"ר (והוא רודף את הצדיקים האמיתיים כנ"ל בתולדות יעקב יוסף, עיי"ש).

עוד רמז בשמו של היצה"ר הוא **ערל**, שמפתהו ליתן לצדקה לערל כזה שהוא ערל ומטומטם בעצמו וגם מטומטם לבבות בני ישראל להטותם מדרך הישר ח"ו, ונקרא ג"כ טמא, דע"י שרודף הצדיקים האמיתיים מרבה טומאה בישראל רח"ל. ונקרא ג"כ **רע**, שהוא רע בעיני ה'. כן נקרא היצה"ר **שונא** ע"ש שהוא מרבה שנאה בישראל, דע"י שרודפים הצדיקים הרי הם שנאים בעיני העם, וגם שע"י שונא אותם הקב"ה, וע"כ נקרא היצה"ר בשם שונא.

ומובא בספר מקדש מעט (פרק ב', ובעוד ספרים) שכל מצוה שאין לה עוסקים היא בבחינת מת מצוה, וע"י שנוהר בזמן הזה בבחינת מת מצוה הלזו, מקבל שכר ביותר כנגד כל העולם כולו. והרי הצדקה הוא כעת בבחינה זו, שבני

אדם מחפשים תירוצים שונים מדוע אין ליתן לעניים הגונים ת"ח ויראי שמים, ומביאים רא"י לזה ממה שהרשעים מלאים כסף וזהב, ורק כאשר צריכים ליתן להצלת ילדי ישראל שלא ירדו לטמיון ח"ו, אז קשה מאוד להשיג כסף לצורך זה, וכל זה מחמת גודל העיכוב שבא מהיצה"ר על זה, כי אינו רוצה בשום אופן שיתנו צדקה הגונה במקום הראוי.

- כג -

ולפי הנ"ל שכתבנו דגדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, יש לומר בדרך רמז דמשי"ח ר"ת מ'חצית ש'קל י'דו ח'ייבת, רומז שמצוה זו (שהוא בגדר צדקה, והוא אופן הראשון של צדקה שצוה הקב"ה לישראל ליתן לנדבת המשכן) שהוא רמז לצדקה בכלליותה, תקרב ביאת המשיח במהרה בימינו.

ועפ"י הנ"ל דמחיית עמלק תלוי בצדקה, ושעיקר רצונו של היצה"ר הוא שלא יהיו מתמכין דאורייתא באופן ראוי והגון, לצדקה כשרה ואמיתית, יש לפרש קצת מה שכתב בספה"ק מדרש תלפיות (ענף גיד הנשה, בשם ספר מנחה בלולה פרשת בשלח) וז"ל: "במדרש הנעלם את לרבות תשעה באב, רצונו כי בזה הפסוק (על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה) נרמזו ארבע הצומות, ג' - ג' בתשרי, י' - עשרה בטבת, גי"ד במספר י"ז - הוא י"ז בתמוז, א"ת לרבות תשעה באב, ואותיות הנש"ה - השנ"ה כי באלו ימים בשנה לא יאכלו בני ישראל, גם א"ת גי"ד הנשמה בגימטריא ט' באב".

ומוסיף על זה במדרש תלפיות וז"ל: "א"ה שס"ה גידים שבאדם כנגד ימות השנה, כל אבר כנגד יום אחד, וגיד הנשה כנגד יום ט' באב, וכיון דסמא"ל שולט ביום ט' באב לכן יוכל סמא"ל שהוא השר שבא להלחם בו כדרז"ל לשלוט באבר זה

שהוא חלקו, ולכן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה על שנגע בו סמא"ל הטמא" עכלה"ק.

- כד -

ונראה להסביר קצת הדבר מדוע התאמץ הס"מ דוקא על מצות גיד הנשה, להלחם ביעקב בגיד הנשה דוקא, ויתבאר לדרכינו דהנה ידוע מזוה"ק דגיד הנשה רומז לתמכין דאורייתא, דהס"מ שרו של עשו רצה שלא יהיו תמכין דאורייתא בישראל, אלא שתלמידי חכמים יצטרכו לדאוג בעצמם לצרכי פרנסתם ועי"ז יתבטלו מלימודם ח"ו.

היוצא לנו מזה דמצות גיד הנשה רומזת ג"כ למצות צדקה, שעיקר רצונו של הס"מ היתה שלא יהיו תמכין דאורייתא בישראל.

ועיין בספה"ק אוצר החיים להגה"ק מקאמארנא זצ"ל (פרשת וישלח) במצות גיד הנשה וז"ל: "וכן יש בזה רמז להיות מתמכי אורייתא ומסעדיה, ובזה יכניע כח הס"מ, עיין בזוהר ותסמר שערות ראשך האיך שתתעורר נפשך להיות מתמכי אורייתא כו' ולנו בושת הפנים. כי באמת כל הגזירות רעות באין מחטא זה וכל תקיפו דמלכא חייבא וכל אורך הגלות הכל עבור חטא זה, וכל הירא וחרד לנפשו לעשות מחלצות לנפשו יהיה עיקר ענינו בזה. ויצר מתקיף מאוד את לבו ועושה כל התפעלות למנוע דרך זה ומצוה זאת ונותן בלבו לשנוא החכמים, ותזהר מיום דינא רבה אשר תפול ולא תוכל לקום כלל וכלל, ולא תחיה בתחיית המתים", עכלה"ק.

- כה -

ועפ"י הנ"ל דמצות גיד הנשה רומז ג"כ למצות צדקה - תמכין דאורייתא, יובן הרמז שהביא המדרש תלפיות את גיד הנשה א"ת לרבות תשעה באב, דע"י הצדקה (שנרמז בגיד הנשה) מבטלים כל הס"מ ועמלק, ומקרבים הגאולה, וזהו הרמז לרבות תשעה באב, דכשיבוא משיח צדקינו בב"א יהא גם יום תשעה באב לששון ולשמחה, וכל זה ע"י שידעו ישראל תכלית מצות גיד הנשה שהוא מה שהס"מ רצה שיתבטלו התמכין דאורייתא מישראל ח"ו, כי עיקר מפלתו תלוי בזה כנ"ל.

ועיין מש"כ עוד באוצר החיים (פרשת עקב, מצוה תל"ה) וזה לשונו: "מצות עשה להתדבק בחכמים ותלמידיהם שנאמר ובו תדבק, ומדיני המצוה לילך אל תלמידי חכמים וצדיקים ללמוד מעשיהם ולשמוע תורה ומוסר מפייהם ולילך אל סעודת מצות לתלמיד חכם וצדיק ולשמוע ממנו דברי אלקים חיים ויהנהו מנכסיו מאכל ומשקה כפי כחו לתלמידי חכמים ולצדיקים שנפשטין מזה העולם ופשוטי המצוה לדבק עצמו בכל רגע בהשם יתברך ובאהבתו. משורשי המצוה נודע מדברי הזוהר מגודל מעלת תמכי התורה, שבוודאי איש עשיר שאין בו תורה ולא תומך התורה אין לו תקומה בתחיית המתים ולא בעולם הבא ואין יוצא במה ששולח לו פעם אחד בשנה אלא כל אחד צריך להחזיק תלמיד חכם ויאכיל אותו בכבוד ויתן לו כל צרכו וצרכי בני ביתו בריוח ובפנים יפות כיששכר וזבולון, ואז יהיה עמו ולחלקו, וכן אף עם הארץ עני צריך לדבק עצמו לתלמיד חכם לשמשו ולאהבה אותו ובזה יעלה אותו לעולם ועד" עכלה"ק.

- כו -

ועל דרך זה אפשר להבין ג"כ מ"ש בספר שלחן ערוך של האריז"ל (בהלכות קריאה בחכמת הקבלה סעיף ט') וזה לשונו: "כל מי שאינו עוזר בממונו לבעלי תורה יהיה בזמן התחיה כמו נפל ועליו נאמר וארץ רפאים תפיל (ישעיה כ"ו, י"ט) למי שנתקיים בו כי רבים חללים הפילה" (משלי ט') עכ"ל.

והכוונה בזה דכיון שלא עזר בממונו לבעלי תורה האמיתיים, א"כ הרי לא עשה כלום עבור קירוב הגאולה, וא"כ באיזה זכות יוכל לחיות בזמן התחיה, ע"כ יהיה כמו נפל ח"ו, משא"כ אם הוא עוזר ופושט ידו לבעלי תורה ומצוות, יזכה לחיות בעת הגאולה בב"א.

הנה ביומין דאדר ימי השמחה ידוע מסה"ק שמה שהצדיקים יכולים לפעול מהשי"ת בר"ה ויוהכ"פ יכול כל יהודי לפעול בפורים, כפי הצה"ק מבארדיטשוב זי"ע שכל הפושט יד נותנים לו, הכוונה הוא שכל יהודי שפושט ידו לשמים בבקשה נותנים לו כל משאלות לבו.

על כן הנני לברך את כל אנ"ש שבימי רצון אלו יזכו להפקד בדבר ישועה ורחמים בכל משאלות לבו לטובה ולברכה לחיים ארוכים וברוכים מתוקים ומתוקנים, מתוך שמחה ונחת והרחבת הדעת בב"א.

פרשת יתרו

- א -

**וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה
אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ד' את ישראל
ממצרים (יח א').**

(א) **ראוי להבין** טעם השינוי שמתחיל בשם אלקים, את כל אשר עשה אלקים וגו' וסיים כי הוציא ד' וגו', בשם הוי' ב"ה.

(ב) **יל"ד** במאמה"כ את כל אשר אלקים וגו' כי הוציא ד' את ישראל ממצרים, פרש"י ז"ל זו גדולה מכולם עכ"ל. ואם יציאת מצרים גדולה מכולם, מדוע נתעורר לבוא להתגייר משמיעת אלו השנים קריאת ים סוף ומלחמת עמלק יותר מיציאת מצרים שהיא גדולה מהם.

- א -

ויתבאר עפמ"ש בספה"ק קדושת לוי (פרשת בשלח) לבאר הפסוק וירא ישראל את היד הגדולה וכו' ויאמינו בד' ובמשה עבדו אז ישיר משה וגו', יש להבין מה הוא החידוש שהאמינו בד' ובמשה עבדו כיון שראו כבר ישועת ד' בקריעת הים וכיון שראו ישועותיו ונפלאותיו מה הוא החידוש שהאמינו בד' ובמשה, וגם הלשון "אז" ישיר משה איננו מובן כי בכל התורה כולה לא נאמר לשון עבר כי התורה מאמרה לשון הווה, ו"אז" פירושו לשון עבר כלומר באותו זמן וכך הול"ל וישירו את השירה הזאת.

ומבאר ע"פ מה שדרשו רז"ל עה"פ היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו כי נחשון בן עמינדב קפץ לתוך הים ובא עד צוארו בים ואמר הושיעה ד' כי באו מים עד נפש, כי קפץ לתוך הים על שבטו בהשי"ת שיעשה עמנו ניסים ונפלאות ושיאמרו ישראל שירה על הים, ובניי בקרי"ס היה אתערותא דלתתא שישראל הטיבו מעשיהם וגרמו במעשיהם רחמי השי"ת עליהם מחמת גודל האמונה והבטחון שהיה להם בד' שיעשה להם תשועה, א"כ עלתה בלבם מיד לומר שירה קודם התשועה כי מי שדבוק בד' ובטוח בו שבוודאי יושיע לו אומר השירה על התשועה קודם התשועה, וכמ"ש רש"י ז"ל (תהלים י"ט) מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע, שהמלך דוד ע"ה מרוב בטחונו בהקב"ה על כל צרה שבאה עליו היה אומר שירה קודם התשועה לפי שהיה בטוח בהשי"ת שוודאי יושיע אותו והיה אומר שירה על התשועה קודם התשועה ע"כ. ועפ"י מובן מה שנאמר אז ישיר לשון עבר על שעלתה בלבם לומר שירה קודם התשועה, וכדפירש רש"י שמשום שעלתה בלבם לומר שירה נאמר ישיר, ובזה מובן נמי מש"כ ויאמינו בד' ובמשה עבדו, שהאמונה בד' היתה אז קודם התשועה ועלתה בלבם לשיר, עכת"ד.

אכן יש להבין למה גדול כ"כ כוח האמונה שבזכות שבניי האמינו בד' והלכו בתוך הים משום זה זכו לקרי"ס.

- ב -

ויתכן עפמ"ש הבעש"ט הק' פירוש הפסוק ד' צלך (תהלים קס"ו ה') שהשי"ת מתנהג עם האדם ג"כ כמו הצל, כמו שהצל עושה מה שהאדם עושה כן הקב"ה כמו שהאדם מתנהג למטה כן מנהיגין אותו מלמעלה עכתדה"ק.

והנה לילך בתוך הים זהו למעלה מדרך הטבע רק בגודל אמונתם בד' קפצו לתוך הים, ובראותו זאת עשה הקב"ה ג"כ עם ישראל נס למעלה מדרך הטבע שהוא קרי"ס, וזהו העצה היחידה שהיתה להם להנצל ממצרים כמ"ש באוה"ח הק' (פרשת בשלח) דבר אל בני ישראל ויסעו שזהו העצה היעוצה שיסעו בניי לתוך הים קודם שיחלק על סמך הבטחון כי אני אעשה להם נס ובאמצעות מעשה הטוב נעשה להם הנס ובקע הים, יעו"ש שזו היתה העצה לעשות דבר למעלה מהטבע שיתעורר רחמים על בניי לעשות להם נס למעלה מהטבע.

- ג -

והנה כשיצאו בני ישראל ממצרים היו שרוים במ"ט שערי טומאה וכדאיתא במדרש שטען השר של מצרים בקרי"ס, הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, רק הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו עשה להם ניסים.

- ד -

ומעתה י"ל טעם השינוי שאמר הכתוב תחילה שם אלקים, את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו, פרש"י קרי"ס ומלחמת עמלק, שקרי"ס היתה אפילו כשהלכו בניי בדין שכיון שהאמינו בד' ועשו דבר למעלה מהטבע וקפצו לתוך הים זכו לקרי"ס.

אמנם יציאת מצרים שאז היו משוקעים במ"ט שערי טומאה אז דייקא כ' כי הוציא ד' - שם הוי' ב"ה, שרק מחמת גודל רחמיו וחסדיו של הקב"ה זכו ליציאת מצרים, כי לא היו ראויים לצאת משם מכח מעשיהם בעצמם.

- ה -

והנה יתרו שמע שלקרי"ס זכו ישראל בזכות האמונה, וראה שע"י תשובה שהתחילו להאמין בהקב"ה זכו לקרי"ס, ע"כ בא להתגייר אז שעד עכשיו היה מתיירא דדלמא כיון שעבד ע"ז לא מהנה במה שמגייר עצמו, אמנם כשראה שבנ"י אף שהיו עובדים ע"ז במצרים אפ"ה מהני תשובתם, אז בא להתגייר.

- ו -

ובזה מובן למה בא להתגייר דוקא מחמת שמועות אלו ולא בא מיציי"מ שהיא גדולה מכולם כנ"ל, דאה"נ בעצם הנס היתה יציי"מ יותר גדולה, אבל לזה זכו ברוב רחמיו של השי"ת אל עמו בנ"י ולא מפאת מעשיהם הטובים, ובזה לא ראה דמהני כוח התשובה כ"כ. אך בקרי"ס שזכו מחמת גודל אמונתם בה' ובמשה עבדו, א"כ מוכח מזה דמהני תשובה שכיון שעשו תשובה והתאמצו באמונה בד' ממילא זכו לישועה בזה נתעורר לבוא דגם הוא יתגייר ויעשה תשובה ויאמין בד'.

- ז -

ועפ"ז יש לפרש מאמר המדרש פליאה הים ראה וינוס מה ראה ארונו של יוסף ראה. דממה שהוציאו ישראל ממצרים ארונו של יוסף מכח מזה כח התשובה, דבזה תיקנו ישראל את מה שפגמו שבטי י"ק נגד יוסף שמכרוהו לעבד במצרים, ובזה שהעלו בנ"י את ארונו ממצרים תיקנו בזה מה שפגמו נגד יוסף הצדיק שמכרוהו לעבד.

וזוהו מה ראה הים וינוס, ארונו של יוסף ראה, אשר מזה מכח שבני ישראל יש להם כח התשובה, ע"כ שפיר יכולים

לעשות תשובה גם על מה שעבדו ע"ז במצרים, ונסתלקה טענת השר של ים הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז.

- ח -

והנה הקריאה מעורר הזמן, שקריאת קבלת התורה מעורר הזמן לקבל התורה ולהתמיד בתוה"ק שזהו עיקר התיקון בימינו בימי השובבי"ם, כדאיתא בספה"ק אוהב ישראל (פרשת ויחי) שכי' הגם שנתמעטו כעת כוח הדורות ואינם יכולים לעשות סיגופים ותעניות כראוי, עכ"ז מי שנוגע יראת ד' בלבו צריך להתאמץ בכל יכלתו לעשות תשובה ע"ז החטא כי גדול הוא מנשוא, ובפרט בימי פרשיות של שובבי"ם המסוגלים לכך, ועיקר התשובה הוא על ידי תורה ותפלה וצדקה כל אחד ואחד כפי יכלתו, ובפרט בלימוד תורה שבע"פ ולברר הלכה בליבון ובירור יפה בלימוד תורה שבע"פ בכוונת הלב וביראת שמו ית' הנכבד והנורא וע"י תשובה כראוי יעו"ש.

וא"כ היום, שבת פרשת יתרו, הוא זמן מוכשר לנו בקבלת התורה שהקריאה מעורר הזמן לחזק בלימוד תוה"ק, ובזכות התאמצות בלימוד התוה"ק נזכה לביאת משיח צדקנו ב"ב אמן.

- ב -

**ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה
תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. (שמות יט)**

- א -

פ"י רש"י ז"ל (שבת פז) בית יעקב אלו הנשים, תאמר להם
בלשון רכה [מענה רך] ותגיד לבני ישראל עונשים ודקדוקין.
פרש לזכרים, דברים הקשין כגידין (מכילתא שבת פז) [פ"י
שלבני ישראל יגיד דברים קשים כגידין] עכל"ק.

איתא בבעל הטורים ותגיד לבני ישראל - מלא יו"ד,
שתגיד להם עשרת הדברות עכ"ל.

וצ"ב א) למה מקדים קודם הנשים לפני האנשים, הלא
האנשים מחויבים בכל מצות התורה, וכאמרם ז"ל אוי לו מי
שבניו נקיבות כו'.

ב) למה אמר לנשים בלשון רכה ולאנשים בלשון קשה.

ג) לפי דברי בעל הטורים נראה שרק לאנשים אמרו ה"י
דברות ולא להנשים, לכאורה הלא הנשים ג"כ מחויבות
בקיום מצות עשה ולא תעשה של עשרת הדברות כמו שמירת
שבת זכור את יום השבת לקדשו, והן הן העיקר שמכינות
לכבוד שבת, ומצות כיבוד אב ואם וכו'. א"כ קשה למה אמר
ה"י דברות דוקא לאנשים ולא לנשים?

ד) ועוד צריכים לדעת איך ינצלו הנשים שלא יעברו על
עשרת הדברות הנ"ל.

- ב -

ואפשר לתרץ קושיא א', דהנא איתא במס' ברכות (דף י"ז
ע"א) גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן

האנשים שנאמר נשים שאננות שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי.

א"ל רב לרב חייא נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוויי גבריהו מבי רבנן ונטרי לגבריהו עד דאתו מבי רבנן.

החיד"א מביא ביאור הגמ' דשכר של נשים גדול יותר מאנשים, דלומדי תורה זוכין לשכר רק אם לומדים לשמה, אבל מחזיקי לומדי תורה, אע"פ שהלומדים המה שלא לשמה מ"מ המחזיקים, אם כוונתן לשמה, זוכין לשכר תורה מחמת כוונתן הטובה.

רואים אנו מזה גודל מעלתן של מחזיקי תורה, שחוץ ממה שגדול המעשה יותר מן העושה, גם יש להם שכר של תורה לשמה.

ופירשתי בזה השייכות של ב' מאמרים הנ"ל, דהנה לכאורה מאמר הא' אחר שגמר הפסוק נגמר הביאור על גדולה הבטחה כו'. וביארתי בזה דהנה הגמרא שואלת הני נשי במאי קא זכיין, זהו סובב על מאמר הראשון שאמר גדולה הבטחה שהבטיח לנשים יותר מן האנשים, ומתרץ הגמרא דאתנוויי לבנייהו לבי כנישתא, שמחנכות את ילדיהם ליראת שמים ויראת חטא, שיקראו קריאת שמע וברכת המזון ויזהרו בנטילת ידים ושאר מצות. וא"כ הן עוסקות כל היום במצות זיכוי הרבים שהמשנה מבטיח להן "שכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידן". וכמאמר חז"ל (פסחים מ"ט:): תנו רבנן לעולם כו' לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות, ועיין שם בתוס' החילוק בין זוהר כוכבים לזוהר הרקיע כו'.

ואלו הנשים יש להן ב' מדריגות אלו : א) שהן מלמדות את התינוקות ומחנכות אותם לעבודת השם, שהעיקר הוא החינוך בבית. ב) שמזכות שע"י הילדים האלו מתחנכים דורות שלימים לעבודת השם. וכידוע אמרם ז"ל (סנהדרין לט או לז) "המציל נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא", ופי' רש"י שם עולם מלא ממש, וכמו שהבאתי לעיל דברי החיד"א.

כמו כן מובא בחת"ס שהנשים מקבלות ג"כ שכר בעליהם כמו שלומדים תורה לשמה, אעפ"י שבאמת אין הבעלים שלהם לומדים תורה לשמה. ועוד גדול זכותן שדיינו שמגדלות את בנינו ומצילות אותנו מן החטא. ממילא לפי הנ"ל נתבאר הטעם למה מקדים הנשים קודם האנשים.

- ג -

עוד טעם אפשר לומר מפני שהנשים טרודות עם בעליהם ועם הילדים והיינו שמספקות לבעליהם כל מה שחסר להם וממתינות לבעליהם כמאמר הגמרא ברכות שם, והם עובדים עבודת הפרך ביום ובלילה, וממילא הם טרודות במצוות יותר מבעליהם ומ"מ ממתינות להם ומספקות לבעליהם כל חסרונם, ע"כ יש להם זכות קדימה לפני האנשים.

- ד -

עוד אפ"ל בהקדם דברי חז"ל (ברכות דף ה' ע"א) אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר (שם ד') רגזו ואל תחטאו. אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה, שנאמר : אמרו בלבבכם. אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע, שנאמר על

משכבכם, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה, שנאמר: ודומו סלה.

ובמסכת סוכה (נב, ב) מובא: אמר רבי שמעון בן לקיש יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר: צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו (תהלים לז), ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו: שנאמר (שם) ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו. תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימות, אם ברזל הוא מתפוצץ. אם אבן הוא נימות, דכתיב: (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים, וכתיב: (איוב יד): אבנים שחקו מים. אם ברזל הוא מתפוצץ, דכתיב (ירמיה כג): הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע.

היערות דבש מתמה למה יהא בושש לדחות יצר הרע מעליו, וכל רגע פסידא דלא הדר, יאחז תיכף צדיק דרכו להזכיר יום המיתה שהיא העצה המעולה משאר העצות.

ומתרץ דבאמת עיקר גירוש היצר הרע הוא בתורה. וזהו כוונת חז"ל בברכות הנ"ל ששאלו נשים במה זכיין וכו'. והדבר תמוה הלא הן בני מצות כאנשים, ומעט הן מצות שהזמן גרמא שנשים פטורות, ואין לך מצוה שלא תביא לאדם לידי שלימות וכו'.

ועל זה כתב היערות דבש, דזהו כוונת הגמרא נשים במה זכיין, שהרי אין מנצחין ליצר רק על ידי תורה ונשים לאו בני תורה נינהו. לכן משני שהואיל ועל ידם התורה נלמדת, כי מסייעים לבעליהם ללמוד, והן יושבות גלמודות ומתעגנות על ידן, וכן מדריכים בניהם לתורה, הרי כאילו הן בעצמן לומדות תורה.

ולפי זה אמרתי לתרץ באופן אחר מה שהקדים הכתוב כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים, דהנה מבואר בדברינו לעיל שהנשים יש להם בחינת מזכי הרבים כיון שמגדלות ילדיהן לתורה, ומבואר במשנה "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו", וא"כ ממילא אינן צריכות לג' סגולות הנ"ל נגד היצר הרע, דהלא אין חטא בא על ידן, ועוד שהרי כאילו הן בעצמן לומדות תורה לשמה. כנ"ל. ועל כן הקדים הפסוק כה תאמר לבית יעקב, ודו"ק.

- ה -

וקושיא ב' אפשר לתרץ, דהנה הנשים צריכות לחנך בניהם דוקא בלשון רכה ותחנונים והיא עיקר המחנכת בשנות הנעורים, ומבואר בחז"ל (כתובות נ.) אמר רבי יצחק באושא התקינו שיהא אדם מגלגל עם בנו עד שתים עשרה, מכאן ואילך יורד עמו לחייו. ופי' רש"י מגלגל עם בנו אם מסרב מללמוד מגלגל עמו בנחת ובדברים רכים, עכ"ל רש"י ז"ל.

ועפ"י נבין מ"ש כה תאמר לבית יעקב, כיון שהנשים מחנכות את בניהם והן צריכות לנהוג עם בניהם בנחת, ע"כ אמר השי"ת כה תאמר לבית יעקב, דהיינו אמירה רכה, כדי שיוכלו לחנך בניהם כמו שחינך אותם משה רבינו באמירה רכה, כן יחנכו הנשים את בניהם באמירה רכה.

- ו -

קושיא ג' אפשר לתרץ דהנה איתא בגמרא (ביצה דף ל' ע"א) הני נשי דשקלן חצבייהו ואזלן ויתבן אפומא דמבואה ולא אמרינן להו ולא מידי אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא. ולא היא. לא שנא בדאורייתא ולא שנא

בדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי. דהא תוספות יום הכפורים דאורייתא הוא ואכלו ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי.

ובשיטה מקובצת על מסכת ביצה (ריש פרק המביא) כתב וזה לשונו: העיד הריטב"א זכרוננו לברכה בשם רב גדול מאשכנזים שהעיד בשם רבותיו הצרפתים ומכללם ר"י ומהר"ם מרוטנבורג שלא נאמרו דברים הללו לחלק בין איסור תורה לדרבנן אלא לדורותם, אבל בדור הזה שמקילין בכמה דברים ראוי לעשות סייג לתורה ואפילו בדרבנן מחינן וקנסינן להו עד דלא לעברו לא בשוגג ולא במזיד, ושכן הוא במדרש ירושלמי והדבר נראה נכון עכ"ל (מובא במחצית השקל סימן תרח סק"ג).

ובשו"ת כתב סופר (סימן נו) העלה דלא אמרינן מוטב שיהא שוגגין אלא באנשים, ומשום ערבות יש ליזהר שלא יהיו מזידין, מה שאין כן בנשים, דליכא בהו ערבות. אלא שמצינו בגמרא דאמרינן הכי גם בנשים, עיי"ש מ"ש בענין תוכחה.

ובספר ברכי יוסף סימן תר"ח ס"ק א' כתב שמש"כ בתשו' מהרימ"ט ח"א סימן מ"ג דדוקא בנשים אמרינן כן ולא באנשים, כוונתו דאורחא דמילתא היא שנשים אין מקבלות, ואין שומעין לדברי חכמים, מה שאין כן באנשים. וממילא אין בזה חילוק בין נשים לאנשים, אלא החילוק הוא אם מקבלים דברי חכמים או לא.

ועיין בספר יד מלאכי, כללי הדינים אות שצ"א ובתשובות הרדב"ז סימן תרע"ה, ובספר מחזיק ברכה (סימן תר"ח ס"ק ב') ובספר דברי תורה (להגאון בעל מנחת אלעזר ז"ל

אבד"ק מונקאטש) חלק ח' אות נ-נא על דברי בעל מראה
יחזקאל ז"ל בתשוי' (סוף סימן ע"ט) עיי"ש. וראה מהר"ץ
חיות ביצה דף ל, א' ד"ה מוטב כו'.

מכל הנ"ל אנו רואים שאפילו בחילול שבת שהוא חמור
כעבודה זרה ובכל זאת לא אמרינן להו ולא מידי. וזהו
שאמר כה תאמר לבית יעקב שלנשים צריכים לומר בלשון
רכה, ותגיד לבני ישראל, רק לאנשים אפשר לומר בלשון
קשה בחינת דיבור, ודו"ק.

- ז -

וסמוכין לדברינו יש להביא ממה מה שאמרו חז"ל בינה
יתירה ניתנה באשה, אמותינו הקדושות שהיו עמוד התווך
שעליו נשען עם ישראל בהרגשתן החדה מה לקרב ומה
לרחק; כאשר גדל ישמעאל לאברהם, הראשונה שהרגישה
שישמעאל לא מתנהג כשורה היתה שרה אמנו, והוא לא
ראוי לדור ביחד עם יצחק בנה. לכן דרשה במפגיע: "גרש את
האמה הזאת ואת בנה", וכן היה אצל רבקה, שהרגישה מיד
שאין לה לאהוב אלא את יעקב בשעה שיצחק אהב גם את
עשיו.

- ח -

ואמר הכתוב (תהלים קי"ט צ"ח) מאויבי תחכמני, פי'
שמהרשעים יכולים אנו ללמוד איך להתנהג. פרעה מלך
מצרים הבין גודל כוח הנשים בחינוך, לכן אמר "לכו נא
הגברים ועבדו את ד'", כי בטוח היה שאם הנשים תשארנה
במצרים, אז אין כל תועלת ביציאת הגברים, כי לא יהיה מי
שיחנך הדורות הבאים. לכן אמר לו משה רבינו ע"ה:

„בבנינו ובבנותינו נלך“, כי אי אפשר לחנך דורות העתידים בלי הנשים צדקניות.

- ט -

עוד טעם אפשר לומר מדוע אמר הקב"ה למשה שידבר קודם עם הנשים ואחר כך עם האנשים, כדי שלא יוכלו לטעון אח"כ שכל מה שהסכמתי לא עשיתי אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלי, וכמו שמצאנו לענין מכירה שאמרו רז"ל שאם אדם רוצה למכור שדהו, צריך הקונה לקבל קנין גם מאשת המוכר, ולא עוד אלא שיש לקבל קנין ממנה תחלה, שאם לא כן היא יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי. כלומר, בראותי שהוא מקבל קנין לא רציתי להפר דעתו וגם אני הקניתי.

לכן כל הקונה בית או שדה או חנות מחבירו צריך לעיין יפה בשטר המכירה ולברר יפה שהאשה הקנתה תחלה ואחר כך הבעל, שאם אין הדבר ברור בשטר יתכן שאחר כך יתעוררו טענות ועוררין, כגון: אם ימות בעל השדה, תבוא אשתו ותאמר שהשדה משועבדת לכתובתה ואין המכירה כלום. והגם שהיא בעצמה הקנתה, אין בזה ממש, שלא עשתה זאת אלא כדי שלא לריב עם בעלה.

- י -

א) עוד טעם אפשר לומר בהקדם דברי הרבינו בחיי בפרשתינו (ד"ה כה תאמר), וז"ל: כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים, כה תאמר בלשון הקודש, כה תאמר בנחת, וצוה לדבר אל הנשים תחלה, ללמדן מוסר ודרך ארץ, ועוד כדי להמשיך לבן אל התורה והמצוות, ולומר להן ראשי פרקים, שאין דעתן מיושבת כאנשים. ועוד **שהאשה הטובה היא**

סיבה לתורה, שהיא יכולה להמשיך את בנה לבית המדרש
לפי שהיא מצויה בבית, והיא מרחמת עליו בכמה מיני
געגועין, כדי להמשיך אותו אחר לימוד התורה מנעוריו, וגם
כי יזקין לא יסור ממנה.

(ב) וממשיך ברבינו בחיי שם, וז"ל: **ולכן ראויה האשה
להתפלל לשם יתברך בשעת הדלקת הנר של שבת**, שהיא
מצוה המוטלת עליה, **שיתן לה ה' בנים מאירים בתורה**, כי
התפלה יותר נשמעת בשעת עשיית המצוה. ובזכות נר של
שבת שהוא אור, תזכה לבנים בעלי תורה הנקראת אור,
שנאמר (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. וכן דרשו רז"ל
(שבת כג, ב): **האי מאן דרגיל בשרגא הויין ליה בנים תלמידי
חכמים, עכתי"ד**.

(ג) דברי רבינו בחיי הנ"ל הובאו גם להלכה, במגן אברהם
או"ח הל' שבת (סימן רס"ג ס"ק י"א), וז"ל שם: **ראוי
שתתפלל האשה בשעת הדלקה שיתן לה הקב"ה בנים
זכרים מאירים בתורה**, עכ"ל. ומציין שם: מט"מ בשם בחיי
פ' יתרו. ובמחצית השקל שם ציין לדברי הגמ' במס' שבת
(דף כ"ג ע"ב), שנעתקו להלן אות י"א)

(ד) ובדרשות החתם סופר (לז"ך אלול דף שני"ז, טור ב)
כתב: **אשר חנה הוא ר"ת: חלה, נדה, הדלקת הנר**. והענין,
כי **גוף האדם הוא בבחינת חלה מעיסה**, כמ"ש על עפר מן
האדמה שהי' אדה"ר חלתו של עולם, **ודמו של אדם הוא נגד**

(ו) וכבר הובא דבר זה בס' מגלה עמוקות עה"ת, פ' שלח, ד"ה ג' מצוות (דף י"ז
ע"ד), בשם הגה"ת מיימוני (עיין "הגהות דשייכי לספר זרעים" - שנדפסו
ברמב"ם סוף ספר זרעים - בסופן).

(ז) בי"ר ר"פ י"ד.

דס נדה, ונשמת אלקים שבתוכו הוא נגד נר שבת". ומשום הכי ראוי לאשה שתתפלל על בנים מאירים בתורה בשעת הדלקת הנר, כי הוא נגד נשמתו. ע"כ.

- לא -

הרגיל בנר הויין לי' בנים (וחתנים) תלמידי חכמים

(א) במס' שבת (דף כ"ג ע"ב): אמר רב הונא, **הרגיל בנר הויין לי' בנים תלמידי חכמים**. ופרש"י: דכתיב (משלי ו, כג) **כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה**.

(ב) ובשו"ע הרב בעל התניא (הל' שבת סימן רס"ג ס"א. וש"נ) כתב, וז"ל: תיקנו חכמים שיהי' לכל אדם נר דולק בשבת . . . ויהא זהיר בו לעשותו יפה. **וכל הזהיר בו זוכה לבנים תלמידי חכמים, שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, ע"י נר מצוה בא אור תורה, עכ"ל**.

(ג) מש"כ בגמ' שם: **"הויין לי' בנים תלמידי חכמים"**, ולא **שהוא עצמו יהי' תלמיד-חכם**, עיין בס' בן יהוידע למס' שבת כאן שכתב, וז"ל: ונ"ל בס"ד טעם לזה, **כי נר שבת כפול שנים, א' כנגד האיש וא' כנגד האשה, לכך זוכה לבנים ת"ח, שיוצאים ממנו ומאשתו, עכ"ל**.

ועיין בלבוש ובי"ח או"ח ר"ס תרע"א, דגם הגמ' ס"ל דהבעל יהי' ת"ח, אלא שהגמ' מוסיפה שאף אם בעלה לאו בר הכי הוא (בי"ח שם) או שהוא ת"ח בלאו הכי (לבוש שם), מ"מ זוכה לבנים תלמידי-חכמים. וכן מוכח מגמ' להלן שם, וברש"י שם ד"ה נפיק, דחתנו כבנו (נעתק לעיל ס"ק ב').

(ח) וזהו הסוד שעיי' הנרות מבטלים הדינים, כמ' ש בספר נפש החיים להר"ח פלאגיק, עיי"ש!!!

ד) וממשיך בגמ' שבת שם: רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני (עובר תמיד, רש"י) אפתחא דרבי אבין נגרא (חרש עצים, רש"י), חזא דהוה רגיל בשרגי טובא (בשרגא דשבת, רש"י), אמר, תרי גברי רברבי נפקי מהכא, נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין. רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבני נשא (אביו. ואיכא דאמרי חמיו, רש"י) דרב שיזבי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר, גברא רבא נפק מהכא, נפק מינייהו רב שיזבי (דחתנו כבנו, רש"י).

ה) ובזוה"ק פ' תרומה (דף קס"ה סע"ב ואילך), הביאו בס' קב הישר (פ' מ"ה), כתב, וז"ל: רבי חייא ור' אבא שרו בבי אושפיזייהו. קמו בפלגות ליליא לאשתדלא באורייתא. ברתיא דאושפיזא קמת ואנהירת לון שרגא, ולבתר קיימת אבתרייהו למשמע מילין דאורייתא כו'.

[ר"ח ור"א היו שוכנים במלון שלהם. קמו בחצות לילה לעסוק בתורה. בתו של בעל המלון קמה, והדליקה להם נר, ואח"כ עמדה מאחריהם לשמוע דברי תורה. פירוש ה"סולס" כאן].

אשגח אבתריה, וחמא ברתיא דאושפיזא קיימת אבתרייהו, אמר, כי נר מצוה [ותורה אור, קב הישר שם]. מאי נר, דא נר דאיהי מצוה דנשין זכין בי, ואיהי נר דשבת, דאף על גבי דנשין לא זכאן באורייתא, הא גוברין

ט) עיין רש"י ז"ל עה"ת עה"פ (וישב לו, לה) ויקומו כל בניו וגו' וכל בנותיו, וז"ל: בנותיו, כלותיו. שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו וכו'. ועיין ברא"ם כאן. ולהלכה - עיין בזה באורך בשו"ת שואל ומשיב מהדורא קמא ח"ב סימן י"ט, עיי"ש.

י) בדרך אמת לזוהר כאן כתב, וז"ל: מסוף המאמר נראה שר' חיים ור' יוסף היו, ולא ר' אבא. ועיין בסוף דף קס"ח וגם בסוף [דף] קס"ט ע"ב כו', עכ"ל.

זכין באורייתא, ונהרין להאי שרגא דנשין מתתקנן בהאי מצוה. נשין בתיקונא דהאי נר, גוברין באורייתא, לאנהרא להאי נר, תיקונא דמצוה דנשין אתחייבו בהו.

[הביט" מאחריו, וראה בתו של בעל המלון עומדת מאחריהם. אמר, כי נר מצוה, מהו נר, זהו נר שהוא מצוה שהנשים זוכות בו, והיא נר של שבת. שאע"פ שהנשים אינן זוכות בתורה, הרי הגברים זוכים בתורה, ומאירים לנר ההוא שהנשים מתקנות במצוה הזו. הנשים בתיקון נר הזה, הגברים בתורה, להדליק ולהאיר הנר הזה, שהוא תיקון של מצוה שהנשים נתחייבו בו (פירוש ה"סולם" כאן).

ובקב הישר שם: כי נר מצוה, ותורה אור: האשה היא מצווה על נר של שבת, ולא האיש. והטעם, כי האשה היא נגד השכינה. ותורה אור, פירוש: התורה שלמד בעלה, שהאיש מצווה על התורה ללמוד, נותן אור והארה גדולה כאותו המצוה של נר שבת שהאשה מדלקת. נמצא ששניהם מאירים באור תורה ואור שבת. (ומסיים שם) אשריהם הנשים שזוכין לבעלי תורה].

שמעת ההיא אתתא [האי בתולה, קב הישר כאן] ובכאת. אדהכי קם אבוה דאתתא, דהות תמן, ועאל בינייהו, וחמא ברתי קיימת אבתרייהו ובכאת, שאיל לה אבוה. סחת לי עובדא". שארי אבוה דאתתא אוף איהו ובכה.

[שמעה אשה ההיא ובכתה. בינתיים קם אביה של האשה שהיתה שם ובא ביניהם, וראה בתו עומדת מאחריהם

(א) בקב הישר כאן: אדהכי אשגח רבי אבא. ועיין לעיל הע' ד'.

(ב) ובקב הישר כאן: ולא ענתה מאומה מחמת מרירות הלב, והתחיל אף אביה לבכות.

ובוכית. שאל אותה אביי [למה ועל מה היא בכיאה, קב הישר כאן], וסיפרה לו המעשה. התחיל אביה של האשה אף הוא ובכה. פירוש ה"סולם" כאן].

אמר לי רבי יוסי, דילמא חתנך, בעלה דברתיך, לא זכה באורייתא. אמר לי, ודאי הכי הוא, ועל דא ודאי בכינן אנא וברתי תדיר. ובגין דחמינא לי יומא חד דדליג מאיגרא דא למשמע קדיש בהדי ציבורא, סליק ברעותא דילי, למיהב לי ברתי, ותיכף דנפקו ציבורא מבי כנישתא, יהיבנא לי ברתי, דאמינא, בדילוגא דא דאתא למשמע קדיש, גברא רבא ליהוי באורייתא, ואע"ג דאיהו רביא, ולא ידענא בי מקדמת דנא. והשתא אפילו ברכת מזונא לא ידע, ולא יכולנא בהדי למילעי בין חברייא דיוליף קריאת שמע או ברכת מזונא.

[אמר לו ר' יוסי, אולי חתנך בעל בתך לא זכה בתורה. אמר לו, ודאי כאן הוא, ועל זה ודאי אני ובתי בוכים תמיד. ומשום שראיתי אותו יום אחד שקפץ מן העלי הזו לשמוע קדיש עם הציבור, עלה ברצוני לתת לו בתי, ומיד אחר שיצאו הציבור מבית הכנסת נתתי לו בתי. שאמרתי, בקפיצה זו שבא לשמוע קדיש, ניכר שיהי אדם גדול בתורה. ואע"פ שהוא ילד ולא ידעתי בו מקודם לכן, [נתתי לו בתי]. ועתה אפילו [לברך] ברכת המזון אינו יודע. ואיני יכול ללמוד עמו בין החברים שילמוד קריאת שמע או ברכת המזון. פירוש ה"סולם" כאן].

(ג) ובקב הישר כאן גריס: **רבי אבא**. ועיין לעיל הע' ד'.

(ד) לפענ"ד התיבות "ואע"ג דאיהו רביא ולא ידענא בי מקדמת דנא", הם **סיום** (אויספיר) של דברי הזהר שלפני זה, ולא פיסקא (ופרט) חדש, כפי שהבין בעל ה"סולם" (שלכן הוסיף הוא "סיום" לתיבות אלו מדילי).

אמר לי, אעבר לי באחר, או דילמא ברא יוליד דלהוי גברא רבא.

[אמר לו ר' יוסי, העבר אותנו באחר (בקב הישר כאן: ר"ל, שיראה שיתן גט וישיא בתו אחר כך לת"ח). (ובתוך דבריו חזר ואמר:)] או אולי יוליד בן שיהי גדול בתורה. פירוש ה"סולם" כאן].

אדהכי קם איהו [החתן, קב הישר כאן] ודלג עלייהו ויטיב לקמיהו. אסתכל ב"י רבי יוסי, אמר, **ודאי אנא חמינא בהאי רביא דנהורא דאורייתא יפוק לעלמא מיני, או ברא דיוקים מיני.**

[בינתיים קם הוא, [חתנו של בעל המלון], וקפץ אליהם, וישב לפנייהם. הסתכל בו ר' יוסי, אמר, **ודאי אני רואה בילד הזה שיצא ממנו אור תורה לעולם, או בן שיעמוד ממנו.** פירוש ה"סולם" כאן].

חיך ההוא רביא ואמר, רבותי אימא קמייכו חד מלה. פתח ואמר (איוב לב, ו) צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם כו'. צעיר אני ואזעירנא גרמי לימים, לגבי בר נש דאית לי יומין סגיאיין כו', דימים ידברו כו'. ואתם ישישים, חמינא לכו ישישים, על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם כו'. ועל דא, בגין דאנא רביא, שוינא ברעותי דלא למללא עד תרין ירחין, ועד יומא דא אשתלימו, והשתא דאתון הכא, אית למפתח באורייתא קמייכו.

טו) ובקב הישר כאן: אמר לי **רבי אבא**. ועיין לעיל הע' ד'.

טז) בקב הישר כאן: **רבי אבא**. ועיין לעיל הע' ד'.

[צחק ילד ההוא ואמר, רבותי, אומר לפניכם דבר אחד. פתח ואמר, צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם כו'. צעיר אני, דהיינו שמיעטתי את עצמי, לימים, לפני אדם שיש לו ימים רבים כו', משום שאמרתי ימים ידברו כו'. ואתם ישישים, ראיתי אתכם ישישים, על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם כו'. ועל כן בשביל שאני ילד, שמת ברצוני שלא לדבר עד ב' חדשים, ועד היום הזה נשלמו. ועתה שאתם כאן, יש לפתוח בדברי תורה לפניכם].

[קב הישר כאן: והתחיל לדרוש זה הפסוק **כי נר מצוה ותורה אור**, וגילה להם כמה סודות בתורה על פי הסוד. ואח"כ פתח ואמר]:

והשתא רבותי, אנא מבבל, וברא דרב ספרא אנא, ולא זכינא לאשתמודעא לאבא, ואטרידנא הכא, ודחילנא [עד הכי למימר מילין דאורייתא, קב הישר כאן], דהא יתבי ארעא דא אינון ארייוון באורייתא, ושוינא עלי, דלא אימא מילי דאורייתא קמי ב"נ עד תרין ירחין, ויומא דא אשתלימו. זכאה חולקי דאתערעטון הכא.

[ועתה רבותי, אני מבבל, ובנו של רב ספרא אני, ולא זכיתי להכיר את אבי, ונגרשתי לכאן, ויראתי, מפני שיושבי ארץ הזו הם אריות בתורה, ושמתי עלי, שלא לומר דברי תורה לפני איש עד שני חדשים. וביום הזה נשלמו. אשרי חלקי שפגשתיכם כאן. פירוש ה"סולם" כאן].

ארים רבי יוסי קלי' ובכי, וקמו כולהו ונשקוהו ברישי'. אמר רבי יוסי, זכאה חולקנא דזכינא בהאי ארחא, למשמע מילי דעתיק יומין מפומך, מה דלא זכינן למשמע עד השתא.

[נשא ר' יוסי קולו ובכה, וקמו כולם ונשקוהו בראשו. אמר ר' יוסי, אשרי חלקי שזכיתי בדרך הזה לשמוע דברי עתיק יומין מפיך, מה שלא זכיתי לשמוע עד עתה. פירוש ה"סולם" כאן].

יתיבו כולהו, אמר לון, רבותי, מדחמינא צערא דהאי חמי וברתי, דדחקי ומצטערי בנפשיהו דלא ידענא ברכת מזונא, אמינא לון, דעד דאנדע ברכת מזונא לא אתחבר באנתתי כארח כל בני עלמא. ואע"ג דיכילנא לשמשא בה בלא חובה, לא בעינא למעבר על דעתייהו, הואיל ולא הוינא יכל למימר מידי עד תרין ירחין, ויומא דא אשתלימו כו'.

[ישבו כולם, אמר להם [החתן]], רבותי, משראיתי הצער של חותני ובתו [אשתי], שנדחקו ונצטערו בעצמם על שאיני יודע ברכת המזון [וקריאת שמע], אמרתי להם, עד שאדע ברכת המזון" לא אתחבר באשתי כדרך כל בני העולם. ואע"פ שיכולתי לשמש בה בלי חטא, לא רציתי לעבור על דעתם, משום שלא יכולתי לומר משהו עד שני חדשים. פירוש ה"סולם" כאן].

חדו רבי יוסי ורבי חייא וחמוי וברתי, ובכו מסגיאו חדוה. אמר רבי יוסי, במטו מינך, כיון דשריאת, אנהיר לן יממא, זכאה חולקנא בארח דא כו'.

(ז) ובקב הישר כאן : אלמלא לא באתי וזכינא למשמע מילין דעתיק יומין דנפיק מפומך, מאי דלא זכינא למשמע עד השתא - דיינו.

(ח) קב הישר כאן.

(ט) בקב הישר כאן : עד שאגלה לכם סוד ברכת המזון בסודות גדולים ונפלאים - כדלקמן בזה"ק כאן.

(כ) בקב הישר כאן : ר' יוסי ור' אבא ור' חייא. ועיין לעיל הערה ד'.

[שמחו ר' יוסי ור' חייא וחותנו ובתו, ובכו מרוב שמחה. אמר ר' יוסי, בבקשה ממך, כיון שהתחלת, תאיר לנו את היום, אשרי חלקנו בדרך הזה. פירוש ה"סולם" כאן].

קמו כולו ונשקוהו. א"ר יוסי, ודאי הילולא איהו יומא דא, ולא ניפוק מהכא עדי דיתעביד הילולא בכל אנשי מתא. דא הוא הילולא דקוב"ה אתרעי בי. נטלו לה לאינתתי וברכו לה בכמה ברכאן. עבדו דאבוה יתקן ביתא אחרא לתודה. כנישו כל אנשי מתא לההיא חדותא, וקראו לה כלה, וחדו עמהון כל ההוא יומא, ואיהו חדי עמהון במלי דאורייתא כו'.

[קמו כולם ונשקוהו. אמר ר' יוסי, ודאי יום משתה הוא יום הזה, ולא נצא מכאן עד שיהי נעשה המשתה לכל אנשי העיר. זהו משתה שהקב"ה רוצה בו. לקחו את אשתו וברכו אותה בכמה ברכות. עשו, שאביה יתקן בית אחר בשביל השמחה. אספו כל אנשי העיר לשמחה ההיא, וקראו [את אשתו] כלה, ושמחו עמהם כל אותו היום, והוא שמח עמהם בדברי תורה [ועל סעודות הנישואין פתח החתן על פתורא ובאר ענין שבע ברכות, סודות נפלאים וחיידושים הרבה, קב הישר כאן, כדלהלן בזהר]. פירוש ה"סולם" כאן].

חדו כולו כל ההוא יומא במילין דאורייתא, וכל בני מתא עבדו ליי רישא עליהו. ליומא אחרא קמו רבי יוסי ורבי חייא וברכו לון, ואזלו לארחייהו.

[שמחו כולם כל יום ההוא בדברי תורה, וכל בני העיר שמו אותו, [את הילד], ראש עליהם [להיות להם רב ומורה צדק. קב הישר כאן]. ביום השני, קמו ר' יוסי ור' חייא וברכו אותם והלכו לדרכם. פירוש ה"סולם" כאן].

כד מטו לגבי דר"ש, זקף עינוי וחמא לון. אמר לון, מסתכל הוינא בכו יומא דא, וחמינא לכו תרין יומין וחד ליליא דהויתון לגבי משכנא דההוא נער מטטרו, וההוא נער הוה אוליף לכו רזין עילאין בחדוה דאורייתא. זכאה חולקכון בני.

[כשהגיעו לפני ר' שמעון, נשא עינוי וראה אותם. אמר להם, מסתכל הייתי בכם ביום הזה, וראיתי אתכם שני ימים ולילה אחד שהייתם במשכן של נער מטטרו, ונער ההוא לימד אתכם סודות עליונים בשמחת התורה. אשרי חלקכם בני. (פירוש, הילד הזה הי' לו מדרגת מטטרו שנק' נער, וע"כ ביתו הי' משכן מטטרו). פירוש ה"סולם" כאן].

סדרו מילין כולהו קמיי, וסחו לי עובדא, אמר לון, זכאין אתון, וזכאה חולקי, דהא אדכרנא יומא חד דהוה אזיל עמי בארחא רב ספרא אבוי, ובריכית לי כד אתפרש מיני, דיהא לי בר אריא באורייתא, ולא בריכית לי דאיהו יזכי בי. זכאה חולקכון בני, עליכו כתיב וכל בניך לימודי ה'.

[סדרו לפניו כל הדברים, וסיפרו לו המעשה. אמר להם, אשריכם ואשרי חלקי, כי אני זוכר שיום אחד הלך עמי בדרך רב ספרא אביו [של החתן, קב הישר כאן], וכשנפרד ממני ברכתי אותו שיהי' לו בן שיהי' ארי' בתורה. ולא ברכתי אותו, שהוא יזכה לראות כן"] [וע"כ נפטר, ולא הכיר אותו]. אשרי חלקכם בני, עליכם כתוב וכל בניך לימודי ה'. פירוש ה"סולם" כאן].

ע"כ סיפור הזוהר הק', עם הוספות מס' קב הישר ועם תירגום ופירוש ה"סולם".

*

וכל השתלשלות הסיפור הזה, אשר בתו של האכסנאי תזכה שיתגלה לה אשר בעלה הוא איש מורס מעם וכו' - כל זה זכתה האשה על ידי זה שהאירה להחכמים הקדושים ב"נר מצוה", בהדלקת הנר שעייז יכלו לעסוק באורייתא, ועייז זכתה להמשך הכתוב - "ותורה אור".

(ו) ועל יסוד דברי הזוה"ק פ' תרומה הנ"ל, כתב בס' דעת תורה (סימן רס"ג ס"א), שכל זכות האשה בנרות הוא, אם בעלה ובניה לומדים אצל הנרות, ע"ש.

- יב -

האשה המדליקה נרות ש"ק ויו"ט גורמת לשלום בבית ובעולם, ותזכה לבנים מאירים בתורה, וגורמת אריכות ימים לבעלה

(א) וז"ל הגמ' במס' שבת (דף כ"ה ע"ב): מאי ותזנח משלום נפשי (איכה ג, יז), אמר ר' אבהו, זו הדלקת נר בשבת (שלא הי' לו ממה להדליק, ובמקום שאין נר אין שלום, שהולך ונכשל והולך באפילה, רש"י).

(ב) ובגמ' שם לפניז (דף כ"ג ע"ב): נר ביתו עדיף משום שלום ביתו (והכי אמרינן לקמן, ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישוב בחושך, רש"י).
[וראה מרדכי מס' שבת פ' במה מדליקין (סימן רצ"ד).
מג"א או"ח הל' שבת סימן רס"ג ס"ק י"ג וי"ד. שו"ע הרב בעל התניא שם ריש סימן רס"ג].

(ג) ובסי' בן יהוידע על מסכת שבת שם (דף כ"ה ע"ב) מבאר כוונת הדלקת הנר ע"פ הסוד, ואח"כ כתב שם, וז"ל:

והנה אותיות הנ"ר במילואם, כזה ה"י נו"ן רי"ש, עולה המילוי" מספר שלו"ם בדקדוק. ולכן דריש כאן ותזנח משלום זו הדלקת נר בשבת. גם נ"ל בס"ד, מספר נ"ר ומספר אפיל"ה עולה מספר שלו"ם. רמז, אם יש נר באפילה יש שלום, ואם יחסר הנר ישאר אפילה, שאם יחסר מספר נ"ר מן שלו"ם ישאר מספר אפיל"ה, עכ"ל.

(ד) וז"ל זוה"ק פי בראשית (דף מ"ח ע"ב): נר של שבת לנשי עמא קדישא אתייהיבת לאדלקא. . רזא דמלה, האי סוכת שלום מטרוניתא דעלמא היא, ונשמתינ דאינון בוצינא עילאה בה שריין. ועל דא מטרוניתא בעיא לאדלקא, דהא בדוכתהא אתאחדת ועבדת עובדא.

[נר של שבת ניתן לנשי עם קדוש להדליק. . סוד הדבר הוא, כי סוכת שלום זו [המאירה בשבת] היא אם העולם ["מטרוניתא" היא אם], והנשמות, שהם נרות העליונים, שורים בה. וע"כ אמא [כלומר אשה] צריכה להדליק הנרות, כי עומדת במקומה [במקום אם הבנים העליונה, שהיא סוכת שלום] ועושה המעשה. [ובמעשה זו גורמת שאם הבנים למעלה תשפיע נשמות קדושות לבניה, שהוא סוד נרות הרוחניים העליונים, כמ"ש לפנינו]. פירוש ה"סולם" כאן].

ואתתא בעיא בחדוה דלבא ורעותא לאדלקא בוצינא דשבת, דהא יקרא עילאה היא לה, וזכו רב לגרמה, למזכי

(ג) היינו אותיו המילוי בלבד (כזה: ה"י נו"ן רי"ש).

(ד) הובא ג"כ בסי' עונג שבת (עונג ליל שבת - דף ט' ריש ע"ב). וחלקו השני גם בכף החיים ה' שבת (סרס"ג ס"ק כ').

לבנין קדישין דיהון בוצינא דעלמא באורייתא ובדחלתא, ויסגון שלמא בארעא, ויהיבת לבעלה אורכא דחיין. בגין כך בעיא לאזדהרא בה.

[וצריכה האשה [מטעם הנזכר] בלב שמח ובכוונה להדליק נר של שבת, שהרי כבוד עליון הוא לה וזכות גדול לעצמה, לזכות [ע"י הדלקת הנרות] לבנים קדושים שיהיו נרו של העולם בתורה וביראה, וירבו שלום בעולם, ונותנת לבעלה חיים ארוכים. ומשום זה צריכה להזהר בהדלקת הנרות, [שתהי' בכוונה גדולה]. פירוש ה"סולם" כאן].

- יג -

כשבא לביתו ומצא נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת, מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך. - דירתו של אדם צריכה להיות מתוקנת כדירת חתן לקבל בה הכלה (שבת), ואז אומרת השכינה (הכלה): זו היא דירתי. - נר דלוק, שולחן ערוך ומטה מוצעת רומזים על בנים. - בג' נרות אין שטן ואין פגע רע. - בזכות נר מצוה ותורה אור סותם פיו של שטן מלהשטין.

(א) ז"ל ש"ס שבת (דף קי"ט ע"ב): תניא ר' יוסי בר יהודה אומר, שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושולחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו, מלאך רע אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו.

(ב) ובזהר חדש רות (דף פ"ד סע"ד ואילך): כתיב (תשא לא, טז) לעשות את השבת לדרת"ם חסר . . מ"ט, מפני שכיון שקידש היום, דירתם של ישראל צריכה להיות בנר דלוק

ושולחן ערוך [ומטה מוצעת], **ודירתו שמתוקנת כדירת חתן לקבל בו הכלה**, ומאי ניהו שבת היא כלה, ולעולם אין מכניסין אותה אלא בדירה מתוקנת לכבודה כפי הראוי לה. וע"ד כתיב **לעשות את השבת וכתוב לדרתם**, להכניס בה כלה קדושה לדירתה ולהיות בתוכה.

בשעה שקידש היום וכלה זו באה ואינה מוצאה דירה מתוקנת ושולחן ערוך ונר דלוק, כלה זו אומרת אין דירה זו מישראל, ביני ובין בני ישראל כתיב, אין זה מישראל, אין דירתו לקדושה. ע"כ צריך היכר קדושה בבית. וע"ד כתיב לדרתם. . בשבתא אוף הכי דירתו מתוקנת ש"ע שרגין נהירין", שכינתא עאלת ותריין מלאכין קיימין עליה ומברכין ליה בכמה ברכאן, ההוא מקטרגא דקיימא לבר בע"כ אתיב ואמר אמן. עכ"ל זהר חדש".

ג) דברי הזהר חדש הנ"ל הובאו ג"כ, בקיצור, בס' עונג שבת (עונג ליל שבת ס"ג - דף ח' סע"ב ואילך), וז"ל: בשבת כתיב **לדרתם חסר, מלשון דירה**. להורות, כשנכנס שבת השכינה באה ורואה **אם ערך ביתו בשולחן ומטה ונר אומרת השכינה זו היא דירתי, ואם לאו אז אומרת אין זו דירה של ישראל**.

כה) לע"ע לא מצאתי בשאר ספרים על הדלקת מספר זה של נרות שבת.

ובענין ש"ע נהו"ין - עיין ספר רגל ישרה (לבעל בני יששכר) מערכת ש' בערכו (דף מ"ט ע"א). ספר אור עינים (להרה"ק מוה"ר אליעזר צבי ספרין מקאמרנא) ח"א אות ש"ע ערך ש"ע נהו"ין (דף רנ"ד ע"א ואילך). ח"ב ערך הנ"ל (דף קס"א סע"ג ואילך). וש"נ.

כו) ובזהר חדש תיקונים (דף קי"ח ריש ע"ד): בליל שבת דאזפין תריין מלאכין לבר נש, דא יצר הטוב ודא יצר הרע, **אי זכה יצר הטוב מברך לבעל הבית ולאנתתי וכל דילי, ויצר הרע איהו עוזר לי בעל כרחי ועונה אמן**, ואי לאו, איהו כנגדו ולייט לי ולכל דילי, ובגין דא אתקרי לוט, דאייתי לווטין על ההוא בר נש ועל ביתי ואיהו אעיל קטטה בביתי כו'.

(ד) וז"ל ס' עונג שבת (עונג ליל שבת ס"ד - דף ט' ע"א), מספר הקנה: בשבת יהיה שולחנו ערוך ומטה מוצעת ונר דלוק. שולחן רומז **בבנים** אשר נערכה ברחמיה, ומטה רומז **בבנים**, כענין הנותן מטתו בין צפון לדרום¹ וכענין כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, ונר דלוק הוא נר מזרח, רמז **בבנים**, ודולק עם נר מערב הוא בנים. וטוב היה להדליק ב' נרות, נגד מזרח ומערב, אלא שקרוב הדבר שיש לחוש לשניות, הם זוגות. **אלא בג' נרות אין שטן ואין פגע רע**, כי ג' רואים ואינם ניזוקין, ואז הולך ומתפלל והקב"ה מעלה לפניו ומלאך ה' צבאות יוצא ומלווה אותו לביתו ורואה שולחנו ומטתו ונרות מתוקנים ועונים שניהם ואומרים י"ר שגם בשבת הבאה יהיה כן.

(ה) וז"ל בעל הטורים על הפסוק **ועשית מנורת זהב טהור** (תרומה כה, לא): ז' פעמים כתיב מנורה, כנגד ז' רקיעים (חגיגה יב, ב) וז' ארצות (פרקי דרבי אליעזר פרק יח), ועיין בפרשת מנורה אות סמ"ד, וכן במעשה בראשית, לומר במקום נר אין שטן ואין מזיק. **ובזכות נר מצוה ותורה אור סותם פיו של שטן מלהשטין**.

- יד -

ב' נרות כנגד ב' שרפים שסוככים עליו בכנפיהם שלא יזיקוהו המזיקים. - מפני החשש ד"זוגות" טוב להדליק ג' נרות

(א) ז"ל ס' עונג שבת (עונג ליל שבת ס"ה - דף ט' ע"א), מס' סודי רזא: **נגד ב' שרפים ב' נרות לשבת**, דכתיב כי מלאכיו יצוה לך וסמך ל' מזמור שיר ליום השבת. וסוככים עליו

באבר, כנף א' למעלה וא' למטה, דכתיב בהלו נרו עלי ראשי וכתוב נר לרגלי דבריך. השרפים כשהם רואים הנרות ערוכות, **וסוככים אותם בכנפיהם שלא יזקוהו המזיקים**. שנים מלוים אותו, שנא' **כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך^כ**, ר"ת **כמי"ל לב"ד**, לכן מסמיך ליום השבת, שלא ילך סביביו כי אם **כמי"ל לב"ד** זהו תחום שבת. ושרפים נוהמים כארי קדוש קדוש קדוש, קדוש בעליונים קדוש בתחתונים קדוש בכל העולמות.

(ב) ועיין בס' עונג שבת שם לפני זה (ס"ד) שכתב, וז"ל: טוב היה להדליק ב' נרות, נגד מזרח ומערב, אלא שקרוב הדבר שיש לחוש לשניות, הם זוגות. **אלא בג' נרות אין שטן ואין פגע רע**, כי ג' רואים ואינם ניזוקין.

- טו -

המדלקת נר שבת בימין, נחשב לה כאילו תקנה מנורה בדרום ולחם הפנים בצפון, ומלאכי השרת אומרים על בית זה: לית דין אתר הדיוט

(א) ז"ל תיקוני זהר תיקון כ"ד (דף ס"ט ע"ב^כ): **וצריך אתתא לתקנא שרגא בליל שבת לימינא^ל, ואתחשיב לה כאילו תקנה מנרתא בדרום ופתורא בצפון**. ועליהו אתמר^{לא} הרוצה להחכים ידרים הרוצה להעשיר יצפין . . ובההוא ביתא דאשכחן דירה דא מתקנא בהאי סידורא, מנרתא

(כ) עיין זהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד), וז"ל: שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם, אחד בימינו ואחד בשמאלו, דכתיב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. ועיין תענית דף י"א ע"א. הקדמת הזהר (דף י"ב סע"ב). פי' ואתחנן (דף רס"ג סע"ב).

(כט) הובא בכף החיים הל' שבת (סרס"ג ס"ק כ').
 (ל) עיין בתיקוני תיקון מ"ז שנעתק להלן בסמוך.
 (לא) ב"ב דף כ"ה ע"ב.

בדרום ושולחן בצפון ומטה בין צפון לדרום^כ, אמרין אלין מלאכין^כ דקא נחתין עם שכינתא דאיהי נשמה יתירה: לית דין אתר הדיוט דעם הארץ, אלהין אתר דרעוא ביה מן קדם ה'.

- טז -

סגולה לפרנסה ללבוש הצעיף להדלקת הנרות

מנהג הנשים ללבוש צעיף בעת הדלקת נר שבת. והמדקדקות לובשות גם סינר שקורין שירצל.

מנהג לבישת הצעיף הובא בספר דברי תורה (מהדורא ו' אות ס"ח) וכתב על זה, דאף שהטעם הפשוט לזה הוא משום שבעת הנדלקת הנרות אז הנשים מקבלות שבת, הנה עוד ענין בזה, דנ"ר בגימטריא צעיף, דשניהם סגולתם להשפיע פרנסה. כי ידוע אשר נ"ר בגימטריא ג' יחודים^ל, וממנה^ל נמשך פרנסה, ובצעיף אמרו דורשי רשומות עה"פ ותקח הצעיף ד"צעיף" הוא ר"ת עמך ישראל צריכין פרנסה, עיי"ש.

ובפשטות אפשר לומר טעם לבישת הצעיף, כי בעת קבלת שבת צריכה האשה להיות בצניעות יתירה. וטעם זה שייך גם על מנהג לבישת השירצל, דהוי גם כן מלבוש של צניעות, כדאיתא בבבא קמא שמתקנת עזרא שתלבוש אשה סינר,

(לב) עיין ברכות דף ה' סעי"ב. תיקוני' תיקון מ"ז דלהלן בסמוך.

(לג) עיין שבת דף קי"ט ע"ב. זהר חדש פי אחרי (דף מ"ח ע"ד).

(לד) יש במלכות רחל ג' יחודים: יחוד הוי"ה אדנ"י (כזה: יאהדנה"י); יחוד הוי"ה אלה"ם (כזה: יאהלוה"ם) ויחוד הוי"ה אה"ה (כזה: יאהוה"ה), שעולים למספר נ"ר - פע"ח שער השבת פ"ד (דף שפ"ח טור ב'). שער הכוונות ענין קבלת שבת (דף נ"ד טור ב').

(לה) מן מלכות, רחל - עיין פע"ח שער הזמירות פ"ה, נעתק בספר אור עינים (להרה"ק מוה"ר אליעזר צבי ספרין מקאמרנא) ח"א אות פ"ר ערך פרנסה (דף ר"א ע"ג).

ולדעת המאירי והשיטה מקובצת שם הכוונה על שירצל, עיי"ש.

- יז -

(א) ז"ל המשנה במס' שבת (דף ל"ד ע"א): **ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה: עשרתם, ערבתם, הדליקו את הנר.** ובפרש"י שם: עשרתם, פירות האילן לסעודת שבת כו'. ערבתם, ערובי תחומין וחצירות כו'. ובגמרא שם: **צריך למימרינהו בניחותא,** כי היכי דליקבלינהו מיני'.

(ב) וכתב ע"ז בלקוטי מהרי"א על ילקוט שמעוני (עה"פ שמואל-א, א, יא), וז"ל: שמעתי בשם הרב הקדוש רבי יעקב יצחק זצ"ל מלובלין שאמר ניח והנחה בביתו אור ותיקון ג' דברים: **עשרתם, במלכות; ערבתם, בניצח ה'וד ייסוד כידוע; הדליקו הנר, בסוד יחוד נ"ר כידוע.**

- יד -

ואפשר לבאר דברי רבינו בחיי הנ"ל, דהנה איתא (שבת כג,ב), רב הונא הוי רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דרבי אבין נגרא, חזי דהוי רגיל בשרגא טובא. אמר? תרי גברא רברבי נפקא מהכא.

באגרת התשובה לרבינו יונה (אות קס"ו) הנוסח שונה, וז"ל: אחד מן החכמים היה רגיל לעבור על פתח אחד מנשי הגדולים, והיה רואה שהיתה בעלת הבית זהירה מאוד להדליק נר של שבת בעתו. אמר החכם, באמת תדעו כי מן הבית הזה יצאו ב' אנשים גדולים. ויהי כן. ותלד האשה שנים מחכמי ישראל שהאירו את העולם בחכמתם על דבר אשר האירה האשה ההיא נר מצוה בעתו.

הנראה דרבינו יונה מפרש דהוי רגיל בשרגא טובה.
דהיינו : שהיתה זהירה מאוד להדליק בזמנו.

- טו -

רואים אנו מהנ"ל ב' ענינים בהדלקת הנרות :

(א) סגולת ריבוי הנרות.

(ב) הדלקה בזמנה.

אודות **הדלקה בזמנה** ראיתי מכתב מהיטב לב זי"ע
שאמר סגולה לאחד שלא היה לו בנים רח"ל, שידליק נרות
שבת חצי שעה לפני שקיעת החמה.

סגולת רבוי הנרות:

(א) במדרש פנחס וז"ל: איתא במנהגים יש להדליק בשבת
קודש ל"ו נרות כנגד ל"ו שעות ששימש אור הראשון [כי נר
שבת הוא הארה מן אור הגנוז, וירא את האור כי טו"ב על כן
נקרא הדלקת נרות במקרא בהטיב"ו את הנרות, על כן
מרבותינו הקודמים היו מדקדקים להדלק ל"ו נרות, נגד ל"ו
שעות ששימש אור הגנוז לאדם הראשון קודם שנגזו. [בני
יששכר מאמרי שבתות נר שבת] דהיינו, שאדם הראשון
נברא בערב שבת, נמצא י"ב שעות של ערב שבת וכ"ד של
שבת, ואחר כך נגזו. ואמר מורי' שהוא האור של ל"ו
מסכתות שבש"ס, והוא ל"ו נרות דחנוכה (ופעם אחת אמר
שהוא נגזו בל"ו מסכתות) ועל כן נעשה נס בחנוכה' כי אז
נתגלה אור הגנוז [באמרי פנחס איתא, וכשנתגלה האור
נעשה נס]. (ופעם אחת שמעתי ממנו, שבכל חנוכה בשעת
הדלקת נרות נתגלה אור הגנוז והוא אור של משיח [שם: על
כן יש לכל אדם לישוב אצל הנרות שלו אחר הדלקה חצי
שעה].

הדברים הנ"ל שמעתי מפיו בליל שבת, והוא היה ליל שבת הראשון שהתפלל בבית הכנסת שלו בקהילה קדושה אוסטרעא. ואחר כך כשבא בשחרית לבית הכנסת, מנה את הנרות שדלקו בבית הכנסת, ומצא מצומצם ל"ו נרות, לא פחות ולא יותר והנאחו מאוד. (גם בחנוכה היה מנהגו בשעת הדלקת הנרות שלא לסגור את החלונות ברחוב משום פרסומא ניסא), ובשאר לילות הקפיד מאוד לסגור החלונות בתחלת הלילה [וכשם שיש לחלונות דלתות שקורין לאדין, כך יש לעינים עפעפים. וכשם שנסתמו בעינים, כך צריך לסתום החלונות שלא יביטו דרך חלונות שהם משוטטין בלילה בעולם. ולכן צריך להיות לאדין מבחוץ ולא מבפנים כמו העפעפים [שם]. וגילה הטעם כדאיתא בזוהר שבליילה תרעין דגן עדן סתימין ותרעין דליבא אינון עיינין מסתתמין (והוא ברעיא מהימנא פרשת פנחס דף רכ"ב), בגין דלא יסתכלו באינון מזיקין עד כאן, ולכן צריך לסגור גם את החלונות [זה לשון הזוהר, דכד אתי לילא תרעין דגהינום אתפתחו וכו'] וכמה חיילין דיצר הרע מתפשטין בכל איבריך בגופא וכו', בההוא זמנא אינין כלחו נהורין סתימין בלבא ומתכנשין לגביה כיונים אל ארובותיהם וכו'].

(ב) ידוע (יומא יד, ב; טו, א) שקטורת ונרות כחדא אזלין, כמבואר בכתוב (שמות ל, ז): "בהטיבו את הנרות יקטירנה", ובין בערב ובין בבוקר היו שתי מצות אלו זה אחר זה, לכן גם **נרות** עולה "**כרת לו**", שגם מצוה זו מכפרת על ל"ו כריתות (מעשה רוקח כי תשא).

ועפ"ז מובן היטב מדוע התחיל הכתוב בבית יעקב אלו הנשים, **כה תאמר לבית יעקב**, וסיים **ותגיד לבני ישראל**, דאם יעשו הנשים כראוי המצוות המוטלות עליהם, ובעיקר

מצוות חלה נדה הדלקת הנר כנ"ל, יתקיים ותגיד לבני ישראל, כי ישתדלו הנשים ג"כ להגיד לבניהם אחריהם שיעשו המצוות המוטלות עליהם. ולפי"ז אפשר לומר דהך תיבת ותגיד קאי גם על הנשים, דהם יגידו לבני ישראל, פי' לבניהם שיקיימו המצוות המוטלות עליהם.

* * *

- ג -

**כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו
(שמות יח, טז)**

- א -

הנראה לפרש בהקדם דברי הנועם אלימלך בד"ה או יאמר וזל"ק: כי נמצא בספרי קודש שלעתיד יהיה השם הקדוש "יהיה" כי לעת עתה הוא הוי', ולעתיד כולו ביו"ד.

ונראה הטעם כי י"ה הוא נגד עולם הבא וו"ה נגד עולם הזה, ולעתיד יהיה יום שכולו שבת ויהיה כולו עולם הבא ויהיה הכל בי"ה כו' עיי"ש.

- ב -

אופן א'

אפשר לבאר הנועם אלימלך מבואר בחז"ל מנחות (כט, ב) מאי דכתיב (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד כי בי-ה ה' צור עולמים, מאי שנא דכתיב בי-ה ולא כתיב י-ה כדרש רבי יהודה ב"ר אלעאי אלו שני עולמים שברא הקב"ה אחד בה"א ואחד ביו"ד, ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"י. כשהוא אומר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם

(בראשית ב) אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם [הוי אומר העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד]. לפי זה שכשברא הקב"ה ב' עולמות ברא עולם הזה בה"א, אבל אחר כך נשאר מרומז ומקושר לעולם הבא.

- ב -

אופן ב'

אפשר לבאר דברי הנועם אלימלך מובא בספר זרע קודש מהרה"ק מראפשיץ זי"ע על האי דאמרי אינשי בשעת החתונה שהזיווג יעלה יפה, דהכוונה הוא, דכ' בספה"ק כי לעתיד ישתנה שם הוי' ב"ה לאותיות יהי"ה בשתי יודי"ן, והשילוב של השני שמות אדני"י יהי"ה יעלה למספר צ"ה כמנין תיבת יפ"ה, וזהו שמברכים שזיווגם יקרב את ביאת המשיח ואז יעלה זיווג השמות כמספר יפ"ה.

הנה מבואר בשו"ע (או"ח סימן ה') כשמזכיר את השם הוי' יכוין בכתיבתו, שהוא היה הוה ויהיה. וכתב המג"א שם דבחילוף הוא"ו ביו"ד אז הוא אותיות יהיה.

ובאבן שלמה (פ' בהר אות ג') כתב דהנה קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא. וכמו שנאמר (דברים לב) כי חלק ה' עמו שעם ישראל הוא חלק מהקב"ה. ובני ישראל המה מחולקים לארבע מחנות ולארבע דגלים, ועל כן ישראל נרמזים באות ד'. וכאשר ישראל דבקים בהקב"ה מצטרפין ד' מחנות ישראל להשלים המספר החסר מהשם הקדוש, דהיינו שמצרפין ד' להוא"ו (שבשם הוי"ה ב"ה), ואז הוא מספר יו"ד ונקרא השי"ת יהיה, ושפיר נמצא בשם הוי' ב"ה היה הוה ויהיה עי"ש

- ד -

אופן ג'

אפשר לבאר מאמרס (מנחות כט, ב) ודברי הנועם אלימלך זי"ע, דהנה מבואר בקרא (בראשית ב, כג) "ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת". ואיתא בפרקי דרבי אליעזר פרק י"ב: מה עשה הקב"ה נתן שמו ביניהם, י"ה, אם הולכין בדרכי ושומרים מצותי הרי שמי נתון ביניהם ומציל אותן מכל צרה ואם לאו, הריני נוטל את שמי מביניהם והן נעשים אש ואש.

רואים אנו מזה שהאיש נברא ביו"ד והאשה בה"א, דוגמת ב' העולמות שברא הקב"ה כנ"ל, כי בי"ה ה' צור עולמים. מובא בחז"ל שהאדם הוא עולם מלא (סנהדרין ל"ז): המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

ומתורץ בזה הקושיא למה ברא הקב"ה את האשה מעצם האדם ולא ברא אותה כמו שברא את האדם בריה שלמה בפני עצמה, וכבריית כל הבעלי חי זכר ונקיבה בראם. אלא מפני שהאיש הוא אות יו"ד משם הוי' והאשה היא אות ה"א משם הוי', כנ"ל כי בי"ה ה' צור עולמים.

עוד אפשר לומר מדוע עשה השי"ת כן, שתה"י מיוחדת לבעלה לעזור לו שיוכל להשתלם לעבודת בוראו, ולא כמו הבעלי חי שאינם מיוחדות לבעליהם ואין להם שום שעבוד לבן זוגם.

ולפי מה שהבאנו מהנו"א שהשם י"ה הוא נגד עולם הבא, נמצא איפה שהאשה היא צדקת, מביאה את בעלה וילדיה לעולם הבא.

- ה -

אופן ד'

יש לפרש בהקדם דברי המקובלים, דע"י חטא עץ הדעת נסתלקו אותיות ו"ה משם הוי"ה ב"ה ואותיות י"ם משם אלהי"ם, והם אותיות היו"ם. וז"ל סה"ק תוספות חיים להרה"ק רי"ח זצ"ל מפיסטין עה"פ (שמיני ט, ד) כי היום ה' נראה אליכם: כי עיקר השבירה הוא בחטא אדה"ר, שנתפרד[ו] אותיות י"ה מן ו"ה, וגם מ"י מן אל"ה משם אלהי"ם, והן אותיות היו"ם. וזהו כי לישועתך קוינו כל היו"ם, כי מצפים אנו לישועה זו, שיתקנו השמות הנ"ל וכו', עכ"ל.

וזהו מה שמבואר בחז"ל שהאשה כבתה נרו של עולם, שכל השפעות האורות באים משם הוי" ב"ה ועל ידי החטא גרמה שנפרדו אותיות י"ה מן ו"ה כנ"ל (ועיין בבני יששכר מאמר נר שבת אות כ"ט).

- ו -

עוד אפשר לומר מכיון שהאיש והאשה הם מגוף אחד והיא יודעת ומרגשת כל מה שחסר לבעלה, לכן תוכל לסדר לו כל צרכיו ועניני העולם הזה כדי שיהיה פנוי רק לעניני העולם הבא.

עוד יש לבאר הטעם שהאשה מכוונת נגד האות ה' משם י"ה, בהקדם דברי זקניי האוהב ישראל פרשת ויצא על הפסוק: "ואבנה גם אנכי ממנה, על דרך הכתוב הא לכם זרע, שמן הה"א מתברכין ישראל ומתרבין בבנים ובזרע של קיימא. ובכל שמות אמהות הקדושות נמצא הה"א, היינו שרה רבקה לאה, רק ברחל לא נמצא אות ה' על כן אמרה

ליעקב בא נא אל שפחתי ואבנה גם אנכי ממנה, ר"ל מה"א שלה.

בספר נחלת שבעה (סימן יב אות טז) מביא בשם המהרי"ל ביתר ביאור וז"ל: לפי מה שכתבו המקובלים גבי שרה טעם לתוספת ה"א משום שבה"א יש כח התולדה בסוד הא לכם זרע. ומהאי טעמא רבקה לאה בלהה זלפה היו מולידים חוץ מרחל מפני שלא היה ה"א בשמה. ולכן לקחה לה בלהה לשפחה להבנות ממנה. מפני שבלהה יש לה ב' ההי"ן. ונ"ל שזהו טעם המדרש פרשת לך לך: הבט נא השמים אין כתיב כאן, אלא השמימה, לפי שבה"א בראתי את העולם הריני מוסיף ה"א על שמך ואת פרה ורבה וק"ל. הרי שאפילו בשמות לשון הקודש לא באה הה"א רק לכיון ידוע. וא"כ מכל שכן שאין להוסיף ה"א על שם שאינו לשון הקודש בלא טעם כנ"ל.

היוצא לנו מזה שאות ה"א מרמז להא לכם זרע, לכן יצר הקב"ה האשה בה"א, כמבואר בפדר"א הנ"ל.

- ז -

אופן ה'

אפשר לפרש ע"פ דבריו הק' של רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע, מובא בספר דברי מאיר, שמבאר דברי רש"י הק' עה"פ (חיי שרה כה, ו) ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות גוי, ופי' רש"י ז"ל, וז"ל: הפלגשם, חסר כתיב, שלא

לו) עיין בס' דברי מאיר דלהלן בפנים, שכתב שם (בחצעי"ג), וז"ל: ולדעתי מה שצווחו קמאי דקמאי כי בכל הספרים הוא מלא דמלא, אין שום קושיא לדברי רש"י ז"ל, כי נובעים המה מדברי רז"ל במדרש רבה, וחז"ל חולקים בהרבה מקומות על המסורה, כדמצינן בדברי התוספות מס' שבת דף נ"ה

היתה אלא פלגש אחת, היא הגר היא קטורה. נשים בכתובה, פלגשים בלא כתובה, כדאמרין בנשים ופלגשים דדוד, עכ"ל.

וכתב ע"ז הרה"ק הר"ר מאיר מפרימישלאן זי"ע, הובאו דבריו בספר דברי מאיר פ' חיי שרה עה"פ, וז"ל: ואמר הרמז"ל ע"ד רמז, עפ"י דברי רז"ל **איש ואשה שם י"ה שרוי ביניהם**, והנושא אשה **בכתובה** הוא **אותיות כתב ו"ה**, **אזי שם הוי"ה שלם**, אבל בלא כתובה ליכא רק חצי השם. וזהו כוונת רש"י **פלגשם חסר כתיב**, ולמה כתיב חסר, לרמז לנו **כי נשים בכתובה פלגשים בלא כתובה**, כי אם נכתב **פלגשם חסר**, הוא **אותיות פלג שם**, עכ"ל. וכעין זה ראיתי לפני זמן מזקיני הגאון הקדוש הגר"א זי"ע בספרו עה"ת עה"פ ולבני הפלגשים, אין הספר כעת תח"י להעתיק לשונו הזהב.

והיינו כנ"ל בדברי המקובלים, שחטא אדה"ר הי' בזה **שנסתלקו ונפרדו אותיות ו"ה מאותיות י"ה שבשם הוי"ה**, וצריך שיהי' השם שלם, ולכן נשים בכתובה כו', חיבור אותיות י"ה (איש ואשה שם י"ה שרוי ביניהם) עם אותיות ו"ה (שבכתוב"ה, כתב ו"ה), כנ"ל ודו"ק.

- ח -

ומזה מובן **עד כמה שצריך לדקדק מאוד בענין הכתובה, שתהי' כהלכתה בכל פרטי' ודקדוקי'**, כי ע"י הכתובה נשלם שם הוי"ה שבין איש ואשה, אשר שם הוי"ה הוא כולו רחמים וחסדים, ולכן ע"ז שהכתובה היא בשלימות, שזהו

ענין שלימות שם הוי"ה, עי"ז יחול על האיש ואשה ברכת הוי' בכלל ובפרט.

- ט -

ויש לקשר זה עם המבואר בספר חסידים (סימן תתשל"ט), וז"ל: **זה ספר תולדות אדם** (בראשית ה, א), **מכאן רמז שמיד אחר ברכת חתנים יתן שטר כתובה** [וב"פירוש" שם: ר"ל, שיש רמז בזה הפסוק **זה ספר**, שיכתוב לה ספר כתובה כשנושא אשה להוליד **תולדות**]. לפיכך סמך **זה ספר תולדות אדם** לפסוק (שם ד, כו) **לקרוא בשם ה'** [א"ה, כפה"נ כוונתו לרמז, שמיד אחר **ברכת חתנים**, המרמז בפסוק לקרוא בשם ה', מיד יתן שטר כתובה, המרמז בפסוק שלאחריו, **זה ספר גו'**]. עכ"ל.

- י -

ולדרכנו יש לרמז, דע"י **זה ספר**, היינו ע"י שישנו **שטר כתובה**, והכתובה היא כהלכתה כו', שאז הוא חיבור אות י"ה עם אותיות ו"ה שבשם הוי"ה, עי"ז נתקן מה שגרס ע"י **תולדות אדם** שלא כדבעי, היינו מה שגרס אדה"ר בק"ל שנה שהי' מוליד כו', ועי"ז יהי' **לקרוא בשם ה'**, שם הוי"ה שלם.

- יא -

איתא בספרים הק' שאיש ואשה הם דוגמת זיווג קוב"ה ושכינתו, (ועיין לעיל מה שהבאתי מפדר"א פ"ב). לפי זה יוצא שכמו שבאיש ואשה נמצא ביניהם השם י"ה ובכתובה השם ו"ה. כי איש ואשה אם יש שלום ביניהם השכינה שורה ביניהם, כידוע. נמצא שאיש ואשה הם שם י"ה, דוגמת עולם הבא כו'.

ולפי דברי הרה"ק ר"מ מפרעמישלאן והגאון הקדוש
הגר"א זי"ע שו"ה המרומז בכתובה הוא שלימות שם הוי'
ואז הוא כולו רחמים. ואם חסר בהכתובה הרי חסר
הרחמים, כי הרי השם אינו בשלימות. בזה יובנו ביותר דברי
הנועם אלימלך שו"ה מרומז לעולם הזה ואם אין הו"ה
בשלימות אז חסר לו הטוב של עולם הזה.

ממילא מובן הטעם מה שכתבו הספרים שכל פגם
שנמצא בכתובה גורם ח"ו דברים שהם היפך הטוב כמו
שאבאר להלן כו'.

- ג -

השתא שאנו עסוקים בחיבור עולם הזה בעולם הבא, על ידי שם י"ה וו"ה, נביא כאן אזהרות איך להתנהג בכתיבת כתובה וכו'.

סימן א'

מקורות דכתובה יש לדקדק בה וכחה גדול

וע"כ יש להזהר בה אפילו בדברים שאין פוסלין

(א) כבר נודע מפי ספרים וסופרים שהקפידו בכתובה אפילו בדברים שאין פוסלין מדינא רק משום סימן טוב בלבד, וכ' בנחלת שבעה (סי' י"ב) דאין כותבין "ומונין" שהוא לשון אונאה וצער אלא "מנין", ויש שאין כותבין "ודין" (שהוא לשון דין) אלא "ודן" (כמנהגינן). וכן שלא לכתוב "כהלכת" אלא "כהלכות" שלא יפרשו לשון הליכה. ע"כ שם.

(ב) והגה"ק מבוטשאטש (עזר מקודש סי' ס"ו) העיד דיש קפידא שלא לקיים מחקים ותלויות וטעיות בכתובה אע"ג דבכל שטרות עושין כן. והכל משום דלא מסמני מילתא.

(ג) וע"ע בתשב"ץ קטן סי' תס"ד, שהכתובה שאיש נותן לאשתו בנישואיהם היא נגד התורה, שהקב"ה נתן לישראל בנישואין עמהם. והמע"י בהכתובה יראה כמה כפלו ושילשו כמה דברים שהיו יכולין לכתוב בקיצור גדול, וכמו בתורה שיש סוד בכל תיבה ואות אפילו נ' כפול, עי' שבט בנימין סי' ער"ה. וע"ע תשב"ץ ח"ב סי' ע"ר.

(ד) בטעה"מ עמ' תי"ט בשם רב קדוש אחד, שאיש ואשה שזכו שכינה ביניהם, והיינו יו"ד של איש, וה"א של אשה בצירוף ו-ה של כתובה הם שם הוי"ה שתשרה עי"ז מדת הרחמים בין איש לאשתו, וזה

מובא ג"כ בדברי מאיר מהצה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע, ומהגאון הקדוש הגר"א ז"ל בספרו על התורה עה"פ ולבני הפלגשים.

(ה) **ועי' בלבוש** קכ"ו ס"ג שלא לכתוב **ירח** בכתובה אלא **חדש** דלא ליפתח פה לשטן דבגירושין כתיב גרש ירחים.

(ו) **בשוי"ת תשב"ץ קטן** תס"ד, לפי שהתורה מתחלת בבי"ת, לפיכך הכתובה מתחלת בבי"ת.

(ז) **ובנ"ש** (סי' י"ב ט"ו) לכתוב למנין (ביו"ד אחד) ולא למניין דלא לשתמע לשון שאלה מאין. ועי' בלבוש סי' ס"ו שמדקדקין מאד במלות הנכתבות בכתובה, ועי' נ"ש סי' י"ב סקט"ז. ב"ש אה"ע קכ"ט, שמות נשים או' פ').

(ח) **בס' פחד יצחק** (או' כ' - ערך כתובה, סוף ד"ה יו"ד קר"ת), שמקפידין בכתובה שלא יהי' בה שום חסר או יתר **שדבר זה גורם רעה לבנים ח"ו**.

(ט) **בשוי"ת אפרקסתא דעניא** סי' פ"א, שהגה"צ מנאסאד הי' מדקדק מאד בכתובות, ואף גם זאת, שאם בא לפניו זיווג שלא הי' ביניהם שלום בית, צוה להביא לו הכתובה לבדוק אותה, כי קבלה בידו שקלקול בכתובה **גורם מניעת שלום בית**. וכ"כ בסגולות ישראל (מע' מ' או' כ"ה).

(י) **וביפל"ל** (ח"ט סי' ס"ו), הידור שלא לכתוב כתובה בקולמוס של ברזל, שלא יונף המקצר על המאריך.

(יא) **ובשכנה"ג** או"ח רפ"ב או' י"א, שצריכין הקהל לעמוד בשעה שקוראין הכתובה. ובשער הכנסת סי' רפ"ב שם, ביאר הטעם עפ"י תשב"ץ תס"ד, דכתובה נגד התורה, ובשיטת רבו מהר"ם שיש לעמוד בשעת קרה"ת, כדאי' ברמ"א סו"ס קמ"ד. **הרי דאפילו**

קריאתה ענין גדול. ובסי' רב סעדי' גאון, שיהיו עשרה אנשים לקריאת הכתובה לכתחילה.

(יב) **ובשאלת יעב"ץ, דכתובות שיש בהם חסירות ויתירות,** מורה על קלות הדעת. ועי' נדה סה: שאני כתובה דמגהי בה טפי, ופירש"י שמתאחר הזמן עד שמדקדקים בכל דבר וכותבים וחותמים. **ובס' תשובות ופסקים מחכמי אשכנז סי' קכ"ח, דמנהג קדמונינו להראות הכתובה לזקני העיר וחכמיה לידע אם נכתבה על היושר. ואותן שקורין הכתובה אינן אלא חכמים ונבונים בתורה ואית להו אימתא דקוב"ה, עכ"ל.**

(יג) **בפחד יצחק** (ערך כתובה), סימן טוב לחתן וכלה, אם כתובה שלהם כתיבה כהלכתה.

(יד) **בקו' לחם רב** (מובא במשפטי הכתובה ח"ב דף תר"ו), ששמע בשם איש צדיק, סגולה למעוברת לקרות כתובתה בחודש השביעי ובחודש התשיעי להריונה, פע"א בכל שבוע, ואז פריה תתן בעתה ותלד בנקל בעזה"י. והיינו בעצמה תקרא, או שיקרא אחד לפני.

(טו) **בטעה"מ, סגולה בדוקה בשם כמה צדיקים,** לאשה שלא נודע איה מקום בעלה, שתקרא האשה או אחד לפניו יקרא כתובתה, מילה במילה, ל' יום רצופים. ע"כ. ועובדא ידענא, שהגה"ק משינעווע זי"ע צוה כן והועיל בעזה"י.

(טז) **בשבט בנימין סי' ד"ש,** מדקדקין שלא יהי בכתובה שום מחק שמקלקל יופי מראיתה משום סימן טוב, עכ"ל.

(יז) **באהל יעקב** (ר"י ששפור"ט סו"ס כ"ח), "ריש מילין אמרתי שלא לסמוך על כל יודע ספר להחזיקו לדינא וליודע בטיב גיטין וקידושין **וכתובות**

הצריכין לימוד, עכ"ל. בשלחה"ע (סי' ו') שמלה לצבי סק"ז), חוב על רב המסדר קידושין, שלא לסדר עד שיראה בעיניו את הכתובה.

(יח) אחז"ל דכתובה נצרך **"שלא תהא קלה בעיניו להוציאה"**, רמזו בזה שסגולתה שלא יגרשה. כיון שזה כבר נודע מפי ספרים ועובדי דצדיקייא, שכתובה סגולה גדולה לשלום בית, מסוגלת גם לפרנסה, דלפעמים פרנסה הממוצע לגרום או לבטל שלום בית, כדחז"ל **"כד משלם שערא מכדא רמי ואתי תיגרא"**, והרבה שע"י קלקול בכתובה נתקלקל פרנסתם ושלום ביתם, וע"י תיקון הראוי נתקנו שניהם, ברוך מפליא פלאות בכחות הנסתרות, עכ"ל ספר ארחות יושר סי' ל"ז או' ד'.

(יט) וע"י בית יהודה ח"א מנהגי ארגיל (דף 74), שהחמיר באיזה דבר שלא לעשות בכתובה, משום דלא מסמני מילתא.

(כ) **בשו"ת שארית יעקב** אה"ע סי' ח"י, דהשרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה, וכתובה מתחלת בבי"ת (בשני, בשלישי, וכו') משום לשון ברכה.

(כא) **בשו"ת מאמר יוסף** אה"ע סי' ט', דאפילו ישנם נוסחאות שונות, לעדות שונות, ומקומות שונות, כ"א יחזיק כפי מנהג מקומו, ובקפידא, דכיון דהרבה דברים שבתוך הכתובה נכתבו במיוחד בשביל שמסמני מילתא, ובזה מאן דקפיד קפדינן, לפיכך אין לדמות מקום למקום, ע"כ.

(כב) **בשבלי הלקט** ח"ב סי' ס"ו: **מצאתי בתשובת הגאונים** ז"ל: וששאלתם אם יש בכתובה מחק תיבה אחת חיישינן לה או לא, כך ראינו שאין לחוש מתיבה אחת וכו', אבל במקומנו נהגו סלסול להחליף כל שהו.

(כג) **בשלמי אהרן** אה"ע סי' ל"ה או' ט"ו, דכתובה מרמז לענינים גבוהים ונסתרים, וכל תיבה לא לחנם כ'. הרמ"א אה"ע סי' ס"ו סעי' ג', דבזה"ז אפשר להקל בכתיבת כתובה, אבל אין המנהג כן, ואין לשנות, ע"כ. והכל משום דכתובה ענין גדול להצלחת הבית בכל עניניה.

(כד) **בס"ח** או' תתשל"ט, וז"ל: זה ספר תולדות אדם (בראשית ה' א'), מכאן רמז שמיד אחר ברכת חתנים יתן שטר כתובה וכו' ע"ש. ועי' ערבי נחל בראשית עה"כ זה ספר תולדות אדם. ויוצא דתולדות כל אדם מרומז בתורה, ולהס"ח גם בהכתובה. ועי' לעיל או' ג' בשם התשב"ץ.

(כה) **בשו"ת הרמ"א** סי' קכ"ה, דמנהג פשוט בישראל, שאין החתן כותב בעצמו הכתובה, משום שאין אנו בקיאים בכתיבה. וכי ע"ז בהין צדק אה"ע סי' ס"ו, דהטעם לא יספיק, וכי זר בקי יותר מהחתן, ואם לעשות מנהג שרק הבקי ומומחה יכתוב א"ש, אבל בעוה"ר עדיין לא עלתה בידי גדולי הדור להעלות ארוכה לשבר בת עמי, הכותבין מרובין והיודעין מועטין. **ועיקר הענין עפ"י סודות הטמונים בכל דבר שנוהגין בנישואין, וגם זה כאחד מהם.** וכבר מצינו לו עזר, שנוהגין דכלה לא תופרת בגד חתונה שלה, ורק ע"י אחרים. וע"כ אין לשנות. (ועי' להלן או' כ"ו, ותראה שכל מנהג אע"ג שנותנין לו טעם בנגלה, נסמך גם בנסתר).

(כו) **קריאת הכתובה:** יש ללמוד שכתובה לאו פשוט הוא, ממה שקורין הכתובה בעת החופה, והגם שטעמו הפשוט כמ"ש ברמ"א אה"ע סי' ס"ב ס"ט, להפסיק בין ברכת אירוסין לנישואין, ומקורו ברשב"ם ותוס' פסחים. אולם מורגש כי זהו רק להטעים עפ"י נגלה, אבל טובא גניז בגוויה, ממה

שמהדרין שרבנים וחשובין יקראו אותה. ואע"ג שהי' פשוט כ"ז בדינו מסברא, מצאתי לו ה' עמודים חזקים לסמוך עליהם: (א) בסי' תשובות ופסקים (לגאונים) סי' קכ"ט (קופער, ומובא בכתובה כהלכתה דף ל"ט) דמנהג קדמונינו להקרות הכתובה זקני העיר וחכמיה וכו', והרי **שקורין את הכתובה אינן אלא חכמים ונבונים בתורה ואית להו אימתא דקודשא בריך הוא**, עכ"ל. (ב) בשכנה"ג או"ח רפ"ב או' י"א, שצריכין הקהל לעמוד בשעה שקוראין הכתובה. (ג) בס"ח תתשל"ט, זה ספר תולדות אדם, מכאן רמז שמיד אחר ברכת חתנים יתן שטר כתובה. (ד) בשו"ת מהר"ם מינץ ק"ט, ואח"כ קורא המברך הכתובה ושני עדים החתומים בו קורים עמו בנחת (פי' בלחש).

ויש אומרים שענין הקריאה כדי לתת חיזוק ואומץ לתוכן הכתובה כמו שסופר קורא כל תיבה טרם כתבו כדי שתחול הבל הפה על האות. וכן מבואר במ"א בשם המקובלים לומר לכבוד שבת קודש, שתחול קדושה על המאכלים. וכמוהו הרבה.

ועכ"פ מכל הנ"ל יש לראות דיש ענינים רמים גנוזים בענין הכתובה.

(כז) **בהקדמה לקו' קנין חדש** להגאון מהר"ם פארהאנד ז"ל, דכתובה סגולה גדולה לכמה ענינים, **כמה וכמה עקרות נפקדו עי"ז, וכמה אנשים נושעו בפרנסה** כאשר הי' להן כתובה כראוי. ע"כ.

(כח) ש"ב הגה"צ כקש"ת מוהר"ר משה ארי' פריינד שליט"א גאב"ד ירושלים תובב"א, הי' הרבה פעמים, שבשביל חתימת העדים לבד, שלא חתמו כהוגן, אע"ג שהי' כשר להלכה, ציוה לכתוב כמה פעמים הכתובה מחדש, עד שיצא אחד כהוגן.

סימן ב' סדר הכתובה

ימנו אחד אחראי על כל סדר הכתובה שתיעשה
כדבעי עד גמר חתימת העדים.

(א) האחראי על הכתובה (או מסדר קידושין) יביא עמו כמה טופסים, שאם יצטרך לו יהא מוכן בידו. וכן נכון שיהא עמו הקיצור נחלת שבעה, שאם יולד שאלה ידע על אתר.

א*) נכון מכמה טעמים שהחתן יתן לאביו דאָלער אחד לקנות הטבעת והכתובה ויגביה אותן ג"ט לקנותן.

(ב) החתן יענין כל הכתובה לדעת מה מקנה. וידע ויבין כל התוכן. והעדים ישמעו מפה החתן שיודע ומבין כל התוכן (כמבואר אה"ע ס"ו סי"ג).

(ג) העדים בעצמם צריכין לידע לקרות הכתובה ולהבין התוכן (עי' כאן בסופו, התוכן), וע"כ יקראו שניהם הכתובה, אחר שמבינין התוכן. עי' חו"מ מ"ה ס"ב, אה"ע ס"ו סי"ג.

(ד) ישימו לב אם העדים או נשותיהן קרובים זה לזה או למשפחת החתן או הכלה. ואפילו קרוב שכשר להלכה, אין לוקחין לכתחילה.

(ה) העדים יענינו בהכתובה טרם מקבלין קנין באופן שיבינו התוכן לדעת ע"מ מקבלין הקנין, ושידעו על מה הם חותמין, (וכבר הדפסתי תוכן הכתובה בלשון המובן ונכון לעי' שם החתן וכן העדים, שיבינו היטב כל התוכן).

(ו) העדים ישימו לב אם זמן שבכתובה מתאים לזמן קבלת הקנין ועכ"פ לא יהא מוקדם. וביותר צריכין לשים לב בכתובות של קאמפיוטער, שהזמן כבר נדפס בתוכו. וע"כ במקום שכבר נדפס הזמן, ויש חשש שהחופה לא יהא עד ביה"ש, וכ"ש לילה, יקבלו קנין מבעוד יום, ואז כשר. ולכתחילה ידפיסו בו זמן של לילה דשטר מאוחר כשרה (עי' רדב"ז ח"ד קע"ד, רמ"ע סי' ס"ה, שאילת שלום מה"ת סי' ע"א, מנח"פ אה"ע ס"ו).

(ז) ראוי שאבי החתן והכלה יעיינו (אם לא עיינו קודם) אם השמות הם כהוגן.

(ח) רב המסדר קידושין (או שאר בקי) יעיין בהכתובה אם הכל כשורה ובפרט **שם, מקום, וזמן**. (ולכתחילה יעשה זאת ימים לפני החתונה). ואם יש טעות צריך לכתוב כתובה אחרת.

(ט) החתן והעדים עומדים בשעת קבלת הקנין משום כבוד המצוה.

(י) לכתחילה יקחו חפץ של אחד מהעדים שגדלו לכה"פ ג' על ג' אצבעות (לא חגורה או עט). ונוהגין ליקח כובע או סודר שקורין שאל.

(יא) מסבירין להחתן שקונה החפץ ע"י שיגביהו ג' טפחים ובזה מקנה כל השיעבודים שבכתובה להכלה. ויאמרו להחתן להגביה היטב, דג' טפחים י"ב אצבעות הן (12 אינטשע"ס).

(יב) העדים יסתכלו היטב על החתן לראות היאך עושה הקנין ואם אחד לא הסתכל לפי רגע יעשה קנין עוד הפעם עד שיהא ברי ששניהם ראו היטב.

(יג) מיד אחר קבלת הקנין ימלאו תיבת **וקנינא** עוד טרם חותמין, ויזהרו בזה היטב.

י"ד) אח"כ יחתמו העדים זה אחר זה לפי שנתייהם קודם הישיש ואח"כ הצעיר.

ט"ו) יחתמו כמו שקורין אותן לס"ת שמם ושם אביהם (ותואר כהן או לוי בגמר שם האב) ולכתוב תיבת "עד" אח"כ. ואין כותבין שום תואר כמו **הק' או בן ר'** אלא השמות לבד. גם אין כותבין שם משפחה. וכן לא נ"י או שליט"א על שם האב.

ט"ז) יזהרו מטעותים בחתימה כי מעוות לא יוכל לתקון (לפעמים) ויצטרכו כתובה חדשה, וע"כ נכון שיחתמו שמם על נייר פשוט טרם חותמים על הכתובה ולשאול (האחראי) אם טוב היא, ומשם יעתיק אח"כ. ולא יכתבו השם בר"ת.

י"ז) לא יהיו שום אחד לעשות מחיקות כלל (וגם ווייט-אָוט בכלל), או לכתוב בין השיטין, וחוץ לשיטה, לצד ימין או שמאל.

י"ח) בכל מקומות הפנויות ימשוך קו למלאותו.

י"ט) אחר חתימת העדים אין מוסיפין עוד שום דבר בהכתובה לפיכך יזהרו שיהא הכל נגמר בטובו ויפיו לפני"ז.

כ) אם שכחו לכתוב תיבת "עד" ישלימו העד עצמו ולא אחר. ויכול להשלימו גם אחר כמה ימים אם זוכר היטב הכל, כפי שיתבאר הלאה או'.

כ"א) יזהרו מאד שלא יהי' על הכתובה תואר **המנוח**, ז"ל, וגם לא נ"י, שליט"א.

כ"ב) נולד שאלה בשעת קריאת הכתובה בחופה יגמרו קריאתה, ולאחר החופה מיד יכתבו אחרת ויחתמו עדים הראשונים. ואם אין כאן עדים הראשונים לא יכתבו סתם כתובה אלא יתיעצו עם הבקי בדיני כתובה דאשתכח בה טעותא.

כ"ג) אם היא זמן גשמים בשעת החופה, אז צריכים לעיין אם נתקלקלו אותיות הכתובה, ואז צריכים לכתוב כתובה אחרת.

כ"ד) הכתובה יתנו מיד אחר קריאתה לאבי הכלה שיהא ברשותו עד שיגיע לרשות הזוג, והכלה תדע שהכתובה ברשות אביה.

כ"ה) הקווי"ן שמושכין אחר מילוי מקום הפנוי יהא מרוחק קצת מהאותיות שלפניו ושלאחריו, שלא ימשוך עד תחת האות (כמו באוי יו"ד).

כ"ו) אם נתקלקל הכתובה או נמצא בו טעות או נאבד, כותבין כתובה אחרת כנוסח כתובה הראשונה, באלו התנאים: (א) העדים הראשונים יחתמו עליו. (ב) צריכין לשאול העדים, אם זוכרין היטב קבלת הקנין, וגם שהי' בזמן הנכתב בכתובה. לדוגמא: צריך לזכור בעצמו דאז בעת קבלת הקנין הי' יום שלישי בשבת י"ד מרחשון שנת תשנ"ו. ואם לאו, צריך לכתוב אירכסא או טעותא ע"י הבקי בהן. (אה"ע ס"ו ס"ד, וע"ש בשבילי דוד, ונח"ש סי' י"ג ס"ז, ובאר מרדכי סי' י').

כ"ז) לדעת כמה מורים, לא יעטפו הכתובה בפלעסטיק דבוק (לעמינע"ט) ולא לקפלו או לסבבו, אלא יהא מונח בתוך וואַנילע ענוועלא"פ, במקום שהאשה יודעת ותוכל להגיע לו.

כ"ח) יאמרו לאבי הכלה שבגמר קריאת הכתובה יקח הכתובה לכיסו, ויאמר לבתו שמונח אצלו. ובהזדמנות הקרובה תקחנו לביתה. ויהא מונח במקום שתוכל להגיע אליו בכל עת, ותדע איה מונח, כי הכתובה שלה הוא. (ע"י שלחה"ע סי' ח' דף מ"ה מ"ו).

כ"ט) ממלא התורף יזהר שלא יהיו היודיין ארוכין, ודל"ת כצדי"ק, ורי"ש כמו כ"ף, כללו של דבר, כל אות כתיבה יפה ושלמה, ואין אות דבוקה לחברתה.

ל) אחר שחתמו העדים שוב לא יוסיפו שום דבר בהשטר, דאין החתימה חוזר וניעור על הניתוסף (עי' קצוה"ח סי' מ"ה סק"א) אלא יכתבו כתובה חדשה (עי' פחד יצחק או' כתובה, ובס' ויען אברהם אבה"ע סי' י"ג).

ל"א) לא ישתמשו בכתובה שיש בהחלל שממלאין, קוי שורות נדפסים.

ל"ב) לא ימחקו, הן לגרוד אותיות, והן להעביר הקולמוס והן ע"י חיפוי וויי"ט אוי"ט, או לשנות אות הנכתב לאות אחרת. ואם עשו כן יחליפו הכתובה באחרת.

ל"ג) בכל מקום פנוי אחר שמילאו ונשאר חלל, ימשיכו קו למלאות החלל, ויזהר שהקו יהא באמצע, לא למעלה ולא למטה, וגם רחוק כשיעור אות מהתיבה שלפניו ושלאחריו. וקוין אלו אפשר למלאות גם אחר חתימת העדים בדיעבד.

ל"ד) כשיש חשש פסלות בכתובה, וא"א לכתוב כעת אחרת, יתן להכלה משכון שיעור עיקר כתובה (\$200). עי' ח"מ אה"ע סי' סק"א שלחה"ע ח"א כג.:

ל"ה) לא יהא בולט בתחלת או סוף השורה, או תלויות בין השורות.

ל"ו) בקאמפיוטער כתובות צריכין להזהר מאד, שהרבה מהם האותיות נקפצין בניקל מאד ע"י קיפול או לחות, ולפעמים במשמוש הידים לבד. ובהני לא ישתמשו כלל, וכן בצילום (קאפיי"ע) רק אם האותיות נקראין היטב ובהירין.

-ד-

**ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמור
(יט, ג)**

אפשר לפרש עפימ"ש בספה"ק ברית אברם (בפרשת שלח) בשם הזוהר חדש (שיר השירים) וז"ל, מתחילה היה משה נקרא אלקים, ואח"כ זכה לשם הוי"ה ב"ה ממש, דכתיב ויקרא אליו ה' מן ההר, מצד עליית ההר נקרא בשם הוי"ה, ע"כ עיי"ש.

ואפשר לבאר הענין דהנה מובא בספה"ק דאלהי"ם בגימטריא הטב"ע, ושם הוי" הוא למעלה מהטבע. ולפי"ז אפשר להבין דברי הזוהר חדש, דכיון דהתורה הוא למעלה מן הטבע, ע"כ בשעת קבלת התורה נתעלה משה להיות זוכה לשם הוי"ה ב"ה ממש, ולא בכח שם אלקים כמו שהי' מקודם, כיון שקיבל את התורה עבור ישראל, והתורה הוא למעלה מהטבע בגימטריא אלהי"ם, ודו"ק.

וביותר יש לבאר דברי הזוהר חדש הנ"ל, עפימ"ש בספר כתר שם טוב (חלק ב', דף כ"ד ע"ג) על פסוק (תהלים פד, יב) כי שמש ומגן ה' אלקים (בשם הבעל שם טוב הק' זי"ע), וז"ל פי' כי שם הוי"ה נקרא שמש, וז"ש שמש ומגן, פי' כמו מחיצה המגין בעד אור השמש, הוא הדמיון כמו ה' אלהי"ם, ר"ל כמו שאי אפשר להסתכל בשמש מגודל אור הבהירות שלו, אם לא על ידי מגן ומסך המבדיל, שהוא המגין בעד אור השמש, שיוכלו חלושי הראות ליהנות מאורו, **כך הוא שם הוי"ה ב"ה אורו רב מאוד, מגודל אור בהירותו**, לכך הוצרכו

לצמצמו ולהגבילו בתוך שם אלהיים גימטריא הטב"ע שהוא המגן.

וכתב שם עוד בכתר שם טוב דזהו שאמרו רבותינו ז"ל (נדרים דף ח' ע"ב) לעתיד לבוא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, שהוא שם אלהיים, גימטריא הטב"ע, שעתה הוא מלוכב בתוכו, וצדיקים מתרפאין בה שיקויים בהם (ישעי' ל') והיו ענין ראות את מוריד, ויהיה ההנהגה עמהם למעלה מהטבע ויוכלו לקבל בהירותו ורחמיו הגדולים, אבל לא כן הרשעים אלא מתלהטין כמו שאמר הנביא (ישעיה מ, ב) ה' כגבור יצא, כלומר אף על פי שהוא הוי"ה מדת הרחמים, עם כל זה כשיוציא שם הוי"ה מנרתיקה ילבוש נקם כגבור וכו', שיתהפך לרשעים מדת הרחמים למדת הדין כמו שכתוב (בפרשת בא) וה' הכה כל בכור, וכתוב (בפרשת בראשית) ויאמר ה' אמתה וגו' עכ"ל.

וי"ל דזהו הי' הענין שמשה רבינו קיבל **קרני הוד** (ככתוב בסו"פ כי תשא), וכל ישראל לא יכלו לראות אור פניו מגודל האור, והכוונה י"ל לפי"ד הבעש"ט הנ"ל דשם הוי"ה ב"ה אורו רב מאוד, מגודל אור בהירותו, ע"כ היות ומשה קיבל בהר סיני הבהירות משם הוי"ה ב"ה, ונתעלה על שם אלהיים שהי' לו עד אז, ע"כ קיבל קרני הוד מגודל אור בהירות שם הוי' ב"ה וב"ש.

וי"ל עוד לפי"ז, דע"כ נאמר ענין זה (של קרני הוד אצל משה רבע"ה) בסוף פרשת כי תשא, אחר חטא העגל, דכתיב שם (לג, ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, והכוונה בזה בפשטות שהורידו את הכתרים שקיבלו בעת מתן תורה בהר סיני, כדאיתא בגמרא (שבת דף פ"ח) דבשעת מתן תורה באו מלאכי השרת וקשרו לכל אחד ואחד מישראל שני

כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכיון שחטאו בעגל הורידו מהם וכו', עיי"ש. וזהו שסיפר הכתוב אח"כ דמשה זכה לקרני הוד, ללמדך שמשה לא איבד את גודל הבהירות משם הוי' ב"ה שקיבל בעת מתן תורה בהר סיני, רק נשאר לו הבהירות הזו, וע"כ לא יכלו ישראל להסתכל על פניו מגודל הבהירות, ודו"ק.

ועפי"ד הכתר שם טוב הנ"ל דזהו ענין צדיקים מתרפאים בה דלעתיד, יש לפרש בזה מארז"ל במדרש דבשעת מתן תורה נפקחו עיני הסומים ונתרפאו חולי ישראל. ולהנ"ל י"ל דזכו לזה ע"י הבהירות שזכה לה משה ע"י שהאיר עליו שם הוי' ב"ה, דוגמא דלעתיד אשר צדיקים מתרפאים בה מחמת הבהירות משם הוי' ב"ה, ודו"ק.

ועל פי זה יש לבאר מה שכתב בספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת ויצא) על פסוק ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, וזל"ק: יש לומר דידוע שהגלות מכונה בשם שינה והיינו הסתלקות והסתרת פנים של השם ח"ו כמו שכתוב (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני וגו' והגאולה הוא כשהשם מגלה עצמו על ידי אור התורה, על דרך התעוררי התעוררי כי בא אורך, היינו שיתעורר מן השינה כי בא אור התורה והתגלות השי"ת כביכול, וזהו ואנכי הסתר אסתיר פני, היינו שאסתיר התורה והאור שלה שהוא כלול באנכי, וממילא יהיה אסתיר פני ח"ו כי הוא התגלות פניו כביכול על ידי אור התורה שמאיר למשתדלים בה, וזהו אנכי ה' אלקיך, היינו אנכי שהוא כללות כל התורה הוא השם הוי"ה ב"ה שהוא התגלות השם על ידי התגלות אור התורה, כי כל התורה שמותיו של הקב"ה, והוא שמרמז הפסוק ויקץ יעקב

משנתו היינו מן הגלות הנמשל לשינה כמו (תהלים קכו, א) היינו כחולמים, **ונתגלה השם הוי"ה ב"ה** אז ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, אנכי היינו אור התורה הכלולה באנכי לא ידעתי, שאוכל ליחד שהוא דעת על ידי התורה מפני שהיה עד הנה בהסתרת פנים, אבל עתה נתגלה אור פניו על ידי אור תורתו, והבן.

ולפי דברי הזוהר חדש מובן מ"ש הדגל מחנה אפרים דאנכי שהוא כללות כל התורה הוא השם הוי"ה ב"ה שהוא התגלות השם על ידי התגלות אור התורה, פי' כדברי הזוהר חדש דע"י קבלת התורה בהר סיני נתגלה למשה הארת הוי"ה ב"ה ועד אז הי' שם אלקים, והטעם שנתגלה לו אז שם הוי"ה ב"ה היינו כדברי הדגל מחנה אפרים **דאנכי שהוא כללות כל התורה הוא השם הוי"ה ב"ה שהוא התגלות השם על ידי התגלות אור התורה כנ"ל**.

ויש לבאר עוד דזהו סוף דבריו של הדגל מחנה אפרים **שכתב ויקץ יעקב משנתו היינו מן הגלות הנמשל לשינה כמו היינו כחולמים, ונתגלה השם הוי"ה ב"ה, עי"ש**. והטעם בזה י"ל דכיון דבעת הגלות אין אנחנו יכולים לקיים התורה בשלימות, כי יש מצוות רבות שאין נוהגות בזמן הגלות, כגון הקרבת הקרבנות או מצוות שנוהגות רק בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ, אבל כשיהיה **ויקץ יעקב משנתו היינו מן הגלות הנמשל לשינה, אז יתגלה שם הוי"ה ב"ה**, כיון שנקיים אז מצוות התורה בשלימות, דשם הוי"ה ב"ה וב"ש מאיר מאור התורה, כמו שהאיר למשה רבינו ע"ה בהר סיני, ודו"ק.

וזהו כוונת הקרא ומשה עלה **אל האלקים**, דעד מתן תורה האיר עליו שם אלקים והי' נקרא איש האלקים, אבל לאחר

מתן תורה בהר סיני קיבל הארה משם הוי" ב"ה, וזהו ומשה עלה אל האלקים, ויקרא אליו ה' מן ההר לאמור, שקיבל הארת שם הוי" ב"ה מכח ההר, פי' כנ"ל דע"י התורה שמאיר שם הוי" ב"ה בתיבת אנכי קיבל הארה משם הוי" ב"ה.

ובזה יש לפרש מה שאמר במדרש רבה על פסוק זה, ויקרא אליו ה' מן ההר - בזכות ההר. פי' בזכות התורה שניתנה בהר סיני, דבתיבת אנכי נתגלה שם הוי" ב"ה והאיר אז על משה רבינו ע"ה, אבל עד אז הי' נקרא איש האלקים, ודו"ק.

ועפ"י הדגל מחנה אפרים הנ"ל שכתב דאנכי שהוא כללות כל התורה הוא השם הוי"ה ב"ה שהוא התגלות השם על ידי התגלות אור התורה, יש לפרש מ"ש רז"ל בגמרא (שבת דף ק"ה ע"א) אנכ"י ר"ת אינא נ"פשי כ'תבית י"הבית. והביאור בזה י"ל לפי"ד הדגל מחנה אפרים הנ"ל, דהנה לענין שם הוי" אמרו רז"ל (פסחים דף נ' ע"א) לא כשאני נכתב אני נקרא נקרא בא"ד ונכתב בי"ה. ולפי"ד הדגל מחנה אפרים דאנכי הוא שם הוי"ה ב"ה, י"ל דזהו הרמז אנא נפשי כתבית י"הבית, פי' שם הוי" שהוא נכתב ולא נקרא בזמן הזה.

ועל פי דברי הברית אברם בשם הזוהר חדש הנ"ל דמתחילה היה משה נקרא אלקים, ואח"כ זכה לשם הוי"ה ב"ה ממש, אפשר לפרש מאמר הכתוב (דברים לג, א) וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו, ויאמר ה' מסיני בא וגו'. פי' דבתחילה הי' משה נקרא איש האלקים, אבל ה' מסיני בא, פי' דבהר סיני זכה לשם הוי" ב"ה וכדברי הזוהר חדש הנ"ל.

-ה-

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל. וישב משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה', ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה (יט, ו-ח)

-א-

וכתב בבעל הטורים וז"ל, אלו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים ולעתיד לבוא תחזור להם שנאמר ואתם כהני ה' תקראו ע"כ.

א) וצ"ב מה בעי בזה, שלעתיד לבוא יהיו כל ישראל בבחינת כהנים גדולים.

ב) גם צ"ב הלא כעת אינם כולם בבחינת כהנים גדולים, והרי מה שנאמר לישראל בעת מתן תורה נוגע לכל בני ישראל שבכל הדורות, ואיך זה נוגע לנו כעת מה שלעתיד לבוא נהי' כולנו בבחינת כהנים גדולים.

ג) ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, מאי בעי באומרו ועתה.

ד) ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה. וצ"ב אומרו יחדיו, לשם מה משמיענו הכתוב שאמרו כולם יחדיו כל אשר דיבר ה' נעשה, ומה הי' חסר אם היו אומרים אותו כל אחד בפני עצמו.

-ב-

ואפשר ליישב כל הדקדוקים עפ"י מה שכתב בספה"ק ישמח משה (פרשת שמות) בשם ספר בית שמואל אחרון,

לפרש מ"ש בגמרא (שבת דף ל"א ע"א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי ואמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, אתא לקמיה דהלל גייריה, אמר ליה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושא היא זיל גמור ע"כ.

וכתב וז"ל, והנה לכאורה תמוה מאוד על הגר, מה ראה לשטות זה לומר שילמדנו כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחד, גם צ"ב האיך נכלל כל התורה כולה במצות ואהבת לרעך כמוך. ופירש דהנה איתא שכל אחד מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצוות, ואם לא זכה לקיים הכל, מוכרח הוא שוב להתגלגל לזה העולם כדי לקיים כולם. וידוע גם כן דכל מצוה הוא מכוון כנגד אבר אחד שבגוף האדם, ומכל מצוה שהאדם מקיים נעשה מזה לבוש וחלוקא דרבנן וטלית נאה לעולם הבא בגן עדן, והיות שיש רמ"ח אברים ושס"ה גידים באדם, ע"כ ע"י שמקיים כל התרי"ג מצוות קונה ועושה לו חלוקא דרבנן לנשמתו בעולם הבא, ולכן מי שלא זכה בחייו לקיים כל תרי"ג מצוות, מוכרח הוא להתגלגל שנית לזה העולם ולקיימם כראוי. ופירשו בזה הכתוב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שצריך האדם לקיים כל מצות ה' בשלימות, שתהיה תמימה ולא יחסר ממנה כלום, דאל"כ משיבת נפש, מוכרח הוא שוב להתגלגל בזה העולם עד שישלימו שנית. ואת זה לא רצה הגר שיצטרך להתגלגל שנית בזה העולם, ע"כ ביקש עצה ודרך שיוכל לתקן כל התרי"ג מצוות בפעם הזאת שהוא בעולם. והנה רגל הוא לשון פעם, כמו (במדבר כ"ב) שלש רגלים, ועל כן אמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד

על רגל אחת, שאוכל לקיים כל התורה בפעם הזאת שאני עומד בעולם הזה ולא אצטרך שוב להתגלגל.

ולכן דחפו שמאי באמת הבנין, כי איך אפשר שאדם יקיים כל המצות, הרי יש מצות שניתנו רק לכהנים או ללויים וישראלים, ויש שאינם שייכים רק בזמן שבית המקדש קיים, ואיך יתכן שיקיים הכל בעולם הזה. אולם כשבא לפני הלל, נתן לו על זה ב' עצות, חדא, מה דעלך סני לחברך לא תעביד, כלומר דע"י שכולל עצמו עם כלל ישראל בחד ויש אהבה ואחדות בין איש לרעהו, עי"ז נחשב המצוה שמקיים הוא כאילו גם חבירו קיימו, וכן מה שמקיים חבירו נחשב כאילו הוא מקיימו ג"כ, עי"ש.

וע"כ כיון שיש לו אהבת ישראל ממילא נחשב לאדם כאילו קיים כל התורה כולה, דע"י אהבת ישראל נחשב לאדם כאילו קיים בפועל כל המצוות ממש, ודו"ק.ל

- ג -

ולפי דרכינו אפ"ל באופן אחר קצת, דהנה אחר הגלגול באמת כבר תיקן הכל והוא כבר בבחינת כהן גדול, שהוא בחינה היותר גדולה, ואחר שתיקן האדם את כל מה שהי' לו לתקן, הרי הוא כבר בבחינה זו.

ולפי"ז יתפרש מ"ש בבעל הטורים, דלעתיד לבוא יהיו כולם בבחינת כהנים גדולים, כיון שע"י הגלגול נשלמים כל תרי"ג מצוות שבקומת האדם, דמה שלא תיקן בגלגול הקודם הרי הוא מתקן בגלגול זה, וממילא הוא זוכה לבחינת כהן גדול.

- ד -

ובאמת י"ל דזהו הכוונה במ"ש שלעתיד תחזור לכולם בחינת כהנים גדולים, דכיון שכבר יתוקנו כל הנשמות בשלימותן (כנודע מהאריז"ל שא"א שתהי' הגאולה עד שיתוקנו כל הנשמות כולם, לבלתי יודח ממנו נידח, וזהו טעם אריכות הגלות) ממילא יהיו כולם בבחינת כהנים גדולים.

- ה -

ומיושב קושייתנו דאיך נוגע זה לכל הדורות, דלפי"ד הבית שמואל אחרון שהובא בישמח משה דע"י האחדות חשובים כל בני ישראל כגוף אחד, ממילא נמצא דכל אחד מהם חשוב ככהן וכלוי וכישראל.

- ו -

וע"כ ניתנה להם עצה זו קודם מתן תורה, דמקרא מלא דיבר הכתוב (לעיל פסוק ב') **ויחן שם ישראל נגד ההר**, וברש"י **כאיש אחד בלב אחד**. ע"כ כעת שהיו כל ישראל באחדות אחד עם חבירו, נאמר להם מקרא זה, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכדברי בעל הטורים שיחזרו כולם לבחינת כהן גדול, דכיון דע"י האחדות חשובים כאיש אחד, ממילא הרי גם הישראלים יכולים להיחשב כאילו בבחינת כהן גדול, כיון שגוף אחד הם.

- ז -

ובחינה זו תהי' לעתיד, שלא יהי' בהם חטא וידורו כולם באחדות אחד עם רעהו, וע"כ עתידים לחזור לבחינת כהנים גדולים, כיון שיושלמו כל הנשמות כולם ממילא לא יהא הבדל בין כהן לישראל, רק להלכה, אבל לא למעשה,

דמבחינת חשיבותן יהי' חשיבות לכל אחד מישראל כאילו הוא כהן גדול, ודו"ק.

- ח -

ועפ"י יש לפרש מ"ש חז"ל בשלהי מסכת מועד קטן, עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים לעתיד לבוא. פי' כיון שכל ישראל יהיו צדיקים גמורים, שיקיימו כל תרי"ג מצות, אז אין במציאות שאחד יהיה גדול מחבירו, וכל הצדיקים ישבו בשולחן עגול, שלא יהיה נפק"מ בין צדיק לצדיק, שכולם יהיו בבחינת כהן גדול.

- ט -

ולפי זה יש ליישב גם קושיא ב', איזה תועלת יש מזה לבני ישראל בכל הדורות. אך להאמור יובן שפיר, דאם יהיו באחדות אחד עם השני, ממילא יהיו חשובים כאילו כולם מקיימים כל תרי"ג מצוות, ולא יצטרכו לבוא בגלגול ח"ו כדי להשלים החסרון, ותהי' הגאולה תיכף ומיד.

- י -

ובזה יתיישב גם קושיא ג', שהקשינו מה כוונתו באומרו **ועתה** אם שמוע תשמעו בקולי. אך להנ"ל יובן, דכוונת הכתוב לומר, אם יהי' לכם תמיד בחינה זו של אחדות גמורה, כאיש אחד בלב אחד, שיש לכם **עתה** בעת קבלת התורה, **והייתם לי סגולה מכל העמים**, ולא תצטרכו להתגלגל ח"ו, אלא תהי' הגאולה תיכף ומיד.

- יא -

ועפ"י יש לבאר מה שמובא בספרים (עיין לקט אמרי פנינים דף ר"ח ע"ב) בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע שאמר לתלמידו הרב מקאלאמעא אביו של הצדיק ר' נחמן ז"ל,

בזה הלשון: את הקל שבקלים והפחות שבפחותים אשר הוא בדעתך, אני אוהב אותו יותר מן מה שאתה אוהב את בנך יחידך, עי"ש.

והכוונה לדרכינו, דכיון שהבעל שם טוב זי"ע הי' באחדות גמורה עם כל אחד מישראל, א"כ הי' אתם בבחינת קומה שלימה, ולא הרגיש שום חסרון בשום אחד מישראל, ועי"ז ממילא הי' יכול לאהוב אותו, כמו שתלמידו אהב את בנו יחידו.

ועיין בספה"ק מאור עינים (פרשת חוקת) שכתב וזל"ק: "ואף אם רואה בחבירו שום דבר רע, ישנא את הרע שבו, אך החלק הקדוש יאהבנו מאוד בנפשו", כי הבעל שם טוב נבג"מ אמר **שהצדיק הגמור שאין רע בקרבו, אין רואה שום רע על שום אדם**, אך מי שרואה רע בחבירו, הענין הוא, כמו מי שמסתכל במראה, אם פניו מטונפין, רואה גם כן במראה כך, ואם פניו נקיים, אינו רואה במראה שום דופי, כמו שהוא - כך הוא רואה, וזהו ואהבת לרעך כמוך, פירוש כמוך, כמו שאם יודע בעצמו שום רע בקרבו, משום כך אינו שונא את עצמו, אף ששונא את הרע שבקרבו, גם כך על חבירו, כי אמת הכל אחד, כי הלא גם לחבירו יש חלק אלקי כמוהו ויש לו אות בתורה", עכלה"ק.

^(ז) ועיין רמב"ם (הלכות דעות פרק ו' הלכה ג') מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו, כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו עי"ש.

ובספר המצות (מ"ע ר"י) כתב, ושתהיה אהבתו וחמלתו לאחיו כאהבתו וחמלתו על עצמו וכו' עי"ש.

והנה לקמן הבאנו מזוה"ק דרמ"ח מצות עשה כנגד רמ"ח אברים ושס"ה מצות לא תעשה כנגד שס"ה גידין, ואם פוגם ואינו מקיים איזה מצוה, מוליד בזה פגם לאבר או גיד שכנגדו.

- יב -

ועפ"י דהמאור עינים הנ"ל יש לפרש הפסוק ואהבת לרעך **כמוך**, פי' דכמו בגופך אין רצונך שיהי' איזה חסרון ח"ו בשלימות בריאות גופך, כמו כן צריך אתה לאהוב את חבירך **כמוך** ממש, ולדאוג תמיד לטובתו ברוחניות ובגשמיות, כי ע"י האחדות שיהי' לך עמו תהי' ג"כ בשלימות הגמור.

- יג -

ועפ"י יש לפרש בדרך רמז מ"ש הלל להגר (בגמרא שבת הנ"ל שהזכיר הבית שמואל אחרון) **ואידך פירושא הוא זיל גמור**. ואפשר לומר הכוונה, **ואידך פירושא**, אם הוא (פי' הגר) רוצה להפריש ולהפריד את עצמו מישראל ואינו רוצה להיות בכללם, **זיל גמור**, מלשון גמרא, שתלמדנו שא"א להיות מובדל מכלל ישראל, דאם רוצה להשלים את נפשו, צריך להיות מעורב יחד עם כל ישראל, ואז תהא נפשו ונשמתו בשלימות.

- יד -

ועד"ז יש לפרש הכתוב (שמות כ"ה, ח') **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם**, דהנה איתא מהרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע לפרש הכתוב (תהלים קכ"ב, א') שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, פי' שהאדם השלם נקרא בית ה' ממש, כמו שנאמר (תהלים ע"ח, ס') ויטוש משכן שילה, אוהל שכן באדם, ואדם נקרא מקדש מעט, שנאמר ואהיה

להם למקדש מעט (יחזקאל י"א, ט"ז), להם ממש, וזאת היתה השמחה האמיתית, באומרים לי בית ה', שדוד נקרא בית ה', כלומר דוד שמח שהגיע לדרגה שהוא נקרא בית ה' עכ"ד (עיין בספר דברי שמואל אחרון פרשת וישלח, מאמר הראשון על חנוכה).

והכוונה במה שהאדם נקרא מקדש מעט י"ל, דכמו שהמשכן נעשה מנדבות כל ישראל ביחד (כמ"ש קודם לזה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי), כן האדם אינו יכול להשיג שלימות נפשו רק ע"י שהוא מעורב בתוך כלל ישראל.

וזהו ועשו לי מקדש, מנדבות כל ישראל, ומזה ילמדו בני ישראל להיות באחדות, שיש חשיבות בכל אחד ואחד מבני ישראל, וממילא כשהיו באחדות הרי יחשב להם כאילו מקיימים כל התורה, ואז **ושכנתי בתוכם**, כיון שיהיו בשלימות יזכו להשראת השכינה עליהם.

- טו -

ועפ"י יש לפרש הכתוב (ויקרא כ"ו, ג') **אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.** דהנה אמרו חז"ל (ביצה ט"ז ע"א) חק לישנא דמזוני. ודברי חז"ל צריכים ביאור, לאיזה צורך כינו חז"ל למזונות בשם חק.

ויש לומר דהנה כלל הוא בידינו מהבעל שם טוב הקדוש ותלמידיו הקדושים זי"ע דהאדם צריך לסייע לזולתו הן במילי דעלמא והן במילי דשמיא, וכל הספרים מלאים מזה (ועיין בספה"ק תפארת שלמה שהאריך בזה בכמה מקומות). וזהו הרמז במ"ש **חק לישנא דמזוני**, דכמו שהקב"ה רוצה

שיקיימו ישראל חוקיו, כמו כן רוצה להשפיע להם מזונות שיהי להם שפע רב כדבעי למיהוי, וזהו אצלו יתברך ג"כ כחך ולא יעבור.

ועיין בספה"ק מאור עינים (פרשת בחוקותי שם) שכתב וז"ל: "אם בחקותי תלכו, אבל אמת הוא שבתורה יש קומה רוחניות מן רמ"ח אברים רוחניים היינו רמ"ח מ"ע ושס"ה גידים רוחניים שהם שס"ה ל"ת, ובאדם יש ג"כ רמ"ח אברים ושס"ה גידים, והנה האדם נברא בצלם אלקים, ולהבין הענין וכי שייך לומר בו ית' שום תמונה ח"ו. אך הפי' הוא בצלם של התורה שהתורה נקראת אלקים שהוא צמצום שהשי"ת צמצם א"ע לתוך התורה כדי שיוכל האדם שהוא בעל גבול ותכלית לדבק א"ע בהשי"ת שהוא בלי גבול ותכלית, ולא הי' באפשרי לדבק בו ית' לכן צמצם השי"ת עצמו לתוך התורה. ואדם נברא בצלם אלקים של התורה שהוא הקומה רוחניות רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת".

"והנה האדם השלם כשהוא א' עם הצלם דהיינו הקומה גשמיות שלו הוא אחד עם הקומה רוחנית של התורה אדם העליון, וכשמנענע אבר גשמי מנענע ומעורר אבר העליון, וזה נקרא אדם שלם כמאמר אך בצלם יתהלך איש, רצונו לומר מי שמהלך עם הצלם, שהוא א' עם הצלם, אז נקרא איש, אבל כשלא עשה איזה מצוה או עבר איזה עבירה הוא חסר אבר אחד או גיד אחד ואינו שלם" וכו' עיי"ש.

- טז -

ולדרכינו י"ל בכוונה הפסוק, אם **בחוקותי** תלכו, אם תלכו בדרכי חוקותי, להשפיע ולסייע לזולתכם הן ברוחניות (לקיים חוקי התורה) והן בגשמיות (חק לישנא דמזוני) כמו שאני עושה, אז תהיו בשלימות כאילו קיימתם כל המצוות

כולם, ואת מצותי תשמרו, שיהא נחשב לכם כאילו קיימתם כל תרי"ג מצוות.

- יז -

ועל קוטב זה אמר בפסוק שלאחריו, ונתתי גשמיכם בעתם, גשמיכ"ם רומז על גשמיות, שצריכים אתם לראות ולדאוג שכל אחד מכם יהי לו כל צרכו בגשמיות, ואז יהי לכם שלימות גם ברוחניות, ע"י האחדות אחד עם חבירו, שנחשב לכם כאילו קיימתם כל התורה כולה, ואז ועץ השדה יתן פרי, רומז על פגם אדם הראשון בעת הדעת אשר כל הנשמות תלוים בו, ועי"ז שתהיו באחדות יהי שלימות בקומתו של אדה"ר, וממילא יתוקן חטאו בעץ הדעת, וזהו ועץ השדה יתן פרי, עץ היינו עץ הידוע, עץ הדעת, יבוא על תיקונו הראוי בשלימות, כיון שתהיו באחדות אחד עם חבירו.

- יח -

ועפ"י יתבארו דברי המאור עינים הנ"ל שכתב גשמיות שלו הוא אחד עם הקומה רוחנית של התורה אדם העליון, וכשמנענע אבר גשמי מנענע ומעורר אבר העליון, פי' כיון דגשמיות שלו הוא אחד עם הקומה הרוחנית, ממילא כשדואג עבור חבירו בגשמיות, דואג גם לעצמו ברוחניות, דע"י האחדות נחשב לו כאילו קיים כל מצוות התורה, וכנ"ל.

- יט -

ועפ"י יש לתרץ ג"כ קושיית המפרשים בפסוק (במדבר י"ט ב') זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמור. ודקדקו המפורשים מדוע אמר זאת חוקת התורה, ולא אמר זאת

קִיחַ דְּבָרִי פֶּרֶשֶׁת יִתְרוֹ תוֹרָה

חוקת הפרה. אך להנ"ל י"ל, כיון דמיירי מטהרת טמאים, בא להורות לנו דזה צריך להיות העיקר אצל כל אחד מישראל, והוא כלל גדול בתורה, לטהר אנשים אחרים שצריכים טהרה, וע"כ אמר זאת חוקת **התורה**, פ"י דע"י נזכה לשלימות כאילו קיימנו כל מצות התורה, אף מה ששייך לכהנים או ללויים, כי ע"י האחדות שדואג לטהר אנשים אחרים, נחשב כאילו קיים כל התורה כולה.

- כ -

וזהו ענין פרה אדומה שהוצרכה להיות **תמימה**, ושתי שערות פוסלות כמשרז"ל, לרמז לנו שאסור לנו לוותר אף על נשמה אחת מישראל, וצריכים להטיב עמה בין ברוחניות ובין בגשמיות. וזהו שרמז רש"י ז"ל שם על פסוק ושחט אותה לפניו, **זר שוחט ואלעזר רואה**, פ"י דענין זה של טהרת הטמאים שייך גם לזרים, שכל בני ישראל צריכים לקיים דבר זה, להשתדל בעד טובת אחרים בין ברוחניות ובין בגשמיות, והוא חוקת **התורה**.

- כא -

ובזה יש לפרש מ"ש להלן בפרשת יתרו (י"ט, כ"ב) והגבלת את העם סביב לאמור השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו כל הנוגע בהר מות יומת.

והכוונה בזה, דהנה שם היו כל ישראל ביחד תחת ההר, וע"כ נתכוון להזהירם שישמרו א"ע מלהיות בבחינת **עלות בהר**, שידמה בעצמו שהוא יותר מעולה וגבוה יותר משאר העם, כי אז **ונגוע בקצהו**, הרי הוא בקצה המחנה ובקצה ההר, והוא כדבר נפרד מכלל ישראל ח"ו, ואם אינו בתוך כלל ישראל מחמת גיאותו יצטרך להתגלגל ח"ו.

- כב -

ועל זה הזהיר הקב"ה כל הנוגע בהר מות יומת, וכפל הלשון מות יומת יתבאר עפ"מ"ש בספח"ק מאור ושמש (פרשת אחרי, ד"ה או יאמר וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימותו) וזל"ק:

"נראה לפרש דהנה איתא בגמרא (שבת ל' ע"ב) בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת, מפני שדבריו סותרים זה את זה, שכתוב (ט', ד') כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת, ופעם כתיב (ד', ב') ושבת אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר המה חיים עודנה. ותירצו בגמרא עיין שם. ונראה לפרש עפ"י זוהר הקדוש, דהנה איתא בספרי האר"י הקדוש על זה הגמרא (יבמות ס"ב ע"א) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, איתא שם שעדיין לא יצאו כל הנשמות מהחדר הנוכח לעיל, כי כל הנשמות שהם בזה העולם הם כולם נשמות בסוד הגלגול, שצריכים כל הנשמות לתקן מה שפגמו בגלגולים העברו, ויש נשמות הרבה שנתגלגלו פעמים הרבה עד אין שיעור, כי אם חסר אפילו מצוה דרבנן צריך להתגלגל עבורו לתקן, נמצא אותו נשמה שבא בסוד הגלגול זה הנשמה טועמה בכל פעם בעת הסתלקות מזה העולם טועמת טעם מיתה, וכשנבראת פעם אחרת לתקן מה שפגמו בגלגול הקדום, ונקצב לה כמה שנים להיות בזה העולם עד שתתקן מה שצריכה לתקן בזה הגלגול, ובעת שתיקנה הצריך לה מסתלקת מזה העולם וטועמת טעם מיתה, וכן בכל עת שתבוא לזה העולם כל פעם ופעם טועמת טעם מיתה, ועד עתה לא נבררו כל הנשמות לתקנם מכל וכל, ויש נשמות שתקנו כל צרכם בזה העולם עד שורשם למעלה, וזאת הנשמה אינה צריכה שוב לבוא בזה העולם בסוד

הגלגול ואינם טועמים טעם מיתה עוד, רק יכולה לבוא בזה העולם בסוד העיבור באיזה צדיק לסיוע לעבודת השם ולגלות לו סודי התורה. וזהו גם כן נחת רוח לנשמה בגן עדן שמסייע לעבוד ה' בזה העולם" וכו'.

"וזהו פירוש הפסוק הנ"ל, ושבח אני את המתים שכבר מתו, רצה לומר אותם מתים אשר מתו זה שנים רבות ולא באו שוב לגלגול בזה העולם, זה המתים בוודאי יש להם שבח הרבה, שבוודאי תיקנו כל הצריך להם, ולא יצטרכו להתגלגל עוד, וזהו יש להם שבח מהחיים אשר המה חיים עודנה, שהחיים אלו אינם יודעים אם לא יבואו עוד הפעם לזה העולם, בסוד הגלגול, ויצטרכו לטעום טעם מיתה כמה פעמים" וכו'.

"והנה איתא שנדב ואביהוא היו נשמות גדולות וצדיקים גמורים וכו', וזהו פירוש אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה', רצה לומר כיון שמתו בפעם הזאת היה שוב אחר מיתתם, שלא מתו עוד הפעם, כי לא באו שוב בגלגול, לטעום עוד הפעם מיתה, רק בפעם הזאת היה אחרי כל מיתתם, שלא מתו עוד הפעם רק באו בסוד העיבור, וזהו ושבח אני את המתים שכבר מתו כנזכר לעיל, רצה לומר שלא יצטרכו עוד לטעום טעם מיתה, ואם חס וחלילה שגיתי ה' יכפר עון", עכלה"ק של המאור ושמש.

- כג -

ועפ"י יש לפרש הענין שנאמר לאדם הראשון **כי ביום אכלך ממנו מות תמות**, פ"י כיון שע"י תגרום מיתה לעולם ויהי ענין הגלגול, אשר גם כשיבוא בגלגול יצטרך בסופו למות ולהתגלגל עוד הפעם ח"ו עד שיבואו כל נשמות ישראל על תיקונם האמיתי, ע"כ נאמר בכפל הלשון **מות תמות**, שגם

דברי פרשת יתרו תורה קכא

בגלגול השני יהי אצלך מיתה ח"ו עד שתבוא על תיקונך הגמור, כמ"ש במאור ושמש הנ"ל.

- כד -

וזהו שאמר כאן השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו כל הנוגע בהר "מות יומת", דאם יעלה להר ולא ירצה להיות באחדות עם בני ישראל, יצטרך להתגלגל ח"ו ואז ממילא שייך אצלו כפל הלשון מות יומת כנ"ל, משא"כ אם יהי באחדות עם כל ישראל.

- כה -

ועפ"י יש לפרש מה שאמרו חז"ל דכל החולים נתרפאו בעת מתן תורה. והביאור בזה, דהנה הטעם שהמחלה באה רח"ל על האדם הוא מחמת שאינו מקיים איזה מצות עשה או לא תעשה ששייכת לאותו אבר או גיד, כדאיתא בזה"ק דיש רמ"ח מצות עשה כנגד רמ"ח אברים ושס"ה מצות לא תעשה כנגד שס"ה גידין, ואם פוגם ואינו מקיים איזה מצוה, מוליד בזה פגם לאבר או גיד שכנגדו, ומזה נתהווה המחלה ל"ע.

אמנם כיון שבעת מתן תורה בהר סיני היו כל ישראל באחדות גמורה כנ"ל, א"כ נשלמו כולם בכל רמ"ח אבריהם וגידיהם, ולא הי' שום פגם דהרי ע"י האחדות נחשב להם כאילו מקיימים כל תרי"ג מצוות, ע"כ נתרפאו כולם אז, ודו"ק.

- כו -

ועד"ז יש לפרש מה שמובא ששאלו את הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזשענסק זי"ע, לפי המבואר בפרי עץ חיים ועוד

ספה"ק שכל הנשמות היו תלויים באדה"ר^ל (והרר"א הי' בקנה של אדה"ר, ואמרו צדיקים שזכה למדרגה גדולה כיון שהי' בקנה של אדה"ר ולא נהנה כלל מחטא עץ הדעת) אם כן איך זה הרשה לאדה"ר לאכול מעץ הדעת, ולא הפריע לו באכילה זו. והשיב הרבי ר' אלימלך, אדרבה עוד דחפתי את ידו שיאכל עוד, והדברים עתיקים. אמנם קצת יש לבאר הענין לפי קט שכלינו.

- כז -

ואפשר לומר דהנה באמת על מה שאכל אדה"ר מעץ הדעת יש תירוצים שונים בספרי קודש, וידוע מצדיקים שאמרו הלוואי שהי' לנו בעת אכילת מצה בליל פסח כוונות קדושות כמו שהיו לאדם הראשון בעת אכילת חטא עץ הדעת, וזקיני הגה"ק בעל אוהב ישראל מאפסא זי"ע האריך פעם בתפילת שמונה עשרה ואמר אח"כ שכיון שהמליץ בעד אדה"ר באכילת עץ הדעת, בא אדה"ר להכיר לו טובה בעד זה, והרי לנו שהי' בזה ענינים גדולים אשר קצרה בינתינו מהשיגם.

- כח -

וע"כ י"ל דהרר"א זי"ע ראה שלטובת ישראל הי' שיאכל אדה"ר מעץ הדעת, וע"כ אמר שדחף אותו שיאכל, כיון שידע

^ל) ועיין בספה"ק מאור ושמש (פרשת אחרי, ד"ה וידבר [הא'']) שכתב: "נראה דהנה כל ישראל הם מקושרים יחד בקשר חזק ואמין, באחדות גמור, וכולם הם משורש אחד כמו שכתוב באיוב (ל"ח, ד') איפה היית ביסדי ארץ וכו', ודרשו חז"ל (שמו"ר מ', ג') שכל נשמות ישראל היו תלוים באיפה של אדם הראשון, מהן במות, מהן בחוטם, בעיניו, בלב, בידים, ברגלים, בשערות לאין מספר, וכל נשמה הוא קומה שלימה, וכן יהיה לעתיד כשיתוקן הכל, וכן היה קודם שחטא אדם הראשון, ואחר כך כשחטא אדם הראשון נפלו בשבירה, ונפלו מהנשמות קדושות ניצוצין קדישין בדומם ובצומח ובחי ובמדבר, ולכל שורש נשמה יש כמה אלפים רבבות ניצוצין וכו', עיי"ש.

ברוח קדשו שהוא לטובת ישראל, והעיקר אצל הצדיקים הוא להיות באחדות עם כל ישראל ולדאוג תמיד בעד כל ישראל.

- כט -

ואגב, שאלני ת"ח אחד איך אפשר לומר דבר כזה, שהרבי ר' אלימלך אמר שדחף לאדם הראשון שיאכל, מה שהוא כנגד צווי השי"ת. ועניתי ואמרתי לו בדרך צחות קצת, דבאמת הי' בזה ענין של עשה דוחה לא תעשה, כי העשה היינו אנכי ה' אלקיך, והוא דוחה לא תעשה שלא לאכול מעץ הדעת, והיינו כיון שידע הרר"א שכן הי' צריך להיות באמת, ע"כ יש בזה ענין התגלות השכינה בעולם בחינת אנכי ה' אלקיך, וממילא דוחה הלא תעשה שלא לאכול מעץ הדעת, וע"כ ראה הרר"א בזה תיקון גדול אם יאכל מעץ הדעת, ואכמ"ל בזה.

- ל -

ועל פי הנ"ל דבשעת מתן תורה היו ישראל באחדות גמורה, יש לפרש מה שאמרו חז"ל (שבת פ"ח ע"א) דבשעת מתן תורה פסקה זוהמתן, פי' מה שנגזר עליהם מיתה בעת חטא עץ הדעת, ואלמלא חטאו בעגל היו נשארים במדריגה זו לעולם.

ולדרכינו יתבאר שפיר, דכיון שהיו אז באחדות גמורה, אי"כ שוב חשוב כאילו כולם הם קומה שלימה, קומתו של אדם הראשון, וכל אחד מהם מקיים ומתקן גם מה שמוטל על חברו לתקן, כי כולם בבחינת כהנים גדולים כנ"ל, ע"כ אין צריכים להתגלגל עוד הפעם, ע"כ פסק מהם ענין המיתה לגמרי, ודו"ק.

- לא -

ובזה יש לפרש מ"ש בפסוק שלאחריו, ויענו כל העם **יחדיו** ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה, פי' דאם נהי' תמיד בבחינה זו של כאיש אחד בלב אחד, ויענו כל העם **יחדיו**, אז שפיר **כל אשר דיבר ה' נעשה**, דעיי'ז נזכה לקיים כל המצוות כולן, דעיי' האחדות נחשב להם כאילו קיימו כל המצוות.

- לב -

ועפיי'ז יתבאר ג"כ מה שאמר בפסוק י', ויאמר ה' אל משה לך אל העם **וקדשתם היום ומחר**, פי' דאחז"ל יש מחר לאחר זמן, ולדרכינו י"ל, דכיון דעיי' האחדות אינם צריכים להתגלגל כדי שנשמתם תהי' בשלימות, ממילא הם קדושים **היום ומחר**, פי' גם לאחר פטירתם מעוה"ז, בעמדם לפני בית דין של מעלה נחשבים כקדושים, ולא יפסקו עליהם בבית דין של מעלה עונש הגלגול ח"ו, רק יהיו בבחינת קדושים היום ומחר.

והשי"ת יעזור שבזכות שנהי' כולנו באחדות אחד עם חברו, יחשב לנו כאילו קיימנו כל המצוות כולם, ולא נצטרך לבוא בגלגול ח"ו, וזהו יקרב גאולתינו ופדות נפשינו, כיון שירדו נשמות חדשות מאוצר החדר ששמו גוף כמשאחז"ל, דבזה תלוי כל הגאולה בב"א.

- ה -

**וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמור
(שמות כ, א)**

- א -

הנה יש לדקדק בפסוק זה.

א) דפתח בתיבת **וידבר** שהוא לשון קשה, וסיים בתיבת **לאמור** שהוא לשון אמירה רכה. (עיין רש"י לעיל על פסוק כה תאמר לבית יעקב, אלו דברים רכים, ותגד לבני ישראל דברים קשים כגידים).

ב) מדוע הזכיר **אלקים** שהוא שם של מדת הדין. והלא אמרו רז"ל דבעת מתן תורה נגלה הקב"ה לישראל בבחינת זקן מלא רחמים, וא"כ מדוע אמר הכתוב לשון של מדת הדין, שם אלקים.

- ב -

ויש לומר דהנה בפסוק זה יש שבע תיבות וכ"ח אותיות^ט.
וכמספר הזה יש בפסוק **בראשית ברא אלהים את השמים**

^ט וזה לשון המדרש רבה פרשת נשא (וילנא) פ' י"ג ט"ו-ט"ז ידיו גלילי זהב, ואומר הנחמדים מזהב וגו' מלאה קטרת, שתרי"ג מצוות בלולות בהן, וכן את מוצא תרי"ג אותיות יש מן אנכי עד אשר לרעך, כנגד תרי"ג מצוות וז' יתירות כנגד ז' ימי בראשית, ללמדך שכל העולם לא נברא אלא בזכות התורה, הוי מלאה קטרת, שכן קו"ף מתחלפת בדל"ת, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק, ועולה חשבון התיבה אחר כן למנין תרי"ג. דבר אחר מלאה קטרת שבין כל דיבור ודיבור שהיו כתובים בלוחות פרשיותיה ודקדוקיה של תורה היו כתובים וכו' עיי"ש (ועיין בילקוט מעם לועז פ' יתרו באריכות).

ואת הארץ. וכן יש בעניית אמן בקדיש כשאומרים אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי, לרמוז שכל העונה יהש"ר בכונה ובחיתוך התיבות, כאילו הוא שותף להקב"ה במעשה בראשית, וכאילו שמע עשרת הדברות בהר סיני מפי הגבורה, עיי"ש.ל

ומכל זה רואים אנו גודל מעלת עניית אמן יהש"ר, שחשוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וכאילו שמע עשרת הדברות מפי הקב"ה בהר סיני.

- ג -

וע"כ אמר הכתוב תחילה לשון אלקים, שהוא השם של מדת הדין, לרמוז דהעונה אמן נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, דארז"ל דבעת בריאת העולם עלה במחשבה לפניו ית' לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים עמד ושיתף מדת הרחמים למדת הדין. וע"כ פתח הכתוב בשם של מדת הדין, **אלקים**, לרמוז דע"י עניית אמן מהפכים מדת הדין למדת הרחמים, כמו שהי' בעת בריאת העולם דבתחילה עלה במחשבה לפניו ית' לברוא העולם במדת הדין ואח"כ הפך מדת הדין לרחמים, וכאמור.

- ד -

ואפשר לומר בביאור מה שמדמין עניית אמן להשומע עשרת הדברות מפי הקב"ה בעצמו, דהנה אמרו רז"ל (קהלת רבה ט', כ') בשעה שהזקן יושב ודורש ועונין אחריו אמן יהא שמו הגדול מבורך, אפילו יש לו שטר גזירות של ק' שנה הקב"ה מוחל. ובמדרש שוחר טוב (משלי ט') הגירסא: אפילו אם נחתך גזר דינם אני מוחל להם ומכפר עוונותיהם, ע"כ.

וכן אמרו ז"ל בגמרא (שבת קי"ט ע"ב) א"ר יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה.

- ה -

והטעם בזה שקורעין לו גזר דינו והוא בבחינת הזקן יושב ודורש ועונין אחריו אמן, דכיון שהוא נעשה שותף למעשה בראשית, וקיימא לן שותף מה שעשה עשוי (בי"ב), ע"כ ביכלתו של העונה אמן יש"ר לקרוע גזר דין של שבעים שנה.

- ו -

וזהו נרמז כאן במה שפתח הכתוב בלשון **וידבר** שהוא דיבור קשה, ופתח בתיבת **לאמור** אמירה רכה, לרמז דע"י עניית אמן מהפכים מדת הדין למדת הרחמים, כמו שהי' בעת קבלת התורה שהקב"ה נגלה לישראל בבחינת זקן מלא רחמים, ואף שהיו קולות וברקים וענן כבד על ההר, מ"מ נתגלה להם כזקן מלא רחמים, להורות דביד האדם להפך מדת הדין למדת הרחמים, ודו"ק.

- ו -

לא תחמוד בית רעך לא תחמוד אשת רעך וגו'

(שמות כ, יד)

- א -

שמעתי מפי הרה"צ ר' יעקב יוסף ווייס זצ"ל האדמו"ר מספינקא, שהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע עמד פעם בחג השבועות טרם הקריאה של עשרת הדברות, ושאל את עצמו, איך מרדכי [הי' מדבר לעצמו וקורא א"ע בשמו הק'] הולך לקרות בתורה איסור כמו "לא תחמוד אשת רעך",

הלא אם מרדכי חושב אודות דברים כאלו האם מותר לו בכלל לקרות בתורה?

לאחר ששהה קצת, אמר, אַה, אני מבין כבר איך נוגע למרדכי הלאו של "לא תחמוד אשת רעך" [כדאי לציין שאז היי המנהג שהנשים הלכו עם פתקאות (קוויטלעך) להאדמורי"ם, והיו באות הרבה נשים להרה"ק ר"מ מנאדבורנא, ובגליל שלו היי גם הרה"ק בעל אמרי יוסף מספינקא זי"ע, וגם אליו היו באות הרבה נשים עם פתקאות, והרה"ק רבי מרדכי'לע היי קורא להרה"ק מספינקא "מאיר יוסף", היפוך משמו שהי' יוסף מאיר, מטעם הכמוס] כי התורה הקדושה אומרת "לא תחמוד אשת רעך" למרדכי, שמרדכי לא יחמוד הנשים שהולכות עם קוויטעל לרבי מאיר יוסף שיבואו למרדכי, אלא שההולכות לרבי מאיר יוסף ילכו הלאה אליו [באלאנגען צו רבי מאיר יוסף] והנשים שהולכות למרדכי יבואו הלאה למרדכי [זאלן ווייטער קומען צו מרדכי], עכלה"ק בערך.

- ב -

ועי"ז אפשר לומר הכוונה בדברי רש"י בפי' בחקותי שכתב להזהיר בית דין על כך, שנוסף על מה שצריכים לשמור את המוני עם ישראל שלא יכשלו בתועבות, יעשו משמרת למשמרת (עי' אור החיים הק'), ישמרו עצמם עד כדי כך שלא יחמדו מה שמוכן לחבירו.

וע"כ אמר בציווי לישראל בלשון "ושמרתם את חקותי", ובאזהרה לבית דין אמר "ושמרתם את משמרתי", דלבית דין מזהירים בלשון כפול, ושמרתם את משמרת, ובמועד קטן (דף ה' ע"ב) עשו משמרת למשמרת, כי הכל לפי גדלותו של הדיין, כך מחייבים אותו כנ"ל, להזהר גם בדקות הענין.

פרשת משפטים

- א -

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

(שמות כ"א, א')

במד"ר (סי' י"ב) ה"ד (תהלים קמ"ז) מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום.

(א) **ראוי להבין** לאיזה צורך הביא מימרא זו כאן.

(ב) **עוד יל"ד** מה כוונת הכתוב לא עשה כן לכל גוי, וכי רצה הקב"ה למנוע מהם קבלת התורה? והרי הקב"ה החזיר את התורה על כל אומה ולשון ולא רצו לקבלה וא"כ לא מצדו היתה המניעה אלא הם מאנו בה ולא רצו לקבלה.

ויתבאר עפמש"כ בספה"ק תפארת שלמה (פרי משפטים) עה"פ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, דהנה צריך להתבונן במעלת העצמיות של המשפטים אשר לישראל, והוא כי לפי הנראה מפשט הענינים כי נתנו לצרף בהם את הבריות באיסור והיתר וליסר העובר בדיני קנסות ודיני נפשות בחיוב ופטור, מ"מ עיקר ענין המשפטים האלה הם חסדים גמורים שרצה הקב"ה לזכות בהם את ישראל לתת להם דרך ומבוא להמשיך חסדים בעולם ע"י קיום החוקים והמשפטים האלה, כי אמנם זולת ענין המוסר אשר להם בארץ על החיוב והפטור האיסור והיתר הנה ע"י קיום המצות האלה למטה יתעורר היחוד למעלה וע"י כן יושפעו חסדים וטובות לישראל, נמצא כי עיקר המשפטים האלה לא לדינין יחשבו רק לגמול חסדים טובים לעמו ישראל.

ובחינה זו רואים בפרשתנו, כי מיד אחר פרשת הדינין נאמרו ברכות וישועות (שמות כג, כו) לא תהי' תשכלה

ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא, רואים דהברכות וישועות והשפעות טובות תלוי בשמירת החוקים, וכמ"ש (דברים ז, יב) והי עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמר ד' אלקיך לך את הברית ואת החסד, כי זהו עצם כוונת המשפטים האלה לעשות עמך חסד.

ובזה י"ל כוונת חז"ל (ב"ר ל, א) האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזקין פי' הרוצה להמשיך חסדים יקיים מילי דנזקין.

ובזה מפרש כוונת רש"י אשר תשים לפניהם כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם, ר"ל כי ע"י משפטי התורה יומשך לישראל חסדים וטובות ושובע וברכה.

ואמרו חז"ל בע"ז דהשי"ת הלך לישמעאל ועשיו שיקבלו התורה ולא רצו לקבלה וכשהלך הקב"ה לבניי אמר להם שהדינים והמשפטים לא נעשו רק כדי שיוכלו להמשיך בזה חסדים ולאומות העולם לא גילה זאת רק לבניי מחמת גודל האהבה להאבות הקדושים ולבניי גילה להם זאת.

ומעתה נבין שייכות המדרש לפר' משפטים שאמר הכתוב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם דוקא שרק לבניי תשימו המשפטים כדי שיוכלו להמשיך חסדים לעולם, וזהו כוונת המדרש מגיד דבריו ליעקב, כשהקב"ה הלך לבניי לומר להם התורה גילה להם שחוקיו ומשפטיו הם לישראל דייקא לוובת ישראל שיוכלו בזה להמשיך חסדים לעולם, אבל לא עשה כן לכל גוי שלא גילה להם שהמשפטים הם לעורר רחמים, ובאמת לא היתה מהקב"ה שום מניעה שהאומות לא יקבלו התורה.

והנה הקריאה מעורר הזמן שפרשת משפטים הוא גמר מתן תורה שכתוב בה כל המשפטים ושבנ"י קבלו נעשה ונשמע, ועכשיו בימי השובב"ם שהתיקון הוא ע"י התאמצות בלימוד התורה שזהו העצה היחידה לשבור היצה"ר כמו שאמרו רז"ל בקידושין (דף ל' ע"ב) בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, נמצא שרק בזה יכולים לשבר היצה"ר, ובזכות התאמצות בלימוד תוה"ק נזכה לביאת משיח צדקנו ב"ב אמן.

- ד -

**ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.
(משפטים כא, א)**

לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים

תניא, ה"י רבי טרפון אומר, כל מקום שאתה מוצא אגוריות [אסיפות] של עובדי כוכבים, **אע"פ שדיניהם כדיני ישראל, אי אתה רשאי להיזקק להם**, שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, **לפניהם** (קאי אשבעים זקנים שעלו עמו להר קודם מתן תורה, רש"י) **ולא לפני עובדי כוכבים**.

(גיטין דף פ"ח ע"ב)

**אעפ"י שדיניהם כדיני ישראל, אין אתה רשאי
להזקק להם**

מאן דאית ליה דינא בהדי חברה, אסור ליה למיזל לגבי עכו"ם, שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, ותניא

היי רש"א כל מקום שאתה מוצא אגוריאות של עכו"ם, אע"פ שדיניהם כדיני ישראל אין אתה רשאי להזקק להם, שנאמר לפניהם, לפנייהם ולא לפני עכו"ם.

(תנחומא פרשתנו אות ו')

כל מי שמניח דייני ישראל והולך לפני עכו"ם, כפר בהקב"ה תחלה ואח"כ כפר בתורה

לפני ישראל ולא לפני עכו"ם, שכל מי שמניח דייני ישראל והולך לפני עכו"ם, כפר בהקב"ה תחלה ואח"כ כפר בתורה, שנאמר כי לא כצורנו צורם ואויבנו פלילים^פ.

(תנחומא שם אות ג')

המביא דיני ישראל לפני ארמים מחלל את השם

לפניהם - ולא לפני עובדי אלילים. ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני ארמים מחלל את השם ומייקר את שם האלילים להחשיבם שנאמר כי לא כצורנו צורם ואויבנו פלילים, כשאויבינו פלילים זהו עדות לעילוי יראתם.

(רש"י עה"פ)

לפניהם ולא לפני גוים

אמרו עליו על עוקילס בן אחותו של אדרינוס, שבא לחכמים, אמר להם, נתאויתי לחוקים משפטים שלכם. אמרו לו, אין אתה נימול. אמר להם, למה, אמרו לו, לפי שכתוב בתורה אשר תשים לפנייהם, לפנייהם ולא לפני גוים, וכתוב חוקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי.

דברי פרשת משפטים תורה קלג

(ספר והזהיר משפטים דף מ"ה ע"ב^{מא})

אסור לדון גם לפני ערכאות גויים שאינם עובדי אלילים

מ"ש רש"י ומייקר שם האלילים, הוא כולל דת אומה זו (ישמעאלים), אע"פ שאינם עובדי ע"א הרי הם מכחישים משפטי תורתנו, והמביא דין לפניהם ח"ו עושה עילוי לדתם על תורתנו^{מב}.

(שו"ת רשב"ץ ח"ד סימן ו')

שתי העבירות הכי חמורות דגזל וחילול השם נכללות בעון ערכאות של עכו"ם

כל המניח דיני ישראל ודן בערכאות של כותים, הנה זו עבירה אחת שמשרשה יפרו כמה עבירות. הלא ידוע כי הרציחה מן העבירות החמורות שבתורה, והעונש גדול וחמור מאד . . . ואעפ"י שעון הרציחה חמור, עון הגזל וחילול ה' חמור ממנו, כי הרוצח נמחל לו בתשובה . . . ולא כן הגזל, אין התשובה מועילה לו עד שיחזיר הגזל, ואם אינו מחזירו אינו נמחל לו לעולם. וכן חילול השם אין התשובה מועיל בו . . . ושתי עבירות אלה נכללות בעון ערכאות של כותים: חילול השם, שהרי זה בודאי מחלל את השם ונותן כבוד לאחר ותהילתו לפסילים והוא מייקר שם ע"ז להחשיב אותה. גזל, שכל המניח דיני ישראל ומוציא בערכאות של כותים, הרי זה גזל גמור, ואינו חושבו לגזל ועל כן אינו מחזיר, ולכן אין לו מחילה לעולם.

(רבינו בחיי ריש פ' משפטים)

מא) לתוכנו ע"ן תנחומא פרשתנו אות ה' (אבל שם שביקש ללמוד תורה, ולא כבס' הזהיר שלפנינו, שנתאה לחוקים ומשפטים). וע"ן עץ יוסף לתנחומא שם.

מב) אולי מקורו מס' והזהיר שנעתק לפני זה, שגורס שם "לפניהם ולא לפני גויים", ע"ש.

קלד דברי פרשת משפטים תורה

(רבינו בחיי ריש פי' משפטים)

עוז מלך משפט אהב ונתנו לישראל שהם אוהביו

ואלה המשפטים, הה"ד (תהלים צ"ט) ועוז מלך משפט אהב וכו', העוז של מלך מלכי המלכים הקב"ה, והוא אוהב את המשפט ונתנו לישראל שהם אוהביו.

(מדרש רבה, פי' משפטים פ"ל, א)

מרוב אהבתו למשפט נתנו הקב"ה לישראל

גדול הוא המשפט שהקב"ה מתגבה בו . . ומרוב אהבתו למשפט נתנו לישראל שהן אוהביו למקום, וכן הוא אומר (תהלים קמז, מט) מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, מגיד דבריו ליעקב אלו עשר הדברות, חוקיו ומשפטיו לישראל אלו הדינים. ואם תאמר, כשם שנתן לישראל כך נתן לאומות העולם כו', לא עשה כן לכל גוי אלא לישראל בלבד, דכתיב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפניהם ולא לפני אחרים.^מ

(כתב-יד ילקוט אלביחאני - חומש "תורה שלמה" עה"פ, סימן י"ב)

כל הדין בדייני עכו"ם ובערכאות שלהן הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבינו

כל הדין בדייני עכו"ם ובערכאות שלהן, אע"פ שהיו דיניהם כדיני ישראל, הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבינו, שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים

^מ ואע"פ שגם בני נח נצטוו בז' מצוות ואחת מהן דינין. רצונו לומר שאינם אותם הדיינים שנצטוו ישראל. ומכאן ראייה להשיטות שהבאתי במילואים (סימן א') שהדיינים שלהם היו כפי שיקול דעת הביי"ד ("תורה שלמה" עה"פ, סימן י"ב הע' י"ב).

לפניהם, לפניהם ולא לפני עכו"ם, לפניהם ולא לפני הדיוטות.

(רמב"ם הל' סנהדרין פ' כ"ו הלכה ז')

אפילו נתרצו בעלי הדין לדון בפני הערכאות, אסור

אסור לדון בפני דייני עכו"ם ובערכאות שלהם אפי' בדין שדנים בדיני ישראל. ואפילו נתרצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם, אסור. וכל הבא לידון בפניהם הרי זה רשע וכאילו חירף וגידף והרים יד בתורת משה רבינו ע"ה.

(שו"ע חו"מ, הלכות דיינים, סימן כ"ו סעיף א')

אסור לישראל לדון עם העכו"ם, ובפרט בערכאות שלהם (ואפילו אם דיניהם כדיננו)

ואפילו לדון עם העכו"ם בערכאות שלהן אסור, שנא' מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי^{יד}. וכל זה הוא אפילו דיניהם כדיננו, ואין בעמידה לפניהם זולתי עילוי דתם. אבל אם דיניהם אינו כדיננו, הדבר פשוט שהוא אסור, והדן לפניהם הרי הוא גזלן ופסול לעדות עד שישלם מה שנטל ממונו שלא כדיננו אע"פ שהוא בדיניהם. (שו"ת רשב"ץ ח"ב סימן ר"צ)

לשון "לפניהם" מוכח שקאי על הדיינין

ודרשו לפניהם ולא לפני כותים, מפני שהי' ראוי לומר אשר תשים להם, כמו שאמר "שם שם לו חק ומשפט". ואמר לפניהם, שהם יהיו הדיינין, כי על השופט יבוא הלשון הזה "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'", "לפני

הכהנים והשופטים, "עַד עַמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפַּט", "לִפְנֵי כָל יוֹדְעֵי דֵת וּדִין".

(רמב"ן על הפסוק)

לפניהם ולא לפני הדיוטות

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. . **לפניהם** (קאי אשבעים זקנים שעלו עמו להר קודם מתן תורה, רש"י) **ולא לפני הדיוטות**.

(גיטין דף פ"ח ע"ב)

כשם שאסור לדון לפני העכו"ם, כך אסור לדון לפני ההדיוטות

וז"ל הרמב"ן עה"פ: ודרשו עוד **לפניהם ולא לפני הדיוטות**, מפני שכתב במשפטים והגישו אדוניו אל האלקים, עד האלקים יבוא דבר שניהם, וכתוב ג"כ ונתן בפלילים, שהם הדיינים המומחין הסמוכים עד משה רבינו, ולכך אמר בכאן שהמשפטים האלה ישים אותה לפני האלקים שיזכיר, ולא לפני הכותים, ולא לפני מי שאינו שופט על פי התורה, והוא הדיוט. לזה אסור לבוא לפניו כשם שאסור לבוא לפני כותים.

אסור לדון לפני ההדיוט אעפ"י שיודע שורת הדין

ואע"פ שיודע שדיניהם כדיננו, או שההדיוט הזה יודע שורת הדין וידין לו כהוגן, אבל הוא אסור לשומו דיין ולצעוק לו שיכוף את בעל דינו לדון לפניו. וההדיוט עצמו אסור לדון להם.

גם אם הסכימו בעלי הדין לבוא לדון לפני כותים, ואפילו היו דיניהם כדיננו - אסור

ואע"פ שהזכירו חכמים שתי הכתות האלה כאחת, יש הפרש ביניהם. שאם רצו שתי בעלי הדין לבוא לפני הדיוט שבישראל, מותר הוא, ובדקבלוה עילויהו דינו דין. אבל לפני כותים אסורין הם לבוא לפניו שידון להם בדיניהם לעולם, ואפילו היו דיניהם כדיננו באותו ענין^ה.
(רמב"ן על הפסוק)

הדן בערכאות של עכו"ם אפילו בדיעבד אין דיניהם דין

לפניהם ולא לפני גוים, אפילו דנין לך דין תורה ודין אמת, כל ההולך לפניהם כופר בעיקר ומעלה יראתם, שנא' כי לא כצורנו צורם כו'. וק"ק למה לי למעוטי גוים, והא משמע מלפניהם ואפילו הדיוטות וגרים וכו', וא"כ כ"ש גוים. וי"ל דאיצטריך לפני גוים אפילו בדיעבד דאין דיניהם דין, אבל הדיוטות וגרים נהי דלכתחילה אינם דנין, מ"מ בדיעבד דיניהם דין.

(כתב-יד מושב זקנים, הובא בתורה שלמה כאן, אות כ"ח סוף הע' כ"ח)

מה) ועיין שו"ת הר"ן (סימן ע"ג), וד"ל: מפשט הסוגיא שבסוף המגשר (גיטין דף פ"ח ע"ב) יראה כדבריו, שאם קבלו עליהם בעלי הדין לדון לפני הכותים, שרי, שהרי השוו לפני ההדיוטות כלפני כותים, ולכאורה נראה, דכי היכי דהתם בשקבלו עליהם, שרי, בערכאות שלהם נמי נימא הכי, דלהוי כנאמן עלי אבא. אבל אין הדבר כן מפני מה שמוזכר במדרשות, וכלשון הזה כתב הרמב"ן ד"ל בפירוש התורה בספר ואלה המשפטים: ואעפ"י שהזכירו חכמים כו' [ומעתיק את דברי הרמב"ן שלפנינו], ע"ל.

ועיין חומש תורה שלמה, כרך י"ז, פרשתנו סימן כ"ח (ומציין שם גם לתורה שלמה פי יתרו, כרך ט"ו, מילואים סימן ז' (דף קמ"א), בהערה על הסתירה שיש בין דברי הרמב"ן שלפנינו, למ"ש בשמו בחידושי הר"ן (סנהדרין דף ב' ע"ב), שאסור לבוא לפני הדיוטות, ואעפ"י שקיבלו עליהן בעלי הדין את דינם, כדרך שאסור לבוא לפני הכותים, עיי"ש.

נע"פ מ"ש ברמב"ן שם, שלפני הכותים אסור לדון לעולם כו', יש לבאר בעומק יותר דיוק תיבת "לפניהם" שבכתוב, דלא רק שאסור להביא דין ישראל לפני שופט גוי, אלא יתירה מזו, שאסור לאיש מישראל גם לעמוד בבית-דין של הגויים בתור שופט (וכיו"ב).

וזהו "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", ודרשו לפניהם ולא לפני הגויים, שהדינים נמסרו רק לבני ישראל, ולפני הגויים אסור לעמוד בדין אפילו בתור שופט וכדומה. (וכנ"ל, דעם העכו"ם אסור לדון בכל אופן שיהי').

ועיין בארוכה בענין דיינים הדיוטים - חומש "תורה שלמה", יתרו חלק ט"ו, מילואים סימן ז'.

מוטב למנות עמי הארץ, ובלבד שלא לדון בערכאות של עכו"ם

ועיירות שאין בהם חכמים הראויים להיות דיינים, או שכולם עמי הארץ, וצריכים להם דיינים שלא ילכו לפני ערכאות של עכו"ם, ממניס הטובים והחכמים שבהם (לדעת אנשי העיר) אעפ"י שאינם ראויים לדיינים. וכיון שקבלו עליהם בני העיר, אין אחר יכול לפוסלן. וכן כל ציבור יכול לקבל עליהם בית דין שאינם ראויים מן התורה.

(רמ"א חו"מ סימן ח' ס"א)

ומקורו בשו"ת הרשב"א (ח"ב סימן ר"צ) ועוד תשו' שהביא הבית יוסף בחו"מ סימן ח'. ועיין חו"מ סימן כ"ב וסימן ל"ז.

*

והנה כל האמור לעיל הוא בנוגע להאיסור לדון דיני ישראל בערכאות של עכו"ם, או גם לדון עם העכו"ם (היינו דיין ישראל בצירוף שופט עכו"ם) דינו של ישראל. ולהלן יבואר דאסור לדון לפי חוקי הגויים - גם על ידי דיני ישראל וגם בבתי דינין של ישראל, ויתירה מזו, דאסור ליהודי אפילו ליכנס בבית ערכאות של עכו"ם.

*

**גם כשממנים בעלי שכל לדון לפי מוסרי האדם,
אינם רשאים לקבל עליהם חוקי העמים או לחוקק
חוקים**

יש עוד המחאה של אנשים שלא למדו כלל תורה, והם ידונו כפי משפט בני אדם בשכלם, והוא במקום שאין ביניהם גמיר כלל וכו'. ואע"ג דליכא ביניהם דיין שידין ע"פ משפטי התורה, ומוכרחים למנות בעל שכל לפי מוסרי האדם, אינם רשאים לקבל עליהם חוקי עמים או לחוקק חוקים. שהשופט כל דין שלפניו לפי הנראה אליו, זהו בכלל פשרה, ואין ניכר הדבר שעזבו מקור מים חיים לחצוב בורות נשברים. אבל אם יסכימו על חוקים, הרי הם מחללים את התורה. ועל זה נאמר אשר תשים לפניהם ולא לפני הדיוטות.

ישראל השופט על פי חוקים בדויים (ומכש"כ עפ"י חוקי הגויים) הוא יותר מגונה מהדן לפני ערכאות של עכו"ם

ואין נפקותא בין בא לפני אינם-ישראלים, ובין ישראל ששופט ע"פ חוקים בדויים. ועוד הדבר יותר מגונה, שהמירו את משפטי התורה על משפטי ההבל. ואם יסכימו בני העיר על זה, אין בהסכמתם ממש, ואם יכופו על זה, משפטם גזלנותא ועושק, ומרימים יד בתורת משה. (חזון איש חו"מ סימן ט"ו ס"ק ד')

הנכנס בערכאות של גוים הוא בכנפי הסטרא אחרא הנכנס בערכאות של גויים, או בבית תיפלותם וכיוצא, הוא בכנפי הסטרא אחרא, ומטמאין אותו מעט מעט, ולא ידע כי בנפשו הוא.

(חסד לאברהם, עין הקורא, נהר ס"ז)

*

והנה, אעפ"י דאיתא במכילתא ריש פ' משפטים דמותר להם לדייני ישראל לדון את העכו"ם (וז"ל המכילתא: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, רבי אלעזר בן עזריה אומר, הרי הגויים שדנו כדיני ישראל שומע אני יהו קיימים, תלמוד לומר ואלה המשפטים [וגו']), **אתה דן את שלהם והם אינן דנין את שלך, עכ"ל** -

הרי הדברים אמורים בדייני ישראל, ובזמן שיד ישראל תקיפה וכו', אבל בודאי אין הדברים אמורים בזמן הזה, ובפרט - שיהודי יהי שופט בערכאות שלהם, וכן להשתתף ב"חבר מושבעים" ("דזשוריי" בלע"ז).

ואחד מן הטעמים לאסור לישראל לדון דינו של עכו"ם הוא, מפני שיתכן שהעומד לדין הוא זכאי בדינו, ומסיבות מסיבות שונות ימצא (ע"י השופט או ע"י "חבר המושבעים") אשם בדינו, ויוציאו ממנו כסף שלא בצדק - והרי **גזל הגוי חמור יותר מגזל יהודי**, כדלהלן.

גזל הגוי חמור יותר, לפי שגורם לחילול השם

איסור גזל הוא בין מישראל ובין מגוי, אעפ"י שהוא עובד ע"ז. אדרבה, **גזל הגוי חמור יותר, לפי שגורם לחילול ה'**, והגוי מקלל את דת ישראל ומבזה האומה הישראלית. לכך הזהירה תורה לא לגזול אפילו מן הגוי [במקום שיש חילול ה'].

(ח"י דף קס"ב, הובא בילקוט מעם לועז, ויקרא ע' רפ"ט)

הגוזל מגוי, שר של אותה אומה מקטרג עליו בפני הקב"ה

כל הגוזל מגוי, עומד השר של אותה אומה שלמעלה והוא מקטרג בפני הקב"ה, ואז נגזר שהשפע שנועד לאדם זה, נוטלו שר האומה ההיא ונותנה לאומתו, ומשאירו יבש מן הטובה.

(ח"י שם, בשם ס' הקנה, הובא בילקוט מעם לועז שם)

ועיין בארוכה אנציקלופדי תלמודית, כרך ה', ערך גזל הגוי (ע' תפ"ז ואילך). כרך ט"ו, ערך חלול השם (ע' שני"א-שני"ג). וש"נ.

*

והנה נוסף על כל האמור לעיל, יש לדון בענין השתתפות של **רב** וכו' בערכאות של עכו"ם, וכדלהלן.

אדם חשוב שאני

הנה מבואר בריבוי מקומות בש"ס ופוסקים^מ בענין "אדם חשוב שאני". "אדם חשוב" הוא תלמיד חכם, מפורסם בחסידות, נכבד בעיני העם, ממונה וראש ישיבה או עשיר גדול וכיוצא בו.

ובנדו"ד, בענין ערכאות של עכו"ם, איתא^מ דאדם חשוב אסור להעיד ביחידי בערכאות של עכו"ם. שכיון שאדם חשוב הוא, יסמכו עליו כמו על שני עדים, ויוציאו ממון על פיו, ונמצא מפסיד להנתבע שלא כדין.

ועפ"ז גם בנידון דידן, השתתפות בחבר מושבעים ("דזשורי" בלע"ז), הרי אי אפשר לשתף אדם חשוב, כי יתכן מאד ששאר חברי הדזשורי יסמכו עליו, מבלי התחשב בזה שדעתו היא רק דעת יחיד.

ויתירה מזו, דכיון שאדם חשוב ותלמיד חכם הוא, הרי יתכן ששאר חברי המושבעים יסמכו על דעתו ושכלו בענין חיובו או זכאותו של הנידון, גם מבלי לדון בעומק בפרטי הדו"ד. וע"ד המבואר בש"ס חולין (דף ק"ז ע"ב), דבסעודה שיש בה אדם חשוב, אין השמש צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה, כי בעת עשיית הברכה על הפרוסה הראשונה השמש סומך על נוכחותו של האדם החשוב והוא בטוח שלא ימנעו ממנו לחם כל הצורך.

ואף שלפי חוקי המדינה הרשות נתונה לכל אחד מחברי הדזשורי לשכנע את חבריו שיסכים אתו - הרי מובן ופשוט

(מו) עיין בארוכה אנציקלופדיה תלמודית, כרך א', ערך אדם חשוב (ס"ע קעה ואילך). וש"נ.

(מז) ב"ק (דף קי"ד ע"א) בעיא דלא איפשטא. ועיין שו"מ סימן כ"ה, שההלכה היא שאסור.

שצריך לשכנעו שיונח אצלו בשכלו, ולפי שיסכים אתו מפני כבודו והיותו אדם חשוב.

אדם חשוב לענין חלול השם

עוד מבואר בענין אדם חשוב, שיש דברים, שאעפ"י שאצל שאר בני אדם אינם נחשבים לעבירות כלל, אבל אם עשאם אדם חשוב - שאין ראוי לאדם כמותו לעשות כמעשהו, ומבוקש ממנו יותר מזולתו - אזי הם בכלל חילול השם^{מח}.

ובנדו"ד, בענין השתתפות בחבר משובעים ("דזשורי" בלע"ז), הרי יתכן שהדזשורי תחליט לזכות נאשם כזה שכל העולם חושבים שהוא אשם (דוגמא מפורסמת לזה: משפט "אָו.דזשעי. סימפסאָן), ואז יהי' מזה חילול השם גדול, שביניהם הי' אדם חשוב תלמיד חכם וכו', ומאיזו סיבה שתהי' הצטרף גם הוא לזיכוי של הנאשם (או לכה"פ שהמשפט ישאר בבחינת "בעיא דלא איפשטא", "הענג דזשורי" בלע"ז, וכיו"ב).

*

ולהעיר, שבנוגע לענין חלול השם אינו תלוי כלל אם הוא באמת "אדם חשוב" או לא. כי אפילו אם באמת אינו אדם חשוב, או שהוא אכן אדם חשוב אבל הוא עניו ושפל בעיני עצמו וכו' ואינו מחשיב את עצמו לאיש מורס מעם וכו', אעפ"כ בענין חלול השם תלוי הדבר מה יאמרו האנשים הרואים אותו.

(מח) ע"ן בארוכה אנציקלופדי' תלמודית, כרך ט, ערך ח' חלול השם סעיף ה' (ס"ע ש' מז' ואילך). וש"נ.

קמד דברי פרשת משפטים תורה

וכידוע ההוכחה לזה מש"ס יומא (דף פ"ו ע"א): **היכי דמי חילול השם, אמר רב^{מס} כגון אנא אי שקילנא בישרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, עכ"ל** (ופי' רש"י: וכשאני מאחר לפרוע הוא אומר שאני גזלן ולמד ממני להיות מזלזל בגזל). - אף שבודאי רבינו הקדוש הי' עניו וכו', ולא החשיב את עצמו לאדם גדול. וכן הוא גם בנדו"ד.

- ב -

**ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה,
והשביעית תשמטנה ונטשתה וכו'.**

אפשר לפרש בהקדם דברי הנו"ע עה"פ כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד כו', באמצע ד"ה כי תקנה, וזל"ק: שש שנים יעבוד, רמז לשנותיו של אדם, דהיינו, ששה עשירות שנים צריך לעבוד. ובשביעית יצא לחפשי חנם, אז אין צריך עבודה בכח, רק שהוא ממילא דבוק בו ית', והוא חפשי מיצר הרע ומכל גשמי העוה"ז.

והשיב את אשמו בראשו (ה, ז).

יבואר עפ"י מה שכתבו בספרי תלמידי בעש"ט (עפ"י האריז"ל) שמי שחטא בעון גזל צריך להתגלגל עוד פעם עד שישלב גזילתו מה שגזל (ועי' בספר דרך אמונה הספרדי, ערך גזל).

- ג -

**ועבדתם את ד' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך
והסירותי מחלה מקרבך (שמות כ"ג, כ"ה)**

ויל"פ, על פי מה דאיתא (אורח חיים סימן רל"א) בכל דרך דעהו שכל מעשיו יהיו לשם שמים, ואפילו דברים של רשות כגון האכילה והשת"י וההליכה והשיבה והקימה והשיחה לא יכוין בהם להנאתו אלא לעבודת בוראו כדי שיהי' לו כוח לעבודתו ית"ש, ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד. ויותר מזה מבואר בדברי הרא"ש (פ"ק דברכות סי"ג) שפסק לענין ברכת התורה שאפילו הפסיק ויצא לעסקיו, לא הוי הפסק והיסח הדעת ואינו צריך לחזור ולברך כשחוזר

ללימודו כי תמיד דעתו על לימודו, ובאגור (סי' א') ביאר דבריו כי אפילו בשעה שעוסק האדם במשא ומתן ושאר דברי הרשות גם שם צריך לזהר בדיני התורה השייכים בהם ולכן לא הוי היסח הדעת כי גם שם הוא לומד ומקיים את דברי התורה.

ולפי' האדם אשר אינו מסיח דעתו מעבודת השי"ת אף דעת עסקו בעניני עוה"ז האיש הזה כל מעשיו הוא עבודה להשי"ת.

והנה כתב בבית שמואל אחרון (פר' שמיני) לפרש דברי הגמ' (ביצה טז.) אמר ר' זירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא, כי החכם אוכל כדי שיהי לו כי לעבודת הבורא והפתי מחוסר דעת אוכל שיהי לו כח לעבוד עבודת עולם הזה להרויח ממון ולמה לו ממון כדי שיהי לו לאכול, וא"כ אוכל לחם כדי שיהי לו לחם, והיינו בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא, שאוכלים לחם כדי שיהיו אוכלים אחר כך גם כן לתך ואינם משימים אל לבם לעבוד את בוראם על ידי האכילה עכ"ד, ובפרט בשב"ק שעצם חלק מעבודת היום הוא האכילה.

ועיקר העבודה הוא שאפילו בשעת עוסקו בעניני עוה"ז אכילה ושת"י משא ומתן ג"כ צריכים לעבוד הקב"ה, ומביא הבעש"ט הק' (בצוואת הריב"ש אות קכ"ו) שכך הוא רצון השי"ת שיעבדו אותו כל האופנים אפילו בעניני הגשמיות ולכן הזמין השי"ת רק כדי שיעבדו אותו אפילו באופן כזה, ועל דרך זה פירש בחתם סופר (פר' תולדות עמוד רנה) אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט דהיינו שאין להקדים ולהעדיף אמירת דברי תורה בקנה יותר מן האכילה

בושט אלא צריך שיהיו שניהם שוים במעלתם לעבוד את השי"ת עם הושט כמו עם הקנה.

ובזה יתבאר הרמז ועבדתם את ד' אלקיכם שתעבדו את ד' אפילו שבשעת העבודה אתם עוסקים בעניני עוה"ז כדי וברך את לחמך ואת מימך שתהי' לכם פרנסה, אפ"ה תעבדו את ד' אלקיכם שעבודה כזו נחשבת אצל הקב"ה.

- ג -

ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה, והשביעית תשמטנה ונטשתה וכו' (שמות כג, י'), יא).

אפשר לפרש בהקדם דברי הנו"ע עה"פ כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד כו', באמצע ד"ה כי תקנה, וזל"ק: שש שנים יעבוד, רמז לשנותיו של אדם, דהיינו, ששה עשירות שנים צריך לעבוד. ובשביעית יצא לחפשי חנם, אז אין צריך עבודה בכח, רק שהוא ממילא דבוק בו ית', והוא חפשי מיצר הרע ומכל גשמי העוה"ז.

פרשת תרומה

- א -

ועשו ארון עצי שטים וגו' (שמות כ"ה י')

כתב בספה"ק נועם אלימלך וז"ל, נראה לפרש דהנה הארון והשולחן והמנורה הם רמז על בני חיי ומזוני, דהיינו הארון רמז על חיי דע"י התורה הקדושה נמשכים חיים לעולם כמ"ש ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, והשולחן הוא ממילא רמז על מזוני, ואיתא בגמ' חיי ובני ומזוני לאו בזכותא תלי' מילתא אלא במזלא. ויש לומר הפירוש כך דימי החול נקראים זכותא מלשון זכוכית והוא מחמת שהצדיק רואה בהם באספקלריא שאינה מאירה היינו שהוא כעין חציצה ומחיצה קצת המפסקת, אבל קדושת יום שבת קודש נקרא מזלא דהוא עולם עליון והוא בגימטריא ע"ח ג' הויות, והם כנגד שלש סעודות של שבת קודש. וע"י הצדיק ממשיך את השלש הנ"ל דהיינו ע"י שלש הויות הנ"ל שהם בגימ' מזלא הוא ממשיך חיי ובני ומזוני שבשבת קודש הצדיק בא בקדושה רבה וכאלו רואה באספקלריא מאירה שאין דבר חוצץ נגדו, עכדה"ק עיי"ש.

היוצא מדבה"ק דבשב"ק שהוא בבחינת מזל"א וההשפעות יורדים אז בבחינת אספקלריא מאירה ואין דבר חוצץ נגדו, ממשיכים אז בני חיי ומזוני רויחי.

ועפ"יז אפשר לפרש מארז"ל תיכף לתלמידי חכמים ברכה (ברכות מב., תדא"ר כ), דהנה איתא בזוה"ק דהתלמיד חכם נקרא שבת"א דכולא שתא, שהת"ח הוא בבחינת שבת אף בימות החול. וכיון שהוא בבחינת שבת א"כ משפיע בני חיי ומזוני רויחי כמו השבת כמ"ש בנוע"א הנ"ל, וע"כ אמרו

דתיכף לתלמידי חכמים ברכה, כי הת"ח שהוא בבחינת שבת כל השבוע, משפיע בני חיי ומזוני רויחי, ודו"ק.

- ב -

ועפי"ד הנועם אלימלך עלה במצודתי לפרש בס"ד מאמר הגמרא (ביצה דף ט"ו ע"ב, דף ט"ז ע"א) מאי כי חדות ה' היא מעוזכם, אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בר' שמעון, אמר להם הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע. עוד שם בגמרא, ואמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בר' שמעון הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם אדר, אי נמי אדרא כשמיה, כדאמרי אינשי אדרא דקיימא לדרי דרי וכו'. פירש"י יטע בהן אדר - אילן חשוב הוא יש לו שם למרחוק ואומרים פלוני יש לו אדר בשדהו ומתוך כך היא נקראת על שמו ואם הולך למדינת הים ובא אחר והחזיק בה יש לו עדים הרבה שהיתה שלו, ואילו מכרה היה הקול יוצא להיות נקראת על שמו של שני. שנאמר אדיר במרום - כלומר שאדר לשון קיום וחוזק, ולכך נקרא אדר עכ"ל.

ואח"כ אמר שם בגמרא, תני רב תחליפא אחוה דרבנא חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה (עיין ב"ח שגורס כן) חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו. אמר רבי אבהו מאי קראה, תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגיגנו, איזהו חג שהחודש מתכסה בו, הוי אומר זה ראש השנה, וכתוב כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, מאי משמע דהאי חק לישראל דמזונא הוא, דכתיב ואכלו את חקם אשר אמר להם פרעה, מר זוטרא אמר מהכא הטריפני לחם חוקי.

וברש"י כל מזונותיו של אדם כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא ניזון משם קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו, ויש לו ליהרר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו. חוץ מהוצאת שבתות - אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצורכו ומהיכן תבואהו, אלא לפי מה שרגיל ממציאין לו לשעה או לאחר שעה. פוחתין לו - כלומר ממציאין לו שכר מועט ע"כ.

- ג -

ונראה לומר דבר חדש בס"ד עפ"ד הנועם אלימלך הנ"ל בריש דבריננו, דעפ"ז יבואר הסמיכות בין ג' המימרות שבגמ', דהנה התוסי' (ביצה שם) בד"ה לוו עלי ואני פורע, כתבו וז"ל והא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הני מילי כשאין לו לפרוע (ובמסורת הש"ס הביא מרש"ל, כלומר אלא אא"כ יטול מן הצדקה, אבל הכא מיירי שיש לו משכונות כדי לפרוע ואין לו מעות, לכך אמר לוו עלי).

ולפי"ד ספה"ק נועם אלימלך הנ"ל שכתב דהשבת משפיע בני חיי ומזוני מבחינת אספקלריא המאירה בלי שום חוצץ נגדו, אפ"ל דבאמת הכוונה במה שאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, היינו כשאין לו בטחון שהשבת ישפיע לו כל טוב עוה"ז אז יעשה שבתו חול, אבל מי שמאמין בכח השבת דע"י שילוח לכבוד השבת יושפע לו מיום השבת כל טוב עוה"ז, ממילא יכול ללוות ואין לו לפחד שלא יהא לו מה לשלם. וז"ש לוו עלי "ואני פורע", שהקב"ה ישפיע לו ממון הרבה שיוכל לשלם כל חובותיו שלוח על שבת זה, ולא עוד אלא שיושפע לו מכל טוב עוה"ז.

וזהו סמיכות המימרא הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר אדיר במרום ה', דהוא בחינה אחת עם הנאמר מקודם, דהנה לפי הנ"ל מרש"י דאדר לשון חוזק ולכך נקרא אדר, וכשיש לו שם למרחוק הקול יוצא שהוא על שמו, י"ל דהנה אחז"ל בזוה"ק שבת שמא דקוב"ה, ומכיון שהשבת הוא שמו של הקב"ה הרי הכל יודעים שכל ההשפעות נשפעים מיום שבת, כאז"ל כל ברכאין דלעילא ולתתא ביומא שביעאה תליין, וכיון ששבת שמו של הקב"ה, ע"כ משפיע הקב"ה על ידו כל טוב עוה"ז, וכדברי הנוע"א הנ"ל.

וזהו הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר אדיר במרום ה', פי' דכמו שהרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר ואז לא יבואו בני אדם לגזול שדהו כמ"ש רש"י, כמו כן בענין שב"ק, דע"י שדבוק בקדושת השבת אין הקליפות והתיצונים חומסים ממנו השפעות עוה"ז, כיון שדבוק בקדושת השבת שהוא כמו קדושת הקב"ה בעצמו, וזהו הסמיכות למ"ש מקודם לו עלי ואני פורע, דטעם אחד להם.

ואח"כ מביא הגמרא מאמר ר' תחליפא שאמר כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה חוץ מהוצאת שבתות וכו', דלכאורה צ"ב מה יש לו מזה שאינו קצוב בראש השנה מה שיהי' לו על הוצאת שבת, הלא סוף כל סוף ממילא צריך להוציא הוצאות שבתות ויו"ט ג"כ. וגם מאי כוונת הגמרא "ואם הוסיף מוסיפין לו".

- ד -

ועפ"י ד הנועם אלימלך הנ"ל מבואר שפיר, דכוונת הגמ' דמה שאדם מוציא לשבתות ויו"ט לא רק שאינו מגרע בזה ממה שנקצב עבורו בר"ה, אלא אדרבה השבת משפיע לו

שיצא לגמרי ממה שנכתב ונקצב עליו בראש השנה, והרי השבת משפיע בבחינת אספקלריא המאירה שאין דבר חוצץ נגדו.

וזהו הכוונה **חוץ** מהוצאת שבתות והוצאת יו"ט, פי' דזה מוציא אותו לגמרי ממה שנקצב עליו, ומשפיע עליו יותר ממה שנקצב לו. וזהו **"ואם הוסיף מוסיפין לו"**, דאם מוסיף לקדש השבת ויו"ט, אדרבה השבת משפיע לו שיוסיפו לו מן השמים בבחינת אספקלריא המאירה וממילא אין קץ להשפעות הטובות הנשפעים עליו.

ומוכן שפיר הסמיכות לבי' מימרות הקודמים, דשלשתם ענין אחד הם, דהשבת משפיע עליו כל טוב יותר ממה שנקצב עבורו, ודו"ק.

- ה -

עוד אפשר לבאר דברי הנוע"א למה מקבל שכר גדול כזה, שע"י שמלוה לו מעות להוצאת שבת נהפך המזל מרע לטוב?

שאחר שהגמ' מביא דברי חז"ל כל מזונותיו כו' מביא הפ' כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, מאי משמע דהאי חק לשני דמזוני הוא דכתיב ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה, מר זוטרי אמר הטריפני לחם חקי ע"כ.

ואמרינן בתפילת ראש השנה באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חק ומשפט, שהמליצת יושר הוא ע"י שאנו מקיימים החק בלי טעם, ואם אנו עושים מצד הדין מגיע לנו הכל מצד הדין אבל אם אנו עושים לפנינו משורת הדין שמלויים לכבוד שבת אז מגיע לנו ג"כ לפנינו משורת הדין כדאמרינן במס' קידושין (לט:), שכר מצוה בהאי עלמא

ליכא, וכתבו המפרשים ז"ל דקאי דוקא על עיקר המצוה, אבל אם אנו מחמירים על עצמינו בסייגים וגדרים והידורי מצוה, על זה איכא ג"כ שכר בעוה"ז.

וממילא מובן המשך הפסוקים הנ"ל לבני לוו עלי ואני פורע, שע"י שמלוה להוצאת שבת (כשאין בידו לפורטה אפילו שוה פרוטה, ואינו חושב מאין יקח כסף להוצאת הבית בשבוע הבא) ובוטח בהקב"ה כדאיתא בגמ' הנ"ל, שיהיה לו לשלם הכסף בחזרה, אמר להם הקב"ה לישראל בני לוו עלי ואני פורע, וכפי רש"י ז"ל ממציאים לו לשעה או לאחר שעה, ובזכות הבטחון, ובזכות גודל מעלת קדושת השבת, מהפכים לו המזל מרע לטוב.

- ו -

איתא במשנה קידושין (לט ע"ב) כל העושה מצוה אחת מטיבין לו כו', ובספר נועם אלימלך בפרשת בשלח עה"פ ואתה הרם את מטך וגו' מבאר שמי שנוהר במצוה אחת לעשותה בכל פרטי ודקדוקי במסירת נפש, הקב"ה עוזרו לקיים כל המצות, וכמו כן כתב הערבי נחל בפרשת בהעלותך ד"ה ועתה וכו' עיי"ש. ובפרט במכבד את השבת ששקולה כנגד כל המצות, כנ"ל בנוע"א, מקבל שכר גדול כזה שמהפכין לו המזל.

- ז -

עוד אפשר לפרש למה דוקא על ידי שמכבד את השבת נהפך לו המזל מרע לטוב, בהקדם דברי התולדות יעקב יוסף פרשת משפטים, דיש שני סוגי אנשים, אחד המתנהג עפ"י הטבע שהוא גימטריא אלקים בחינת מלכות, סוג שני

המתנהג למעלה מהטבע בחינת צדיק מושל ביראת אלקים, שהוא מבטל גזירות אלקים, וזהו בחינת יוסף הצדיק, וכאשר אחד באחד יגשו (איוב מ"א, ע"י ב"ר פצ"ג) ונתחברו שני סוגים הנ"ל נעשה הכל בחינה אחת כנודע כי זה כסא לזה, כאשר שמעתי ממורי הרבה מזה, כמו שמצינו שני אנשים שאחד נעשה לבוש וכסא לחבירו, כמו זה שמתנהג עפ"י המדריגה שהיא למעלה מהטבע, ומכל מקום כל צרכיו נעשה עפ"י בני אדם המתנהגים בטבע, אם כן נעשה זה כסא לזה, ובהתחברם אחד באחד יגשו נעשה הכל אחד, והבן עכלה"ק.

ובאמת אף אם נולד האדם במזל הטבע שיוצרך לעמול על פרנסתו, אך כל זה רק אם מתנהג בדרך הטבע, אבל אם מהפך הטבע ומתנהג שלא כדרך הטבע (שבגימטריא אלקי"ם), ומלווה לו להוצאת שבת לשם הקב"ה וכדי לקיים מצוותיו יתב"ש, אז השי"ת מהפך המזל והטבע שלו ונעשה מדין רחמים, וכדברי התולדות יעקב יוסף הנ"ל.

- ח -

עוד יש לפרש וכע"ז פרשתי הפסוק "אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם".

יש לדייק למה כתיב לשון "אם", שהוא כמו תנאי, ולא כתיב בלשון ציווי, בחוקותי תלכו.

ואפשר לומר בהקדם הגמרא (עבודה זרה דף ה' ע"א) תנו רבנן אם בחוקותי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר לו עמי שומע לי וגו' כמעט אויביהם אכניע, ואומר לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו'.

וּכְתַב הַמֵּהֲרַשִּׁיא בְּחִידוּשֵׁי אֲגָדוֹת וּז"ל: נִרְאָה דַּה"פ לִפִּי שְׁמֵלֶת "אִם" בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה נֹאמֵר בִּלְשׁוֹן סִפֵּק וּתְלוּי וַיֵּצְאוּ מִן הַכֶּלֶל, כְּגוֹן אִם כּוֹפֵר יוֹשֵׁת עֲלָיו וְאִם כֶּסֶף תִּלּוּה כִּפְרִישִׁי בַּחֹמֶשׁ. וּמִצִּינוּ קֶרֶב לִלְשׁוֹן זֶה בִּמְבַקֵּשׁ, כְּמוֹ אִם יִהְיֶה אֲלֵקִים עֲמָדִי, וְעַל כֵּן אָמַר דָּאִם בַּחֲקוּתֵי תִלְכוּ אֶל תִּפְרַשְׁהוּ בִלְשׁוֹן סִפֵּק וּתְלוּי כִּחְבְּרוּ בִּפְרָשָׁה זֹו וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ וְגו', אֲךָ תִּפְרַשְׁנוּ בִלְשׁוֹן מִבְּקֵשׁ וּתְחַנּוּנִים, דְּכֵן מִצִּינוּ דַּהֲקִב"ה מִבְּקֵשׁ דָּבָר זֶה מֵהֶם שֶׁנֹּאמַר לוֹ עֲמִי שׁוֹמֵעַ לִי וְגו' וְק"ל, עכ"ל.

וּבִזָּה יוֹבֵן, דָּאֵף אֲמַנְס שְׁכָר מִצּוּה בַּהֲאִי עֲלֵמָא לִיכָא, הִיכָא שֶׁהַמִּצּוּה הוּא צִוּוּי, אֲבָל הִיכָא שֶׁאֵנוּ מִקִּיָּיִמִּים הַמִּצּוּה מִחֲמַת אֲהַבַת ה', ע"ז מִקְבִּלִים שְׁכָר גַּם בַּהֲאִי עֲלֵמָא. וְזֶהוּ אִם בַּחֲקוּתֵי תִלְכוּ, שֶׁהַקִּב"ה כְּבִיכּוֹל מִבְּקֵשׁ בִּלְשׁוֹן תְּחַנּוּנִים (כְּדִבְרֵי הַמֵּהֲרַשִּׁיא בְּגַמ' הַנִּ"ל) שֶׁנִּקְיִים הַמִּצּוֹת, וְאֵנוּ

(ו) וּז"ל הַרְמַבִּי"ם ה' תְּשׁוּבָה פ"י ה"ג: כִּי־צַד הִיא הָאֲהָבָה הָרְאוּיָה, הוּא שִׂיֵּאֲהַב אֶת ה' אֲהָבָה גְּדוּלָּה יִתִּירָה עֲזָה מְאֹד עַד שֶׁתֵּהָא נַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בָּאֲהַבַת ה', וְנִמְצָא שׁוֹגֵה בַּה תְּמִיד כֹּאֲלוֹ חוֹלָה חוֹלֵי הָאֲהָבָה, שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ פְּנוּיָה מֵאֲהַבַת אוֹתָהּ הָאִשָּׁה, וְהוּא שׁוֹגֵה בַּה תְּמִיד בֵּין בִּשְׁבַתּוֹ בֵּין בְּקוֹמוֹ בֵּין בִּשְׁעָה שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה, יֵתֵר מִזֶּה תִּהְיֶה אֲהַבַת ה' בִּלְבַב אוֹהֲבִיו כְּמוֹ שְׁצוּנוֹ בְּכָל לִבְבֶּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ, וְהוּא שֶׁשְׁלָמָה אָמַר דֶּרֶךְ מִשַּׁל כִּי חוֹלֵת אֲהָבָה אֵנִי, וְכָל שִׁיר הַשִּׁירִים מִשַּׁל הוּא לַעֲנִין זֶה, ע"כ.

בְּסִפְרֵי הַרוֹקַח בְּשׁוֹרֵשׁ הָאֲהָבָה בַּע"ה, וּזְל"ק: הָאוֹהֵב אֵינוֹ חוֹשֵׁב הַנָּתַת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בְּטִיּוּלִי אֲשֶׁתּוֹ וְלֹא בִּבְנֵי וּבִנּוֹתָיו, וְהַכֵּל כֹּאֵין נִגְדוּ רַק לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן בּוֹרְאוֹ וְלִזְכוֹת אֲחֵרִים וּלְקֹדֶשׁ שְׁמוֹ, וְלִמְסוֹר עֲצָמוֹ בָּאֲהַבַתּוֹ כֹּאֲבֵרָהֶם אֲבִינוֹ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם שֶׁאֵמַר הַרִימוּתֵי יָדֵי אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נֶעַל (בְּרֵאשִׁית י"ד), וְכִפְנָחֶס שֶׁמֶסֶר עֲצָמוֹ כֶּשֶׁהֲרָג זִמְרִי (בְּמִדְבָר כ"ה). וְאֵין מִנְשָׂאֵין אֶת עֲצָמָן וְאֵין מְדַבְּרִים דְּבָרִים בְּטָלִים, וְאֵינֶם רוֹאִין פְּנֵי נָשִׁים, וְשׁוֹמְעִים חֲרַפְתָּם וְאֵינֶם מְשִׁיבִין, וְכָל מַחֲשַׁבוֹתָם עִם בּוֹרֵאֵם, וּמִנְעִימִים זִמְרִים לְקוֹנֵם, וְכָל עֲשִׂיַּת מַחֲשַׁבוֹתָם בּוֹעֵר בְּאֵשׁ אֲהַבַתּוֹ יִתְבַּרֵךְ, אֲשֶׁרִיּוֹ בִּזָּה וּלְבָא, וְהַנֶּפֶשׁ מִלֵּאָה אֲהַבַת ה' וְקְשׁוּרָה בַּעֲבוּתוֹת הָאֲהָבָה בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב, וְלֹא כְּעוֹבֵד רַבּוֹ בַּעַל כְּרָחוּ, אֲלֵא לְהַשְׁלִים רִצּוֹן בּוֹרְאוֹ וּלְעוֹבְדוֹ בְּשִׂמְחָה וּבִישׁוּרוֹת לֵב, עכ"ל.

מקיימים אותם מחמת אהבת ה', ע"ז שפיר מגיע שכר בהאי
עלמא, ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

וכמו"כ כאן שעושה ומלוה לו בשביל גודל אהבתו לה'
וע"ז מקבל השכר שמהפכין לו המז"ל מרע לטוב.

פרשת תצוה

**ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך
כתית למאור להעלת נר תמיד (כז, כ)**

- א -

אפ"ל הכוונה עפמש"כ בספה"ק "קדושת לוי" (שיר
השירים) להבין למה ברא הקב"ה שיפול הצדיק ממדריגתו,
הלא לכאורה הוא יותר טוב שיעמוד צדיק תמיד על מדריגתו
הגדולה לעבוד השי"ת בשכל גדול ולאהוב אותו אהבה
שלימה, ומביא מהבעש"ט הק' שאמר שזה שנופל הצדיק
ומתחזק לחזור ולשוב לאיתנו מזה נבראו נשמות, והוא כמו
שמי שרוצה להעלות חבירו מטיט ורפש שצריך גם הוא לירד
סמוך לרפש להעלות אותו.

ובספה"ק "תולדות יעקב יוסף" (פר' ואתחנן) מביא משל על זה למלך ששלח בנו למרחקים שיהי' לו אח"כ יותר תענוג, וברבות הימים נשכח מבן המלך כל תענוגי המלך ושלח אחריו ולא רצה לחזור לאביו, וכל מה ששלח המלך יותר שרים חשובים אחריו לא הועילו כלום, עד שהי' שר אחד חכם שהשפיל עצמו כדמות הבן ההוא ונתקרב אליו ועי"ז השיבו אל אביו, דהשרים החשובים לא הועילו כלום משום שהם היו גדולים ממדריגת בן המלך, רק השר החכם שהשפיל עצמו למדריגת בן המלך עי"ז השיבו אל אביו.

והנמשל מובן, דהצדיק כשרוצה לקרב נשמת בניי אל אבינו שבשמים, ובהיות שהצדיק יותר גדול במדריגה מבניי צריך לירד ממדריגתו ולהתקרב אל בניי בבחינתם ועי"ז יכול להשיבם אל אבינו שבשמים.

ועיין בספה"ק נועם אלימלך (פרשת נשא) דזהו הענין בשאול המלך שנאמר בו מפני מה לא נמשכה מלכות שאול מפני שלא נמצא בו שום דופי, פי' מכיון שלא חטא מעולם, לא הי' לו שום שייכות לבני ישראל ולא הי' יכול להעלותם, דכדי להעלות את העם צריך להיות להצדיק ג"כ איזה שייכות עמהם, עיי"ש.

ובספה"ק תפארת שלמה (פרשת אחרי) הביא בשם מורו הרה"ק ר' ישעי' מפשעדבורזש זי"ע על מאמר המשנה והכהנים והעם העומדים בעזרה, בעזרה מלשון עזר וסעד, שהעם שעמדו בעזרה היו עוזרים ומסעדים להכהנים בעבודתם, וכל זה מחמת שהכהן צריך שיהי' לו שייכות עם העם, ואם אין לו שייכות אתם אינו יכול להעלותם ולכפר בעדם, עיי"ש.

והנה ב"תולדות יעקב יוסף" (בפר' תצוה) פי' הפ' ואתה תצוה את בניי ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד, שכי' דכאשר פשוטי עם עולים במדריגה אז גם הצדיק המנהיג מתעלה עמם ככתוב (יתרו יט, ב) "ויוחן שם ישראל נגד ההר, ומשה עלה אל האלקים", דכאשר חנו ישראל נגד ההר ועשו תשובה גם משה עלה אל האלקים, ולהיפך ג"כ כשבנ"י יורדים ממדריגתם גם הצדיק יורד, ומפרש הפ' (תהלים יב, ב) כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם, ההסבר י"ל למה גמר חסיד משום שפסו אמונים מבני אדם, וע"כ הצדיקים והחסידים יורדים ממדרגתם וכדי שפשוטי עם יתעלו צריך הצדיק להתחבר עמהם ולהשפיע עליהם ולא שישב בד' אמותיו ויעבוד את ד' בבדידותו. וזשאה"כ ואתה תצוה את בניי תצוה לשון חיבור כשתתחבר עם בניי כדי להעלותם אז ויקחו אליך שמן זית זך יומשך השפע בבחי' שמן זית חכמה גם אליך שע"י בניי הצדיק יתעלה למדריגות גדולות, עיי"ש.

- ב -

ודברים אלו מובנים לדרכנו משום שהצדיק צריך לירד ממדריגתו להעלות דורו, נמצא כי כשבנ"י במדריגה גדולה אז גם הצדיק יוכל לעלות למדריגות יותר ויותר, אמנם כשבנ"י הם במדריגה קטנה אז צריך הצדיק לירד ממדריגתו כדי להעלות בני דורו.

- ג -

ובזה אפ"ל כוונת הפסוק ויקחו אליך שמן זית זך, שמן זית רומז לצדיק, שהצדיק צריך הרבה פעמים לכתות ולירד ממדריגתו כדי **למאור**, כדי להעלות את בניי ולהאיר לתוך נשמותיהם עד שגם הם יאירו להשי"ת.

- ד -

וזהו שסיים הכתוב להעלות נר, כדכתיב נר ד' נשמת אדם, להעלות נשמות בניי היא עבודתו התמידית של הצדיק, וזשי"א להעלות נר תמיד שעבודתו של הצדיק להעלות תמיד נשמות בני ישראל.

פרשת כי תשא

- א -

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם (ל, י"ב).

- א -

צ"ב מלת כופר נפשו "לה", שנראה כמיותר, דהלא בוודאי הוא לה'.

ואפשר לבאר בהקדם דברי הנועם אלימלך (דף מ"ה:): וז"ל: כי תשא כו' דהנה כתבנו מזה פעמים הרבה שהצדיק הרוצה להשפיע לעולם צריך לקשר וליחד העולמות ביחודא שלים עד א"ס ב"ה ובי"ש וע"י כח ותיקון ויחוד הצדיק כזה יכול גם הצדיק שאינו במדרגה זו ג"כ להמשיך השפעה לעולם. וזהו וחנותי את אשר אחון ופירש"י ז"ל אע"פ שאינו הגון. ולכאורה נראה פשטא דקרא להיפך למי שהוא ראוי לחוננו. אך לפענ"ד כך הוא כוונת רש"י ז"ל דע"י העושה נחת רוח וחסן להבורא ב"ה שמיחד ומקשר העולמות כנ"ל, ע"י כח הצדיק הזה אני אחון אף למי שאינו הגון. וזהו חסן וכבוד יתן

ה' כו', פי' בין ע"י צדיק שעושה חן ויחוד בעולמות, בין ע"י הצדיק שאינו במדריגה זו אך שהוא תמיד בתשובה ווידוי להבורא ב"ה ויתעלה ע"י שניהם יתן חן, יתן ה' השפעה וטובה לעולם. לא ימנע טוב להולכים בתמים הוא נתינת טעם למה שלמעלה ממנו דמשום דהבורא ב"ה דרכו להטיב לכל לכן לא ימנע טוב להולכים בתמים, באיזה מדרגה שיהי' רק שיהא בתמימות. וזהו כי תשא את ראש כו', פי' כי הוא לשון אשר שאמר הקב"ה אתה תשא את ראש דהיינו העולמות נקראים ראש. לפקודיהם פי' כדי לפקוד לכל ב"י את ההשפעה להשפיע להם לפוקדם בכל טוב, ותגרום שאף הצדיקים שאינם במדרגתך רק ונתנו איש כופר נפשו, פי' שיהא תמיד בתשובה לבקש כפרה ומחילה לנפשו. גם הם יכולים להמשיך השפעה לעולם. ולא יהי' בהם נגף בפקוד אותם, שלא יוכל שום קטרוג לקטרג עליהם בפקוד אותם היינו את ישראל בהשפעה וטובה אמן, עכלה"ק.

וזהו שאמה"כ כי תשא את ראש, כשתרצה להרים את הראש של בני ישראל, דהיינו הצדיק, אשר כל מגמתו הוא להעלות השכינה ולהמשיך השפעות טובות לכלל ישראל, העצה לזה ע"י לפקודיהם, שיתנו כופר נפשם להצדיק שהצדיק יהי' לו הרחבת הדעת ויוכל לעבוד את ה' ולהכניע הסטרא אחרא, ואז "ולא יהי' בהם נגף בפקוד אותם", אם כשתפקוד אותם, כשיעשה טובה להצדיק, כי תיבת ונתנו נכתב למפרע ג"כ ונתנו, כידוע, וזהו "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם", דאם כשתפקוד אותם, כשיעשה טובה להצדיק, כי צריך לזכור שמלת ונתנו נקרא ישר והפך ונתנו, ואם יתן להצדיק בודאי יקבל בחזרה שהצדיק ימשיך לו השפעות טובות.

ויש להוסיף לזה דהנה אחז"ל דהתלמיד חכם הוא בחינת שבת, שבתא דכולא שתא, וכמו שבשבת קודש נמשך השפעות טובות ממזלא עילאה, כמו שכתב בספה"ק נועם אלימלך (פרשת תרומה) על פסוק ועשו ארון עצי שטים וז"ל, נראה לפרש דהנה הארון והשולחן והמנורה הם רמז על בני חיי ומזוני, דהיינו הארון רמז על חיי דע"י התורה הקדושה נמשכים חיים לעולם כמ"ש ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, והשולחן הוא ממילא רמז על מזוני, ואיתא בגמ' חיי ובני ומזוני לאו בזכותא תלי' מילתא אלא במזלא. ויש לומר הפירוש כך דימי החול נקראים זכותא מלשון זכוכית והוא מחמת שהצדיק רואה בהם באספקלריא שאינה מאירה היינו שהוא כעין חציצה ומחיצה קצת המפסקת, אבל קדושת יום שבת קודש נקרא מזלא דהוא עולם עליון והוא בגימטריא ע"ח ג' הויות, והם כנגד שלש סעודות של שבת קודש. וע"י הצדיק ממשיך את השלש הנ"ל דהיינו ע"י שלש הויות הנ"ל שהם בגימ' מזלא הוא ממשיך חיי ובני ומזוני שבשבת קודש הצדיק בא בקדושה רבה וכאלו רואה באספקלריא מאירה שאין דבר חוצץ נגדו, עכדה"ק עיי"ש.

היוצא מדבה"ק דבשב"ק שהוא בבחינת מזל"א וההשפעות יורדים אז בבחינת אספקלריא מאירה ואין דבר חוצץ נגדו, ממשיכים אז בני חיי ומזוני רויחי.

וכמו כן ע"י הצדיק שהוא בבחינת שבת, נמשכים השפעות טובות לעולם הזה, וכמו שבשבת קודש אומר הקב"ה לוו עלי ואני פורע, שהקב"ה משפיע מכח השבת בני חיי ומזוני רויחי כדברי הנוע"א, כמו כן ע"י הצדיק.

וזהו שאמר הכתוב ונתנו איש כופר נפשו "לה", פי' כדברי הנועם אלימלך שכתב דהצדיק הרוצה להשפיע לעולם צריך לקשר וליחד העולמות ביחודא שלים עד א"ס ב"ה וב"ש, וזהו ונתננו ישר והפוך, דע"י שיתנו להצדיק שהוא ראש בני ישראל כל צרכו, ממילא יזכו שתחזור אליהם ההשפעה, ויהי' כופר נפשו לה', שהצדיק ישפיע ע"י שיקשר ויחד העולמות עד א"ס ב"ה וב"ש.

- ג -

ולבאר הלשון כופר נפשו, אפשר לומר עפ"י העובדא שהיה אצל זקני הגה"ק מאפטא זי"ע בעל אוהב ישראל, דאחד מחסידיו בא לפניו והתאונן על מצבו הדחוק מאוד, אמר לו הצדיק: אתן לך מכתב לאחד מאנשים שלי, והוא גביר עצום, שיתן לך על חשבוני מאתים רובלים. וכן עשה. העני קיבל את המכתב ונסע לאותו גביר, ולא גילה לו תיכף שיש לו מכתב מהצדיק, אך אמר לו סתם כי הוא בא עכשיו מאת הרבי, וקיבלו העשיר בסבר פנים יפות והזמינו להתארח אצלו.

כעבור ימים אחדים מסר את המכתב להעשיר. כשקרא העשיר את המכתב נתכרכמו פניו ואמר: איני יודע אילו חשבונות יש להרבי עמי, כי יצוה עלי לתת סך רב כזה על חשבוננו. אני יכול לתת לך איזה סכום, אבל מאתים רובל לא אתן. והאורח אמר כי לא יוכל לעבור את פי הרבי ולקבל פחות. סוף דבר, העני יצא מלפניו ריקם, נסע אל הצדיק וסיפר לו מה שקרה. אמר הצדיק: עתה אתן לך מכתב אחר לאיש אחר מאנ"ש, אבל הוא אינו עשיר כל כך ולכן אכתוב לו שיתן מאה רובלים. נסע העני לאותו חסיד ומסר לו את המכתב של הרבי. והחסיד בראותו מכתב מהרבי שמח מאוד

ואמר לו: אחי, שב נא בביתי כמה ימים עד אשר אמצא עצות להשיג לך את כל הסכום אשר יצוה עלי הרבי, וכן היה. אחרי ימים אחדים נתן בידו הסך מאה רובלים בלב שמח ובפנים שוחקות. והעני נסע שוב להרבי וסיפר לו מעשה החסיד.

כעבור זמן קצר החל מצבו של הגביר הראשון לרדת והלך הלך וחסור מיום ליום, עד כי נתדלדל מאוד. עבר זמן ידוע והוא התרושש לגמרי, ובמשך הזמן הוכרח להיות הולך וסובב על פתחי נדיבים, והיה נודד ללחם. בדרך נדודיו בא לאפטא, ונזכר באותו מכתב של הרבי ומכל ההרפתקאות שעברו עליו, ולבו פעם בקרבו על אשר סירב למלא בקשת הצדיק, כי הבין שבשביל זה באו עליו הרעות והצרות. בא לחצר הצדיק וצעק ככרוכיא להכניסו אל הרבי, אבל הצדיק צוה שלא יכניסוהו, והיה הולך ובוכה לילות כימים, עד אשר נתנו לו עצה כי יעמוד אצל חלון הרבי ויבכה. עשה כן, והצדיק שאל את מקורביו עליו, ואמרו לו שכבר הודה האיש על פשעו ומתחרט מאוד. אמר הצדיק: אם יש לו טענה עלי, אני מוכן לעמוד עמו לדין תורה. הושיב הרב בית דין, ואחד מהם היה הרב הצדיק ר' משה מסאווראן. טען הצדיק לפני הבית דין:

- מעשה שהיה כך היה. בבואי להעולם הזה מסר לי הקב"ה כמות של כסף וזהב הנצרכים לי לעבודתי, ואני חילקתי ופיזרתי אותם בין אנ"ש המסתופפים בצל קורת. כל רכוש האיש הזה שלי היה, וכשסירב ליתן על חשבוני מאתים רובלים, לקחתי את שלי ומסרתי להחסיד האחרון, שציית לדברי. ויצא פסק דין מהבית דין, שהאיש אינו יכול לתבוע את נכסיו בחזרה, כי לא לו הם, אך מזונות מגיע לו

קסד דברי פרשת כי תשא תורה

מצד רחמנות, אם יתחרט על מעשיו ויפייס את הצדיק. וכן היה. כל ימיו של האיש היתה לו פרנסה די מחייתו, אבל לא השאיר אחריו ברכה, והחסיד האחרון שציית למכתב הרבי נתעשר והיה גביר גדול כל ימיו, ע"כ הסיפור.

המוסר השכל מהסיפור הוא: אם אין נותנים ממון כשנתבעים לצורך הזולת, בפרט כשהצדיק מבקש את הכסף ממנו, לוקח הצדיק את העשירות ונותן זאת לאדם יותר מהימן.

ובזה פירשתי הכתוב בפרשת נשא (במדבר ה', י') "איש אשר יתן לכהן לו יהיה", דאם האדם רוצה להיות בבחינת "איש", ברום המעלה, שיהי לו עושר וכל טוב, יקיים "אשר יתן לכהן", כהן מרומז להצדיק שהוא כהן לא-ל עליון, שיתן כסף להצדיק כפי אשר יושת עליו, כי המפתחות בידם של הצדיקים כדברי הרה"ק מאפטא, ואז יזכה "לו יהיה", שהעשירות תישאר אצלו לעולם ועד, בעולם הזה ובעולם הבא, שיהי אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרון קיימת לו לעולם הבא.

וזהו שאמר הכתוב כאן, כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם, שצריך להרים את ראש הצדיק וליתן לו כל צרכו, ואפילו כשמבקש ממנו מעות לצדקה, כמובן, ונתנו איש כופר נפשו לה', דבזה שנותן להצדיק ממילא נותן "כופר נפשו", כי באם לאו יקח הצדיק את כספו ויפקידו ביד רעותו הטוב ממנו, וכעובדא הנ"ל. ונמצא דבאמת מה שנותן הוא "כופר נפשו", דבזה שנותן להצדיק ומציית לו כשהוא מצווה ליתן צדקה, הוא פודה את נפשו שלא יצטרך לחזור על הפתחים ח"ו, ויהי לו כל טוב.

-ב-

אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור (ל"ד, י"ז-י"ח)

-א-

בזהר (ח"ב קפב.) על פסוק זה אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור, אלהי מסכה לא תעשה לך וכתוב בתריה את חג המצות תשמור, מאי האי לגבי האי, אלא הכי אוקמוה מאן דאכיל חמץ בפסח (כאילו עביד כוכבים ומזלות למפלח לגרמיה דהא רזא הכי הוא דחמץ בפסח) כמאן דפלח לכוכבים ומזלות איהו, ע"כ.

-ב-

ואפשר לומר בכוונת הסמוכין שנשמכו שני פסוקים אלו להדדי, כי ארז"ל כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה. והנה בדרך כלל האדם הנוהר ממשוהו חמץ במשך ימי החג, אז קודם החג, בעת שמנקים ומכבדים את הבית כראוי, מזדמן לפעמים שהוא כועס על אנשי ביתו אם הוא מוצא שאיזה חדר או פינה בחדר לא נעשה כראוי וכהלכה.

-ג-

ולזה הזהיר הכתוב, **את חג המצות תשמור**, פי' שהן אמת שצריכים להיות נשמר ונוהר מאוד בשמירת חג הפסח כהלכתו, אבל צריכים ליזהר ג"כ שלא לכעוס, דאם הוא כועס הרי הוא כעובד ע"ז ח"ו, ועל זה הזהיר הכתוב **אלהי מסכה לא תעשה לך**, שלא תעבוד ע"ז ח"ו ע"י הכעס שתכעוס על אנשי ביתך בעת ההכנות להחג. יעזור השי"ת שנזכה לינצל אפילו משמץ של כעס, ונשמור את כל הלכות חג הפסח כדמיבעי למיהוי.

פרשת ויקהל

- א -

**ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם
זה הדבר אשר צוה ה' לאמור (לה, א)**

- א -

איתא בילקוט וז"ל: רבותינו בעלי אגדה אמרו מתחלת התורה עד סופה אין בה פרשה שנאמר בה ויקהל בראשה אלא זאת אמר הקב"ה למשה **"עשה לך" "קהילות גדולות"** ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת **"כדי שילמדו ממך" "דורות הבאים" "להקהיל קהילות"** בכל שבת ושבת ולהכנס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לבני ישראל ד"ת איסור והיתר כדי שיהי' שמי הגדול מתקלס בין בני וכו' ע"כ.

א) ולהלן בפרשה (לה, ד) ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל **"לאמור"** זה הדבר אשר צוה ה' **"לאמור"**. ויש לדייק למה כפל הכתוב מלת **"לאמור"** ב' פעמים.

ב) ברש"י שם כתב זה הדבר אשר צוה ה' לי לאמור לכם. וצ"ב מה הוסיף רש"י בזה, **"לי לאמור לכם"**, ומה הכוונה במ"ש **"לי"**. והרי מבואר להדיא בפרשת תרומה שהקב"ה צוה למשה פרשה זו, שיאמרה לבני ישראל, ומה חידש לן רש"י בזה.

ג) עוד צ"ב לשון הילקוט **"עשה לך" כדי "שילמדו ממך"**, היה די שיאמר עשה כו' שילמדו דורות הבאים. ומלת **"לך"**, וכן מלת **"ממך"** לכאורה נראה כמיותר.

(ד) עוד צ"ב בלשון הילקוט "קהילות גדולות", וכן למה הדורות הבאים, והרי גם בשביל אותו הדור היה צריך להקהיל את כל העדה.

ואפשר ליישב כל הדקדוקים בהקדם דברי האריז"ל שכתב דרוב הגילגולים בדורות אלו הם גלגולים מדור המדבר. ובזה"ק פרשת תצוה על פסוק "ואתה תצוה את בני ישראל" איתא דאתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וכן הוא בסוכה (מב. ועוד) משה שפיר קאמרת, ופירשו המפרשים דכל ת"ח שעוסק בתורה נתלבש בו ניצוץ של משה רבע"ה. ומכ"ש שכל רב ומנהיג המוכיח את העם יש בו ניצוץ של משה רבע"ה, שה"י ראש וראשון למוכיחים את העם את הדרך ילכו בה.

ועד"ז פירשתי מאה"כ בפרשת מטות (במדבר ל, ב) וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמור זה הדבר אשר צוה ה', שמשה רבינו ע"ה עומד בכל דור ודור ומדבר אל ראשי המטות "לאמור", שיאמרו לבני ישראל זה הדבר אשר צוה ה'.

ובזה יתורצו ב' קושיות הנ"ל, דהנה אע"פ שדורו של משה רבינו ע"ה, דור המדבר, היה דור דעה, ולא היה חשוב ונחוץ כ"כ לשעתו להקהיל קהילות ולקשרם לאבינו שבשמים, כי היו מקושרים ועומדים מכבר כנ"ל, אבל היה צורך בזה כדי שילמדו את הדור דעה כשיהיו מגולגלים דורות הבאים שיקהילו אז ג"כ קהילות וילמדו את "הדורות הבאים" שיאמרו להם זה הדבר אשר צוה ה' לעשות אותם.

ובזה יובן מדוע אמר מלת לאמור ב' פעמים, דהיינו שאומר לבני ישראל עכשיו כדי שיוכל לומר להם ג"כ

בגלגולים הבאים, כנ"ל דכל רב הדורש ומוכיח את בני ישראל יש בו ניצוץ ממשה רעיא מהימנא ע"ה.

ויובן ג"כ למה הוסיף רש"י ז"ל מלת "לי" - לי לאמור להם, דהקב"ה צוה למשה דוקא שהוא יאמר לבני ישראל בדורות הבאים, כמו שאמר הוזה"ק ואתה תצוה את בני ישראל כו' כנ"ל. ומלת "לי" סובב על נשמתו של משה רבינו ע"ה שיהי' בכל דור ודור אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא כנ"ל, וזהו "לי לאמור לכם", ודו"ק.

ויובן ג"כ מ"ש עשה "לך", ובילקוט כדי שילמדו "ממך", כנ"ל, פי' דכל הדורות הבאים ילמדו ג"כ "ממך", ממשה רבינו ע"ה, שיש ניצוץ ממנו בכל ת"ח ורב הדורש ומוכיח את העם, וזהו ממך, דבאמת ילמדו תמיד ממך.

- ב -

עוד אפשר לומר לתרץ קושיא ד', דהנה איתא ברעיא מהימנא פרשת נשא וז"ל, א"ל רעיא מהימנא באומאה עלך בשמא דיקו"ק לא תאחר בכל יכולתך דהא אנא בצערא סגי, ויפן כה וכה וירא כי אין איש עוזר לי לאפקא לי מהאי צערא בהאי גבורה דאתמר עלי ויתן את רשעים קברו, ולא אשתמדוען בי ואני חשיב בעינייהו בין רב רשיעייא ככלב מת דסרח בינייהו דחכמת סופרים תסרח בינייהו בכל קרתא וקרתא ובכל אתר דישראל מפוזרין בין מלכוון ואתהדרו אינון ערב רב רעין על ישראל עאנא דקב"ה דאתמר בהו ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם ולית לון יכולת למעבד טיבו עם ת"ח, ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו, ומחרימין ערב רב בינייהו ולא יהבין לון באתרין סגיאין אלא דבר קצוב דלא יהא תקומה לנפילו דלהון ואפי' חיי שעה, וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדוחקא

ביגונא חשיבין ככלבים, בנים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש בראש כל חוצות, דלא אשכחו אכסניא בינייהו, ואינון ערב רב אינון עתירין בשלוה בחדווא בלא צערא בלא יגונא כלל, גזלנין מארי שוחד דאינון דיינין רישי עמא, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, עלייהו אתמר היו צריה לראש, באומאה עלך זמנא תניינא, ע"כ.

וז"ל הזהו"ק בפרשת בשלח (דף ס"ז) מלחמה לה' בעמלק מדר דר, אמר ר' יהודה בכל דרא ודרא בכל דרין דאתיין לעלמא לית לך דר דלית בהו מההוא זרעא בישא וקב"ה אגח בהו קרבא. רבי יצחק אמר ועלייהו כתיב יתמו חטאים מן הארץ.

עוד איתא בזהו"ק (ח"ב דף קכ:) דערב רב אינון יין דנתנסך לעכו"ם, ומנהון משומדים מינים ואפיקורסים משומדים לעבירות שבכל התורה כולה.

ובספה"ק אור החמה (פי' נשא בשם הרמ"ק) כתב וז"ל, הערב רב הם גויי הארץ נשמת החיצונים. ושם (על זוה"ק משפטים דף ק"כ ע"ב) וז"ל מלחמה לה' בעמלק שהם ערבוביא בישא שכולם נתערבו אלו באלו וזרע עמלק נתערב בהם ויש רשעי ישראל שהם נחשבים מכולם שהם פריצי ישראל מהרסיך ומחריביך ממך יצאו וכו'.

ובבני יששכר (מאמרי חודש אדר) כתב, כתות הערב רב אשר בקרבנו הם יושבים, מינים מוסרים אפיקורסים, הן המה משורש עמלק הדעת דסטרא אחרא ער"ב ר"ב גימטריא דע"ת כאשר תראה בדורות הללו אשר בעוה"ר נתרבה האפיקורסות, וגם אותן דקיימין כלי חמס על ישראל

לפשוט את עורם מעליהם בעצות רעות בחוקים לא טובים וד"ל, ע"כ. וע"י בספה"ק תולדות יעקב יוסף פרשת נשא.

ובזהר חי פ' בראשית דף קי"ג, ועתה רוב הדור עם הראשים שלהם הם מערב רב, ע"כ.

ובדברי חיים בהשמטות לפרשת ויקהל כתב וז"ל, דלפני ביאת המשיח יהיו רוב הרבנים מהערב רב כו', וז"ל הדברי חיים שם: כי ישראל בעצמן קדושים אך הערב רב כל חסדים דעבדי לגרמייהו עבדו כנראה בעליל שהרבנים והחסידים והבעלי בתים שבדור המה בעוה"ר רובן מערב רב ורוצים לשרור על הציבור וכל מעשיהם רק לגרמייהו לקבל כבוד וממון ולכן אין להתחבר רק אם עובדים באמת שמוסרים נפשם לד' לא לקבל שום תועלת לעצמם, ע"כ עיי"ש עוד.

לכן צריך כל בר ישראל לירא וליפחד שלא יהי בכלל הערב רב, ואין לנו עצה רק להרבות בתורה ותפלה, בתשובה ותחנונים לה' שיצילנו ממים הזדונים ומרשעים הללו, כי אין לנו עוד פנאי להמתין על תיקון נפשותינו, כמו שאמרו רז"ל אם לא עכשיו אימתי, כי עכשיו הוא כבר הגמר והבירור של כל הגלגולים, כי יגיעו ימים אשר אין בהם חפץ אלו ימות המשיח אשר אי אפשר עוד לתקן את נפשו, והבירור יהא סמוך לביאת המשיח, כמו שהבאתי לעיל מרע"מ פרשת נשא שיתנסו ישראל מהערב רב קודם ביאת המשיח, וגם אחר התגלות משיח צדקינו בתשעה חדשים קודם ביאתו, וגם אח"כ עד עולם התחי', והנשאר בציון קדוש יאמר לו, ויזכו להאור הגדול והנורא, ועיקר תלוי במעשינו של עכשיו, כי מי שלא טרח בעש"ק מה יאכל בשבת, לכן צריך כל בר ישראל להרבות בתשובה ותחנונים שיתקן הקב"ה את נפשותנו ברוב רחמיו וחסדיו, ושנזכה לגאולה בקרוב ממש בבי"א.

וזהו שאמר הילקוט זאת אמר הקב"ה למשה "עשה לך" קהילות גדולות ודרוש לפניהם וכו' כדי שילמדו "ממך" דורות הבאים וכו' כדי שיהי' שמי הגדול מתקלס בין בני, פי' ממך ומדורשים ומוכיחים שהם בדומים לך (כמ"ש תז"ל על פסוק ונשאו את"ך, את"ך בדומים לך), דע"י שיהיו מנהיגי ורבני ישראל כשרים שיש בהם ניצוץ ממשה רבע"ה, ולא מהערב רב, ועי"ז ממילא יתלבש בהם ניצוץ של משרע"ה ויהיו כאילו קיבלו "ממך" ממש, מפיו של משה רבינו ע"ה דאתפשטותי דמשה בכל דרא ודרא, וזהו שאמר ממך, דהתלמידי חכמים והדורשים ברבים יהיו בבחינת משה, ולא מהערב רב ח"ו, ואז ילמדו ממך דורות הבאים ג"כ, ודו"ק.

- ב -

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם.
(לה, א)

- א -

שני דברים צוה משה לישראל כשהקהיל אותם, על השבת ועל המשכן.

אפשר לומר בביאור הענין, דהנה אחז"ל המחלל את השבת כאילו עובד עבודה זרה, וכן הביא רש"י ז"ל (בפרשת שלח, על פסוק אני ה' אלקיכם, בשם רבי משה הדרשן) למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת כוכבים לומר שהמחלל את השבת כאילו עובד עבודת כוכבים שאף היא שקולה ככל המצות, עי"ש.

עוד אמרו (שבת קי"ח ע"ב) כל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, ונמצא

דשניהם, שבת וע"ז הם זה נגד זה, דהשומר שבת הרי הוא כאילו כפר בעבודה זרה, והמחלל שבת הרי הוא כאילו עובד עבודה זרה רח"ל.

ובמדרש ויקרא רבה (הובא ברש"י פרשת ויגש, [מ"ו, כ"ו] על פסוק כל נפש ששים ושש) עשיו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן נפשות ביתו לשון רבים, לפי שהיו עובדים לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לא-ל אחד. ומובא בספה"ק ביאור הענין דעשו הוא עלמא דפירודא, כי הגויים שונאים זה את זה, משא"כ ישראל הם בתכלית האחדות וכמו שהי' במעמד הנבחר (שמות י"ט, ב') ויחן שם ישראל נגד ההר, וברש"י כאיש אחד בלב אחד.

ונמצא דהשבת שהוא היפך העבודה זרה הוא עולם היחוד והאחדות, משא"כ עבודה זרה הוא ענין הפירוד כנ"ל. וי"ל דע"כ כשהקהיל משה את ישראל, שהיו אז בתכלית האחדות, אמר להם מצות השבת, דהשבת הוא בחינת האחדות, משא"כ אם לא ישמרו שבת יהיו בבחי' עובדי עבודה זרה.

וגם מה שהזהיר אותם משה רבע"ה אז על המשכן, י"ל דהוא מטעם זה ג"כ, דמרע"ה ראה שעתיד "בית עולמים" ליחרב בעון שנאת חנם, והמשכן היה לכפר על מעשה העגל, כמ"ש רז"ל. והנה בחטא העגל נאמר (לעיל לב, א) ויקהל העם על אהרן וגו', ובא "ויקהל" בפרשתן לכפר על "ויקהל" האמור אצל העגל, כמבואר במדרש ובספרים.

ולהנ"ל יש להוסיף עוד, דזהו שהקהיל אותם כשצוה להם לעשות המשכן, לרמז דהמשכן יכפר להם על עון העגל שהוא עבודה זרה, וכנ"ל דעובדי עבודה זרה הם בבחינת הפירוד, משא"כ ישראל הם באחדות הגמור, וע"כ כשיתוקן להם עון עבודה זרה ע"י המשכן, צריכים להיות בהתקהלות ובאחדות, וע"כ ויקהל משה את כל עדת בני ישראל.

והנה בזמן הגלות כשאין לנו לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם ולא בית המקדש, איך יכופרו לנו העוונות, על כן הזהיר להם משה רבע"ה שיעשו מקום משכן לה', להתפלל שם, יזהרו שלא לחלל את המשכן ולא ידברו בעת שאסור לדבר, שהוא כעובד ע"ז, כמבואר בחת"ס בדרשותיו וז"ל קדשו (בח"ב דף ש"ט עמוד ב'): הקב"ה ברחמיו וחסדיו השאיר לנו מקדש מעט בתי כנסיות ובתי מדרשות. ואם אנו נוהגים בהם קודש אזי הם עתידים לקבוע בארץ ישראל, ויש להם גם עתה קדושת ארץ ישראל, והתפילות נשתלחות לשער השמים - אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ח"ו, ומדברים בהם דברים בטלים, וההבל של דברים בטלים הוא טמא ומתלבש בו שר של חוץ לארץ, והוא גם הוא נעשה בעל הבית בבית הכנסת ר"ל, ומקבל התפילות ומכניסם אל החיצונים, והוי ליה כעובד עבודה זרה ככל הדר בחוץ לארץ שדומה כמי שאין לו א-לوه.

ובעצם עשיית המשכן, בהקמת מעון קודש שכל לבות ישראל פונים אליו, בזה הקהיל משה את כל עדת בני ישראל, שליכדם ואיחד אותם לחטיבה אחת, וכמו שמבאר ה"אבני נזר" מסוכטשוב זצ"ל, במאמרם ז"ל (זבחים דף קי"ב) "עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות

ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות", דמשהוקם המשכן שוב לא היה כל אחד ואחד יכול לבנות במה לעצמו אלא כל ישראל כאיש אחד בלב אחד חרדו לקראת השכינה שבמשכן, משכן העדות שהוא עדות לישראל, שכשם ש"ה' אחד ושמו אחד", כך עמו ישראל גוי אחד בארץ.

ונמצא דשניהם, השבת והמשכן, ענין אחד להם, והוא האחדות. ולזה הקהיל משה את כל עדת בני ישראל כשאמר להם ענין השבת וענין המקדש, לרמז לזה, דשניהם הם ענין האחדות, והבן.

וזהו ג"כ הענין שלא לדבר בשעת התפילה בתוך המקדש מעט שהוא בחינת המשכן, דאם ח"ו זה פונה לכאן וזה פונה לכאן ומדבר אז הוא כמו עון העגל שהי' פירוד ח"ו, וע"י שיזהרו בקדושת בית הכנסת יזכו לקיום היעוד והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד, בביאת משיח צדקינו בב"א.

- ג -

**את השלחן ואת בדיו ואת כל כליו ואת לחם הפנים
(לה, יג)**

- א -

צ"ב דאם כבר אמר ואת כל כליו, למה צריך לומר ואת בדיו וכו', הלא הכל בכלל ואת כל כליו.

ואפ"ל דהנה איתא בחז"ל (מנחות דף ק"י ע"א) בזמן שבית המקדש הי' קיים מזבח מכפר עליו, ועכשיו שאין בית המקדש קיים שולחנו של אדם מכפר עליו, ואיתא בספח"ק תולדות יעקב יוסף בליקוטים, על מה דאיתא דגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, כמ"ש באברהם

אבינו ע"ה בפ' וירא, שאפילו אם האורחים מדברים לה"ר ודברים בטלים שעייז מתרחק מהשכינה, אעפ"כ הכנסת אורחים יותר גדול מקבלת פני השכינה.

וצ"ב למה צריך לקיים הכנסת אורחים, כשהאורחים מדברים לשון הרע. ואפ"ל עפ"י דברי הזוה"ק בפ' תרומה דף קצ"ח עה"פ קחו מאתכם תרומה לה', ר' יהודה פתח, הלא פרוס לרעב לחמך וכו', תא חזי זכאה חולקי, אשרי חלקו של אדם כאשר עני בא אליו, כי זה העני הוא מתנת הקב"ה ב"ה וב"ש ששלח לו, וכל מי שמקבל מתנה זו בסבר פנים יפות [ובפנים מאירות ובשמחה] אשרי חלקו.

ובא וראה מי שמרחם על עני ומשיב את נפשו, הקב"ה ב"ה לעד, מעלה עליו כאילו הוא ברא את נפשו, וכמ"ש באברהם "ואת הנפש אשר עשו בחרן", וזהו פרוס, לפרוס לו מפה עם לחם ומזון לאכול, וג"כ "לחמך" מה שהוא שלך, ממנוך ולא של גזל וכו'.

וזהו שמרמז הפסוק קחו "מאתכם" תרומה לה', אם אתם רוצים ליקח תרומה שיהי' לה', צריך להיות "מאתכם", משלכם ולא משל גזל, ואז יהי' התרומה לה', דאם התרומה הוא משל גזל אז הולך הצדקה להסט"א ח"ו.

וזהו שמרמז לנו התוה"ק "את השלחן", דהנה איתא בחז"ל (פסחים כב:) את ה' אלקיך תירא - לרבות ת"ת, שהת"ת הרוצה לקיים המצוה של הכנסת אורחים בכל פרטי, יקיים את ה' א' תירא. וכמבואר מזקיני הרה"ק מסטרעליסק, שאם מקיים מצות הכנסת אורחים, ואשתו ובנותיו אינם יושבים ביחד אתו, נחשב כאילו אכל בכוונות

האריז"ל, אך כל זה בתנאי שלא יאכל עם משפחתו על שלחן אחד, ע"כ.

וממשיך הכתוב את בדיו, את רומז לת"ח כנ"ל, שבתחילה במצות צדקה ומעשר צריך ליתן קודם להת"ח העוסק בתורה כדאיתא מעשה בתנא אחד בשנת בצורת שנתן לעני והי' לו צער שהי' יכול ליתן להת"ח.

וזהו את בדיו, שהת"ח הלומד תורה לשמה נקרא "בדיו" שיושב לבד ובני אדם אין מסתכלים עליו בעוה"ר, והוא בבחינת "בד", ולהיפוך, האנשים מבזים אותו ואומרים שילך לעבוד וירויה כסף, ואין לאנשים זכ"י שיהי' לכם חלק בתורתם הקדושה, כמו שידוע העובדא מהצה"ק ר"ר זושא מאניפאליע זי"ע, שמובא בהיכל הברכה פרשת ואתחנן.

- ב -

עוד אפשר לפרש "בדיו" מלשון בד בבד (עיין תענית דף ז' ע"א), שאנשים אשר הולכים לבדם ואין להם מי שיעשה ויכין להם אוכל, צריך לקרבם, וכהאי עובדא דהגה"ק בעל קדושת לוי זי"ע מבארדיטשוב, קודם שנתמנה לרב היה סמוך על שולחן חותנו, והיה דרכו לשמש את כל האורחים הרבים שהיו מתאכסנים בבית חותנו, שהיה איש עשיר ומנכבדי עירו, והוא, הרה"ק מבארדיטשוב, בעצמו היה טורח להביא להם אלומות קש לשכיבה, והיה מכין להם המצעות.

פעם אחת אמר לו חותנו: למה לך לטרוח כל כך בעצמך, וכי לא תוכל לתת לאיזה גוי אגורת כסף שישא את חבילות הקש?

השיבו הרה"ק מבארדיטשוב: כלום נכון לכבד הגוי במצוה, ועוד לשלם לו שכר בעד זה...

- ג -

עוד אפשר לפרש את בדיו, בפירושו הפשוט (די שטאנגען), שבו מחזיקים את השולחן, רומז על שלשה דברים שהעולם עומד עליהם, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות פ"א). תורה היינו מה שלומדים בשעת אכילה. עבודה הוא ההכנה שמכין להעני לאכול, זהו בכלל עבודה, גמילות חסד הוא עצם הדבר שגומל חסד עם העני כשמכבד אותו באכילה שתי לינה לוי.

ובא וראה כמה גדולה מצות הכנסת אורחים, דאפילו אם עייז גורם לבעל הבית לשמוע לשה"ר ושאר דיבורים אסורים מהאורח, מ"מ צריך לקיים מצות הכנסת אורחים ולא להסתכל על זה, כמובא בספה"ק תולדות יעקב יוסף על מ"ש חז"ל (שבת דף קכ"ז ע"א) גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, דהכוונה כי יש והכנסת אורחים כרוכה בהפסדים רוחניים כגון ביטול תורה ועבודה (בשביל האורח) או כשהאורח מספר לשון הרע לבעל הבית דבזה דוחה אותו מקבלת פני שכינה, מ"מ מוטב להתעסק בקבלת והכנסת אורחים, וזהו גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה, אפילו אם עייז הוא גורם לבעל הבית ליבטל מעבודת השם, עכתודה"ק. (ועיין מזה מה שכתבנו לעיל)

- ד -

אחר כך אמר הכתוב את כל כליו, שלא יחשוב האדם שמצות צדקה וחסד והכנסת אורחים הוא רק לתלמידי חכמים, ע"כ אמר "ואת כל כליו", כל יהודי יהא חשוב

בעיניך לצדיק, כי כל יהודי הוא מחייליו (סאלדאטן) של הקב"ה, וכל ישראל ערבים זה בזה, וכמו שמובא בספר ישמח משה (פרשת שמות) בשם ספר בית שמואל אחרון, לבאר מ"ש בגמרא (שבת דף ל"א ע"א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי ואמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, אתא לקמיה דהלל גייריה, אמר ליה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושא היא זיל גמור ע"כ.

וכתב וז"ל, והנה לכאורה תמוה מאוד על הגר, מה ראה לשטות זה לומר שילמדנו כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחד, גם צ"ב האידך נכלל כל התורה כולה במצות ואהבת לרעך כמוך. ופירש דהנה איתא שכל אחד מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצוות, ואם לא זכה לקיים הכל, מוכרח הוא שוב להתגלגל לזה העולם כדי לקיים כולם. וידוע גם כן דכל מצוה הוא מכוון כנגד אבר אחד שבגוף האדם, ומכל מצוה שהאדם מקיים נעשה מזה לבוש וחלוקא דרבנן וטלית נאה לעולם הבא בגן עדן, והיות שיש רמ"ח אברים ושס"ה גידים באדם, ע"כ ע"י שמקיים כל התרי"ג מצוות קונה ועושה לו חלוקא דרבנן לנשמתו בעולם הבא, ולכן מי שלא זכה בחייו לקיים כל תרי"ג מצוות, מוכרח הוא להתגלגל שנית לזה העולם ולקיימם כראוי. ופירשו בזה הכתוב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שצריך האדם לקיים כל מצות ה' בשלימות, שתהיה תמימה ולא יחסר ממנה כלום, דאל"כ משיבת נפש, מוכרח הוא שוב להתגלגל בזה העולם עד שישלימו שנית. ואת זה לא רצה הגר שיצטרך להתגלגל שנית בזה העולם, ע"כ ביקש עצה ודרך שיוכל

לתקן כל התרי"ג מצוות בפעם הזאת שהוא בעולם. והנה רגל הוא לשון פעם, כמו (במדבר כ"ב) שלש רגלים, ועל כן אמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, שאוכל לקיים כל התורה בפעם הזאת שאני עומד בעולם הזה ולא אצטרך שוב להתגלגל.

ולכן דחפו שמאי באמת הבנין, כי איך אפשר שאדם יקיים כל המצוות, הרי יש מצוות שניתנו רק לכהנים או ללויים וישראלים, ויש שאינם שייכים רק בזמן שבית המקדש קיים, ואיך יתכן שיקיים הכל בעולם הזה. אולם כשבא לפני הלל, נתן לו על זה ב' עצות, חדא, מה דעלך סני לחברך לא תעביד, כלומר דע"י שכולל עצמו עם כלל ישראל ביחד ויש אהבה ואחדות בין איש לרעהו, עי"ז נחשב המצוה שמקיים הוא כאילו גם חבירו קיימו, וכן מה שמקיים חבירו נחשב כאילו הוא מקיימו ג"כ, עי"ש.

וכן הוא בהכנסת אורחים, ע"י שבעל הבית מקרב את אורחו ונותן לו מלחמו נתקיים בזה ערבים זה בזה, ואז בניקל יכולים להשתתף בתרי"ג מצוות ביחד כמבואר בישמח משה הנ"ל. וזה ג"כ מרומז לחם הפנים לכאן ולכאן, שיש לו שני פנים להמצוות לזה ולזה, כדוגמת יששכר וזבולון שאם נותנים בלי תנאי (ועיין בדברינו לעיל בפרשת שמות) אז מקבל שכרו משלם ג"כ, כ"כ כאן אם נותן להעני הטוב והמתוק שבשולחנו, וכסה ערום מן היפה שבכסותו כמבואר בנימוקי יוסף למגילה (דף ז' ע"א). וכמבואר ברמב"ם בפרק אחרון מהלכות איסורי המזבח (הלכה י"א), וז"ל: **והוא הדין לכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב והמטיב** **שיהיה מן המובחר ומן הטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו**, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק

שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב לה', עכ"ל, אז מקבל שכרו משלם.

- ה -

אח"כ אמר "ואת לחם הפנים", לחם זו אשתו, כמאמר הכתוב (בראשית ל"ט, ו') כי אם הלחם אשר הוא אוכל, "את" רומז לבניו ובני ביתו (דאחז"ל את הטפל לבשרו, ונמצא דבניו ובני ביתו שהם טפלים לו ולאשתו, רמוז בהם תיבת "את"), "הפנים" רומז שצריך האדם לחנך את אשתו ובני ביתו לקבל את פני האורחים בסבר פנים יפות ובשמחה, כמו שהי' מקבל אורח חשוב (להקב"ה) שיראה להם פנים של חדוה ולא שיהי' בעצבות ובעצלות כמ"ש ולחם עצלות לא תאכל. (ועוד מרומז שיכין מהטוב שיש לו כמבואר לעיל באות ה').

- ו -

עוד אפשר לרמז בפסוק ואת כל כליו, שבעל הבית צריך להכין בעצמו את כל הדברים הנחוצים להכנסת האורחים ולא ע"י משרתים, וג"כ יכין המטות ויוריד הכלים בעצמו, כידוע הסיפור מהצה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע שכשהי' מוריד הכלים מהשלחן כשהיו לו אורחים, ושאלו אותו: ממילא מה שמכין בשביל אורחים מובן, כי האורח הוא רעב וכתוב "פרוס לרעב לחמך", אבל להוריד הכלים, איזה עבודה יש בזה? והשיב שכשהי' כהן גדול היתה עבודתו להוציא כלים הריקים, והשלחן הוא כנגד המזבח. וע"כ ממילא שייך העבודה להוריד הכלים הריקים כי הוא דומה למזבח. וכידוע שהרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע הי' אומר בעבודת יום הכיפורים, במקום וכך הי' אומר, הי'

אומר וכך "הייתי" אומר. (וכן מובא גם אודות זקני הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע, שכמה פעמים אמר ביוה"כ בעת העבודה, וכך הייתי אומר, כי זכר עוד עת אשר שימש בכהונה גדולה בבית המקדש, והענין מפורסם).

וכן מובא מהצה"ק מבארדיטשוב זי"ע בעבודתו בעריכת המטות, וכמו שהזכרנו לעיל העובדא עם חותנו, וכן כתב רש"י הק' בפ' יתרו ומשה היכן הי', הי' עומד ומשמש, אף שבודאי הי' לו מי שישמש את יתרו ואהרן וכל זקני ישראל, מכל מקום רצה משרע"ה להראות בזה גודל ענין הכנסת אורחים, לקיים את המצוה בעצמו.

- ז -

עוד אפשר לומר בהקדם דברי דודי הרה"צ ר' מרדכי ראטשטיין זי"ע בספרו תורת חסד בפ' ויקהל אות ב', וז"ל: או יאמר על דרך צחות עפ"י מה דאיתא בספרים הקדושים דתיבת ויקהל בגימטריא מקו"ה, ולכאורה מה השייכות בזה. אך יש לרמז לפי מה ששמעתי מאבי הצדיק זלל"ה שסיפר מהצדיק רבי ר' מענדיל מקאסוב זלל"ה (בעל המחבר ספר הקדוש אהבת שלום) שפעם אחת בעת שבת קודש בשעת הסעודה שעשה ריקודין בשמחה עם החסידים והצדיק רקד באמצע העיגול וחסידיו רקדו סביביו, אזי בעת הרקידה כפף ראשו בתוך העיגול ופתח ואמר השתא טבלתי במקוה של הש"י, כי כן כתיב מקוה ישראל ה', ר"ל שישראל המה המקוה של ד', ועתה כשכפפתי את ראשי כוונתי הי' כעין טבילה, וזה הי' בתוך ישראל שהוא מקוה של השי"ת עכ"ד הקדושים.

ע"כ נראה לרמז יען שתיבת ויקהל נסמך לשמירת שבת, ואיתא בספר הכוזרי אם אדם שמח בשבת עד לרקידה הוא

מכפר כיום כיפור, וידוע שכהן גדול טבל ביו"כ במקוה ע"כ ויקהל בגימטריא מקוה לרמז שמצוה לשמוח בשבת קודש עד לרקידה ולטבול במקוה של הקב"ה כאשר עשה הצדיק הנ"ל, וע"כ נסמכה תיבת ויקהל אצל שבת לרמז שמצוה בשבת להיות בקהלת ובחבורה של צדיקים והחבורה הזאת חשובה כמקוה, וע"כ גימטריא של ויקהל כתיבת מקוה, ובשבת חשובה מקוה יותר מבחול כאשר איתא בספרי מוסר, כן נראה לרמז דרך צחות, וזכות הצדיק הנ"ל שעשה כן זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן. (הגה, והנה הצדיק שאמר זאת בעת שכפף ראשו דוקא להראות מדת הכנעה שדוקא בכפיפת ראש שאדם נכנע לחבירו אז חשובה קהלת ישראל כמקוה, אבל לא שהם בגיאות ח"ו, ע"כ הגה).

והנה ידוע מהבעש"ט דאורח הוא אור ח', דהוא רפואה דאור עה"כ בגימט' כמנין ר"ת רפאינו ה' ונרפא, והנה מקוה במילואו עולה כמנין ר"ת ר'ופא ח'ולי ע'מו ישראל, דע"י מקוה ג"כ זוכה לרפואה ולכל מיני ישועות, וכמו שכתב בדגל מחנה אפרים על פסוק קומה עזרתה לנו, קומ"ה אותיות מקו"ה, וכל זה בא ע"י ביטול העצמיות ע"י כפיפת ראש במקוה כידוע, וכן בהכנסת אורחים, דבהכנסת אורחים צריך האדם להתנהג בענוה מאוד ויהי' נכנע לכל האורחים שהם יהיו כמו הבעלי בתים ובני מלאכים והוא ישמש אותם כו', ואפילו אם יבא לו ע"יז אי נעימות, כגון שאשתו ובני ביתו לא יוכלו לישב ביחד עם האורח בשולחן אחד, וכמו שהזכרנו לעיל מאמר הגה"ק מסטרעליסק ז"ע דאורח על שולחנו של אדם נחשב אצל הקב"ה כאילו אכל בכוונות הארזי"ל, אך כל זה בתנאי שלא יאכל עם משפחתו על שלחן אחד, ע"כ. וכשבעל הבית כופף ראשו וגופו לשמש האורחים

אז נחשב כאילו טובל במקוה של השי"ת, דהרי ישראל הם בחינת מקוה כנ"ל, והשולחן מכפר כיום הכיפורים, וכמו שהכהן גדול עבד עבודתו כן נעשה עבודה זו ע"י בעל הבית שמביא אורחים אל שולחנו, ואם הוא שמח בזה הרי הוא כיוה"כ כמו שכתב בספר הכוזרי הנ"ל דאם אדם שמח בשבת עד לרקידה הוא מכפר כיום כיפור, ויש לכבד האורח בזמירות כמו שמובא מהצדיק הק' זי"ע שאם לא כיבד את האורח בזמירות אז לא קיים המצוה כהלכתה. וכמו שמרומז כאן ג"כ שיעשה רקידה בשבת, כנ"ל.

כעין מה שהביא דודי בספרו תורת חסד הנ"ל על ש"ב הרה"ק מקאסוב, מובא ג"כ בספר רביד הזהב בפ' ויחי, אודות הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע שהי' הולך בתוך עם קודש ואמר הריני טובל עצמי בתוך מקוה, ובספר רביד הזהב מפרש בזה המדרש על פסוק האספו ואגידה לכם וכו', האספו הטהרו, דהתאספות בני ישראל הוא בחינת מקוה, עיי"ש.

- ד -

**וימלא אותו רוח אלקים בחכמה וגו' ולחשוב מחשבות
לעשות בזהב ובכסף ובנחשת (לה, לא-לב)**

- א -

א) צ"ב הלשון וימלא אותו רוח אלקים בחכמה וגו', למה דוקא בתרומת המשכן הי' צריך שימלא אותו אלקים בחכמה.

ב) למה כתיב מלת אלקים שהוא מדת הדין, ולא כתיב וימלא אותו רוח ה', שם של מדת הרחמים.

ג) כבר הקשה בספר נפש יהונתן (פ' תצוה) על כפל הלשון ולחשוב מחשבות כו', וז"ל: וצ"ב הכפל לשון ולחשוב מחשבות, ושמעתי מפי קדשו של הה"צ מו"ה שלמה יעקב בשם אביו הגה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע ועכ"י, דבודאי לא היה נדבת כל ישראל שווין, דכמה מדריגות יש בישראל, דהצדיקים גמורים בודאי הביאו נדבתם בשמחה רבה ובהתלהבות יתירה על שזכו ליתן חלק למשכן ה' ולעשות בזה נחת רוח להקב"ה, והבינונים שלא הגיעו עדיין למדריגה זו אבל מכל מקום נתנו בלב שלם, אולם היו גם כן פחותי עם אשר דוה לבם בעת הביאו נדבתם ומכל מקום הביאו מפני הבושה, היות שכל ישראל נותנים ואם הם לא יתנו יתגלה קלונם ברבים. ואף שהקב"ה צוה שיקבלו גם מאלו וכפ"י הכלי יקר לעיל בפ' תרומה (כ"ה, ב') על מ"ש אשר ידבנ"ו לבו, כלומר שלבו דו"ה וכואב על הנתינה, דהב' מתחלף בו"ו שהם ממוצא אחד בומ"ף, וגם מזה, אמר תקחו את תרומתי. מכל מקום מסתבר דמזה לא יעשו כלים היותר חשובים ומקודשים ביותר, כגון ארון וכפורת וכדומה. והיות כי בצלאל היה בעל רוח הקודש, וכדאיתא בגמרא (ברכות נ"ה ע"א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, לכן מן אותן הנדבות שהביאו במחשבה זכה לשם ה' בשמחה והתלהבות יתירה מזה עשה כלים המקודשים ביותר כגון ארון וכפורת וכרובים שהם בתוך קודש הקדשים, ומן נדבת הבינונים עשה כלים אמצעים, ומן נדבות פחותי עם כהנ"ל, עשה קלעים לחצר ויתדותיהם וכדומה. וזהו שאמר וימלא אותו רוח אלקים בחכמה וגו' "ולחשוב מחשבות", כלומר בכל דבר שלקח בידו מנדבת המשכן היה יודע לחשוב מחשבות של המתנדבים, באיזה מחשבה נתנו זה, לעשות בזה ובכסף ובנחושת, כלומר אשר

לפיהן יעשה מן הזהב והכסף ונחושת את כלי המשכן כל אחד כפי הראוי לו ובמקום הראוי לו ע"כ ודפח"ח וש"י.

ד) צ"ב מ"ש לעשות בזהב ובכסף ובנחשת, הלא היו יכולים למכור הכסף והנחושת ולהחליפו לזהב כו', ולמה עשה דווקא מאלו הזהב והכסף והנחשת כלים לבית המקדש.

- ב -

ואפשר לתרץ קושיא א', דהנה איתא בשו"ע הל' צדקה שצריך ללמוד אצל ת"ח איך ואיפה ליתן הצדקה, מה להקדים ומה לאחר, לזה אמר גבי נתינת נדבות המשכן, שהוא בבחינת צדקה, וימלא אותו רוח אלקים בחכמה, שצריך חכמה גדולה כדי שלא יוכשלו בבני אדם שאינם הגונים, והוא לימוד גדול לנתינת צדקה בכלל, שצריך לזה חכמה גדולה שלא ליכשל בבני אדם שאינם הגונים.

וכן כתב הצפנת פענח (דף ק"ד ע"ד) בשם מורו הבעש"ט זי"ע ביאור משנה דאבות (פרק ה') ארבע מדות בנותני צדקה וכו', והקושיא מפורסמת איך הוא ארבע מדות, דמדה זו לא יתן ולא יתנו אחרים אינו מנותני צדקה. וכתב ותוכ"ד, דאם אין לו דעת להכריע איזה דרך הטוב, ילך לתלמידי חכמים שהם רופאי הנפשות וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות דעות, עי"ש).

ובשערי תשובה (שער ג' ס"ק פ"ב) באיסור בל תשחית, כתב: "הוזהרנו בזה שלא לפרש ממון לריק אפילו שוה פרוטה" עכ"ל. ויעקב אבינו מסר נפשו על פכים קטנים, כי ידע ערכם הרם לגבי קיום המצוות. וזהו פירוש נוסף מדוע הצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם (סוטה דף י"ב) כי

יש הרבה מצוות שאי אפשר לקיים בגוף לבד בלי ממון לשכור פועלים, כגון לבנות מקוה פה, ותלמוד תורה שם, ובית הכנסת במקום אחר. והצדיק, שכל מטרת חייו היא הפצת ידיעת ה' בעולם, מחבב את ממונו יותר מעצמו.

ומבואר בספר חסידים (סימן ס"א) דעל ידי נתינת צדקה לאיש כזה עוד מקלקלים, "טוב מלא כף נחת ממלוא חפנים עמל ורעות רוח". נחת רוח ליוצרם כי טוב מלא כף כשאדם נותן לעניים יראי ה' שירדו מנכסיהם, ממלא חפנים לעניים שאינם מהוגנים, אשר בהם עמל ורעות רוח. ולא עוד, אלא שנחשב לו לעון כשהוא נותן לפריצים, ונותן להם אתנני זנות ומקיים מורדין בהקב"ה בעולם. לפיכך יתפלל אדם להקב"ה לעולם שיזמין לו בני אדם מהוגנים".

ובמשנת חסידים הביא מגמרא בבא קמא ט"ז וסוכה מ"ט דבבני אדם שאינם מהוגנים אינו מקיים מצות צדקה כלל. וכך לשון רש"י בסוכה (שם ד"ה שמא כל הבא וכו') "תלמוד לומר מה יקר, צריך לתת לב ולטרוח ולרדוף אחריה לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים", ע"כ.

וע"כ אמר הכתוב וימלא אותו רוח אלקים ולא אמר רוח ה', דע"י מצות צדקה מהפכין מדת הדין לרחמים, כמו שפ"י הכלי יקר לעיל, דאותן הנדבות שבאו ע"י מחשבה זכה לשם ה' בשמחה ובהתלהבות יתירה מזה עשו כלים המקודשים ביותר כגון ארון וכפורת וכרובים שהם בתוך קודש הקדשים, ואח"כ כשיה"י די לצורך דברים המקודשים האלו יוכלו ליתן לדברים הפחותים מזה כנ"ל. ועי"ז שיתנו לדברים המקודשים ביותר יוכלו להפוך מדת הדין למדת הרחמים, שיה"י הרחמים בדין שהדין יסכים ג"כ למדת הרחמים כנ"ל.

ולזה אמר לחשוב מחשבות, כפל לשון (כמו שהקשה בספר נפש יונתן הנ"ל) דבאמת צריך לחשוב מחשבות רבות איך ליתן הצדקה כדי שיהפוך מדת הדין למדת הרחמים, וגם צריך לחשוב מחשבות שהצדקה לא תלך לעני שאינו הגון, וזהו לחשוב מחשבות, שהנותן צדקה צריך לחשוב הרבה מחשבות מה לעשות בכסף ובזהב שלו, ולא להחליט ברגע אחד שבא לידו איזה ענין צדקה שאם יכול לעשות פעולות גדולות שזה נקרא קודש קדשים כנ"ל.

ובזה יתורץ קושיא ד' ג"כ, שהיו יכולים להחליף הכסף והנחשת לזהב ולעשות מזה כלים לביהמ"ק, דעיקר הלימוד להאדם שצריך לידע דכמו שיש חילוק גדול בין זהב לכסף ונחשת, כן יש בידו ג' מדרגות בצדקה שיוכל לעשות שהצדקה שלו יהי ממש זהב שהוא היקר והחשוב בממון. מדריגה הב' הוא כסף, ומדריגה הג' הוא נחושת, ולזה נתחלקו לג' מדרגות, זהב וכסף ונחושת.

פרשת פקודי

הספד על הרבני החסיד מוהר"ר שאול יחזקאל ז"ל

בהרבני היקר והמופלג, ירא שמים באמת ובתמים מוהר"ר זאב ז"ל בן מוהר"ר צבי גרינפעלד ע"ה, נכדו של הגה"ק רבי שאול יחזקאל ליטשיק זצ"ל, מח"ס מגן שאול

נאספנו כלנו יחד להספיד את ראש הקהל ומייסד בית מדרשינו "קהל מגן שאול ד"האלמין", מוהר"ר שאול יחזקאל בן רבי זאב ז"ל.

- א -

בפרשת השבוע נאמר אלה פקודי המשכן משכן העדות וגו' (לח, כא).

איתא במדרש שהמשכן מכפר על העוונות!

לכאורה קשה הלשון משכן העדות? איזה עדות יש כאן?

לפרש העניין נקדים דברי חז"ל במסכת שבת נה: אמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו שנאמר נודי ספרת אתה, שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך. [פירוש "את מקומות נדודי מנית אתה ה', שים את דמעתי באוצרך הרי הם ספורים עמד"].

ובזוהר הקדוש (ח"ב) פירוש על הפסוק "נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאודך הלא בספרתך". אמר רבי יוסי למדנו כל השערים ננעלו ונסגרו, ושערי דמעות לא ננעלו, ואין דמעה אלא מתוך צער ועצבון, וכל אותן הממונים על שערים ההם כולם משברים הרי קרח ומנעולי ברזל ומכניסים אותן הדמעות, ותפלה זו נכנסת לפני המלך הקדוש ובכך מדרגה הידועה יש לה צער מן העצבון והצרה של איש ההוא,

דברי פרשת פקודי תורה קפט

כמש"כ (ישעי' מ"ג) בכל צרתם לו צר וגו'. והאיש ההוא עם תפלה ההיא עם הדמעות אינה חוזרת ריקם. והקב"ה מרחם עליו. אשרי חלקו של איש ההוא שמוריד דמעות לפני הקב"ה בתפלתו.

וקשה: (א) למה נקטו חז"ל "אדם כשר" ולא כתבו "צדיק".

(ב) למה הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו, הלא מי יגנוב אותן משם.

ואפשר לפרש הענין באופן זה, שיש שני סוגי דמעות שמורידים במיתת הצדיק. (א) על העדר הצדיק, האדם כשר בעצמו. (ב) על סליחת עון וכפרת פשע.

ונקדים בזה דברי המדרש (ויקרא רבה פ"ה) שה פזורה ישראל וגו' שישראל נמשלו לשה. שכשהולידן לרעות מאות צאן ביחד, אם שה אחד נלקה ברגלו, ואינו יכול ללכת, אז כולם ביחד עומדים ולא הולכים הלאה, בגלל שכואב להן הייסורים שיש לשה שאינו יכול לילך.

כ"כ אומר המדרש ככה הוא כלל ישראל. כשיהודי אחד נעדר רח"ל, הכאב הזה כואב לכל ישראל, מפני שחסר אחד מאבריו. וזהו: בכל צרתם לו צר. כלשון הזוה"ק: אורייתא קוב"ה וישראל חד הוא ממש.

בשילוב המדרש והזוה"ק אפשר להבין למה בכל צרתם לו צר? בגלל שאורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא ממש, ממילא אם חסר לאדם ח"ו אבר אחד בוודאי כואב לו.

ובזה אפשר להבין למה הקב"ה מונה הדמעות מפני שבכל צרתם לו צר ואורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא, ועוד שהוא בוכה על צער של הקב"ה ג"כ, ע"כ סופרן ומניחן בבית גנזיו.

הסוג השני של הדמעות שאנו מורידים על מיתת הצדיק הוא לסליחת עון ולכפרת פשע, כי זהו שאנו מספידים את הצדיק הוא מכפר כיום הכיפורים.

אולם ביום הכיפורים קיימא לן כרבי יהודא (ולא כרבי) שיוהכ"פ אינו מכפר רק עם תשובה, אבל אם לא עשו תשובה אין יוהכ"פ מכפר, ואם כן גם יום מיתת הצדיק הוא כן. אמת הוא שההספד מכפר, אבל אינו מכפר בלא תשובה. ואף אם ירבו לבכות, אינו מכפר אלא אם כן מורידים דמעות חרטה על עון ופשע ואם לא מתחרטים על העבר וקבלה על העתיד אין יוהכ"פ מכפר.

- ב -

אמרו ז"ל (ברכות ג') אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת. הכוונה בזה, שרואים מה המת היה חפץ ולאיהז דבר השתדל בחייו, את זה אומרים בפני המת, כי אז יעשו הדברים הללו רושם גדול על המקשיבים. ביידעם כי זה האיש אשר בקרוב ייפרד מהם לנצח, הקדיש כוחותיו לדבר זה, ממילא ישתדלו יותר לקיימם.

איתא במדרש: הקב"ה כותב ודיו שנשאר בקולמסו הוא מקנח בראש הצדיקים בשעה שמגיע להיפטר מן העולם. הכוונה בזה לדעתי: כל מה שנעשה בעיר לתיקון העיר הוא דבר יקר מאוד, וזה נכתב בפנקסו של הקב"ה כל יום. כמ"ש וכל מעשיך בספר נכתבים. אולם דבר שחסר עוד לתקן בעיר זהו הדיו שנשאר בקולמוס של הקב"ה כביכול, שטרם כתב

זאת בפנקסו, והדיו הזה מקנת בראש הצדיקים בשעה שמגיע זמנם להיפטר מן העולם. הכוונה בזה שנותן להצדיק הרעיון שיש להשתדל שיגמור העניין הזה. וכדאיתא במדרש: מסורת תהיה בידך כל העושה מצווה סמוך למיתתו דומה שלא הייתה מדת הצדיקים חסרה כי אם אותה מצווה והשלימה.

כתוב בתורה "בנימין זאב יטרוף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל". בפסוק זה נרמז השם שלו, בבקר יאכל עד - שבשנות בשנות נעוריו זכה להביא שקים עם קמח להרבה צדיקי הדור ולישיבות, כמו הצה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט ועוד. זכה להחזיק מוסדות התורה וצדיקים נסתרים. והכל עשה בסתר. וכל זה עלה בידו על ידי זוגתו החשובה והצנועה [המתייחסת למשפחה שלנו, שהעיד עליה הגה"ק מצאנז זי"ע שהיו בעלי רוח הקודש], שהייתה לו לעזר בכל פעולותיו לחלק צדקה לצדיקי הדור, כמו שלמדה אצל אבותיה הקדושים.

יאכל עד. יאכל, היינו אכילה. עד [ע' צרויה], שהצדיקים יעידו בבית דין של מעלה על פעולותיו הנעלות. ועל ידי זה זכה לתת 4 ספרי תורה לבית המדרש. גדולת המצווה של כתיבת ספר תורה ידוע. וכל אחד משתוקק על כל פנים לכתוב ספר תורה אחת והוא זכה להכניס ארבעה ספרי תורה לבית המדרש.

- ג -

איתא בחז"ל, הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל. לכאורה הלשון "שבהיכל" תמוה, שהרי המזל הוא שיוציאו

הספר תורה מההיכל ויקראו בה, וזהו המזל שקוראים בה ולא שתעמוד בהיכל!

הנראה לפרש, שאם מביישים הספר תורה על ידי שמדברים באמצע הקריאה ובין גברא לגברא וכו' אז יותר רצוי לספר תורה שתהיה בהיכל ולא שיוציאו אותה, אבל מזלו של ר' שאול יחזקאל היה שהספרי תורה שהכניס בבית מדרש זה לא היה להן להתבייש והן יכולים להעיד לפני בית דין של מעלה שנהגו בהן כבוד בכל הפרטים והדקדוקים.

וזה באמת מת מצווה. שמצווה כזאת שרק יחידים מקיימים, מקבלים שכר עבור כל העולם. וזה הפשט משכן העדות, שהביהמ"ד והארון קודש יהיו עדות על כל הנ"ל.

במשניות סוף עוקצין איתא: "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות", וצדיק נקרא השומר על עניית אמן, כמ"ש פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים.

ואיתא במדרש (דברים רבה ז'): אין גדול לפני הקב"ה יותר מאמן שישראל עונין. ואחד שנוהר בעניית אמן זוכה להיות בהיכל המשיח. לכן אנו עושים אותו כשלוחנו, שידבר עם משיח צדקינו ויעורר על צרות ישראל המרובים שהרבה חולים במחלות קשות וגם חוסר הפרנסה, שהקב"ה יקבל דמעותינו ויניחם באוצר הדמעות שלו.

והיות והנפטר הכשר פעל הרבה על אנשים אחרים שיהיו בעניין עניית אמן בקול ולא ידברו באמצע הברכות, קדיש, קריאת התורה, ויסד בית המדרש שלא מדברים בו כלל, לא רק בעת אמירת קדיש, קריאת התורה, שמונה עשרה, ובין גברא לגברא, אלא מפתחת הארון קודש להוצאת הספר תורה לקריאה עד סגירתו אחר הקריאה, כמבואר בזוה"ק

ויקהל, וז"ל: כד סליק ספר תורה לתיבה כדין בעאן כל עמא לסדרא גרמייהו לתתא באימתא בדחילו ברתת וזיע ולכוונא לבייהו כמא דהשתא קיימין על טורא דסיני לקבלא אורייתא ויהון צייתין וירכון אודנייהו ולית רשות לעמא למפתח פומייהו אפילו במילי דאורייתא, וכל שכן במלא אחרא, אלא כולוהו באימתא כמאן דלית ליה פומא. והא אוקמוה דכתיב וכפתחו עמדו כל העם ואזני העם אל ספר התורה (נחמי ח')

אמר רבי שמעון: כד מפקין ספר תורה בצבורא למקרא ביה, מתפתחון תרעי שמיא דרחמין ומעוררין את האהבה לעילא וכו'.

ובתרגום לשון הקודש:

בשעה שמעלין הספר תורה לתיבה צריכים כל העם להכין עצמם למטה באימה ויראה ברתת ורעדה ולכוון לבם כאילו עכשיו עומדים על הר סיני לקבל תורה, ויהיו מקשבים ויטו אוזניהם. ואין רשות לעם לפתוח פיהם אפילו בדברי תורה. וכל שכן בדברים אחרים. אלא יעמדו באימה כמי שאין להם פה. והסמכתו לפסוק וכפתחו עמדו כל העם ואזני העם אל ספר התורה (נחמי ח').

אמר רבי שמעון: כשמוציאים ספר תורה בציבור לקרוא בו נפתחים שערי שמים של רחמים ומעוררין את האהבה למעלה.

ובזה הוא מהבתי מדרשים היחידיים בכל העיר. וממילא מקבל שכר כנגד כל העולם. וזהו יחלק שלל שזכה לשלל רב כזה, שרק יחידים בכל העולם זכו לזה.

- ד -

איתא בדרשות חתם סופר (ח"ב דף שע"ט ע"ד) וזת"ד :

אם אנו נוהגים בהם [בבתי מדרשות] קודש אזי הם עתידים לקבוע בארץ ישראל (מגילה כ"ט). ויש להם גם עתה קדושת ארץ ישראל, והתפללות נשתלחות [משם] לשער השמים... אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ומדברים בהם דברים בטלים, התפילות הולכים אל החיצונים והרי הם כעובדי עבודה זרה.

לפי דברי החתם סופר, בתי כנסיות ובתי מדרשות שלנו הם כבר עתה חלק מארץ ישראל, ויזכו גם להיקבע בארץ ישראל כחלק מבית המקדש השלישי בזמן הגאולה על ידי משיח צדקנו, שיבנה במהרה בימינו.

ובאמת בעניין קבורה בארץ ישראל הוא לא דבר פשוט שכל אחד יכול לזכות לזה, שאדמת ארץ ישראל תקבל אותו. אבל הנפטר הנ"ל היה אומר ברכות השחר בקול רם ודקדק שכל אחד יענה אמן ויהא שמיה רבה וכו', וכדברי החת"ס הנ"ל, ובפרט שיש להנפטר דירה בארץ ישראל וגר בה, הרי כאילו הוא נפטר בארץ ישראל. ואדמת ארץ ישראל תקבל אותו באהבה.

- ה -

אמרנו לעיל אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת. איתא במדרש שהקב"ה כותב ודיו שנשאר מקנח בראש הצדיקים. כדאי להזכיר, כי בבית דין של מעלה חושבים לאדם מחשבה טובה שחישב לעשות. וכמה פעמים אמר לי לפני שקבל הסטראויק, לפני שנים מספר, שרוצה לעשות בארץ ישראל בית המדרש ומקוה גדולה, שאלפים מישראל

יוכלו לילך למקוה, בגלל שהיה לו רחמנות על אנשי ארץ ישראל שאינם יכולים לילך למקוה בגלל שאין להם כסף לשלם. וזהו מה שהקב"ה כותב בדיו, שנשאר, שלא השלים עוד המצווה הזאת וחישב לעשות מצווה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה.

ולכן מורי ורבותי, עלינו לעשות רצונו בזה, מאחר שענין הזה היה יקר בעיניו מאוד בעתותיו האחרונים, טרם היפרדו מאתנו לנצח ודרש לעשות התיקון הזה.

ואמרו חכמינו ז"ל בירושלמי (ברכות פ"א) רצונו של אדם זהו כבודו. ועתה שנתאספנו לחלק לו כבוד האחרון, עליכם לעשות רצונו.

אנו מבקשים מהנפטר שיהא מליץ טוב בעד זוגתו החשובה שהייתה מסורה אליו לשמש אותו באמונה בכל נפשה ובפרט בעת חוליו. ועל ידי עזרתה זכה לעשות כל הפעולות הטובות. וימליץ טוב עבורה ובעד משפחתו ובעד כלל עירנו שהיה פועל למענם בהיותו בחיים חיותו.

ובזכות זה שנעשה רצונו האחרון הוא ימליץ טוב עלינו שהשי"ת ישלח לנו הגואל האמיתי במהרה בימינו אמן.

פרשת פקודי

**אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה
(לז, כא).**

משכן משכן שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני
חורבנין על עוונותיהם של ישראל (רש"י).

וקשה איך מותר הי' ליטול את המשכן בתור משכון, והלא
אמרה תורה: "לא יחבל רחיים ורכב כי נפש הוא חובל"
(דברים כד, ו) - וכלום יש לך דבר שנפש ישראל תלוי בו
יותר מן המקדש?

על כל פנים אל יהא זה גרוע ממלבוש העשוי להתכסות,
שיש להושיבו עד בוא השמש, כפי שנאמר: "אם חבל תחבל
שלמת רעך עד בוא השמש תשיבנו לו" (שמות כב, כה) -
וכלום יש לך דבר שישראל זקוקים לו כל כך יותר מבית
המקדש?

הרי אמרה שם תורה: "במה ישכב והי' כי יצעק אלי
ושמעתי" - כיון שבעל החוב מרגיש כל כך בחסרון שלמותו
והוא צועק מעומק לבו, יש להחזירה לו. ובכן, יושב הקדוש
ברוך הוא ומצפה, שירגישו בני ישראל כל כך בחסרונם של
בית המקדש, עד שיצעקו מעומק נשמתם, ומיד ישובו
להם... אפילו יחיד בישראל, שזוכה להרגיש באמת בחסרונם
של בית המקדש והוא צועק על כך מעומק נפשו, מחזירים לו
את חלקו בבית המקדש - השראת השכינה...

וזה הכוונה אלה פקודי המשכן משכן העדות, שפקודי
מלשון חסרון שהמשכן שביהמ"ק נחסר מבניי וזכו למשכן

רק ע"י העדות אותיות הדעת, שאם יהי' להם דעת להעמיק בגודל שברנו בלי בית מקדשינו אז יתפללו וירעשו עולמות לבנין ביהמ"ק ואז יתבנה המשכן.

והנה בתולדות יעקב יוסף, כי דהנה שאל הנביא "על מה אבדה הארץ?" השיב לו השם יתברך "על עזבם את תורתי" - כלומר, חורבן בית המקדש נגרם בעיקר בגלל עזיבת התורה. לפיכך אומר הנביא מלאכי "זכרי תורת משה עבדי... הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא" (מלאכי ג, כב-כג) - אם תשובו לזכור את תורת משה תזכו מיד לגאולה.

הוא אשר אמרה כאן תורה "אלה פקודי המשכן" - בזאת יוכל בית המקדש שנתמשכן להפקד (מלשון "פקד יפקד") ולהגאל - "על פי משה" - אם ישובו בני ישראל לזכור את תורת משה.

בגלל עזיבת התורה נחרב המקדש ועל ידי זכירת התורה ישוב וייבנה...

והנה משכן הוא ששם הוא מקום קבוע לדור ואז נקרא משכן, ולכאורה כיון שיחרב ביהמ"ק לא הו"ל לקראות משכן רק אוהל מועד שהוא ארעי. מסביר בעל "קרבן לדוד" שבעצם ביהמ"ק קיים רק הוא נסתר מבני"י שרק נתמשכנו בשביל עוונותיהם של ישראל ע"כ.

ואפשר שזהו הרמז, שבעצם ביהמ"ק כאן הוא נסתר מבני"י עד שיתפללו לד' שיבנה אותו, וזהו רמז הב' אלה פקודי המשכן "משכן" לזכות לבניית המשכן הוא רק ע"י העדות אותיות הדעת ע"י שיהי' לנו דעת להתפלל יבנה ביהמ"ק, ועכשיו בשבת חזק יתחזקו בתפלה ובקשה שיזכו לביאג"צ בב"א

